REVIEW

Godox C100 | Laowa 200mm f/2 Dreamer | Canon EOS R6 Mark III

€9,95

DIGIFOTO PRO

Fotografie als passie.

NR.4.2026 | digifotopro.nl

Straatfotografie

Ontwikkel je eigen stijl.

Kijken, wachten, timing en compositie

Julia Coddington.

Over kleur, gelaagdheid en vrouwen in straatfotografie

Community

De winnende straatfoto

Winnaar fotowedstrijd: Koen Desmet

Zo maak je straatfoto's die blijven hangen.

Humor, anonimiteit en reflecties

Mag je zomaar iedereen fotograferen?

Privacy, portretrecht en ethiek

EDUCATIE

Teleconverters
Meer bereik, welke prijs?

Ergonomie in de praktijk
Comfort achter de camera

Ultra Micro-NIKKOR's
De grenzen van scherpte

02604
BP 8 710966 472880

FUJIFILM

X | GFX

NEVER MISS THE MOMENT

FOTO: LANNA APISUKH

X-H2S

26.1 MEGAPIXEL X-TRANS 5 HS STACKED BSI SENSOR
40 FPS BURST OPNAME | 6.2K 30P / 4K 120P

X-H2

40.2 MEGAPIXEL X-TRANS 5 HR BSI SENSOR
20 FPS BURST OPNAME | 8K 30P / Full HD 240P

X-PROCESSOR 5 | IBIS TOT 7 STOPS | 5.76 MILLION DOTS OLED EVF | 3.0 INCH VARI-ANGLE TOUCH LCD SCHERM
40 FPS BURST OPNAME | HIGH SPEED AF MET ONDERWERPDETECTIE | WEERSBESTENDIGE BEHUIZING

FUJIFILM-X.COM

clipboard
MEDIA & CONTENT

UITGEVER
Linda Oenema
linda@clipboardmedia.nl
Tel: +31(0)15 7600 700

CONTENT COÖRDINATIE PRINT
Nina Oomen

CONTENT COÖRDINATIE ONLINE
Niek Huizing

CONTENT EDITORS
Yong Lei van Barlingen
Wilmar Dik
Johan Elzenga
Michiel Heijmans
Niek Huizing
Maarten Kuiper
Richard Koek
Maan Limburg
Dré de Man
Michiel van Mens
Nina Oomen
Bryan Oosenbrug
Wouter Toet
Cees Visser

HARDWARE COÖRDINATIE
Dré de Man

REDACTIE CONTACTGEGEVENS
Delftweg 147, 2289 BD Rijswijk
Nederland +31 (0)157600 765

EMAIL
redactie@clipboardmedia.nl

PERSBERICHTEN
persberichten@clipboardmedia.nl

VORMGEVING
Robyn Luneburg
IPS Productions

FOTOGRAFIE
Benny Bulke
Julia Coddington
Koen Desmet
Michiel Heijmans

COVERFOTO
Michiel Heijmans

AMBASSADEURS
Ezra Böhm
Karin de Bruin
Maarten Kuiper
Fokko Muller
Ivo Mostert

DRUKKERIJ
Senefelder Misset, Doetinchem

DISTRIBUTIE BENELUX
Betapress BV
AMP Brussel

ISSN
2468-869X

ABONNEMENTEN
read.clipboardmedia.nl
JAARABONNEMENT NEDERLAND
(6 edities) : **€ 49,95**
JAARABONNEMENT DIGITAAL
(6 edities) : **€ 39,95**
Llosse EDITIES: €9,95
(prijswijzigingen voorbehouden)
*Het abonnement wordt automatisch verlengd. Opzeggen kan schriftelijk of per e-mail uiterlijk twee maanden voor afloop van de abonnementsperiode.
abo@clipboardmedia.nl
Edities zijn (na) te bestellen via
read.clipboardmedia.nl
Digifotopro.nl | digifotostarter.nl

READ.CLIPBOARDMEDIA.NL

Copyright © 2026 Niets uit deze weergave mag worden vermenigvuldigd, gekopieërd, of op andere wijze worden verspreid zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever.

92

INSPIRATIE

06 **A Postcard from NYC**
Over loslaten, kijken en vertrouwen op het onverwachte in de straten van Brooklyn.

22 **De gelaagde blik van de straatfotograaf**
Humor, anonimiteit en reflecties als ingrediënten voor sterkere straatfoto's.

30 **De ultimate guide voor de switch naar stadsfotografie**
Over voorbereiding, licht en timing voor onderscheidende stadsbeelden.

48 **Niet jagen, maar wachten**
Hoe geduld, compositie en observatie samenkomen in fine art straatfotografie.

90 **Een duik in de Commons**
De bijzondere fotogeschiedenis achter de bouw van het Vrijheidsbeeld.

INTERVIEW

10 **Bekendmaking winnaarfotowedstrijd + Interview**
De winnende straatfoto en het verhaal van de fotograaf erachter.

38 **Julia Coddington**
Over kleur, gelaagdheid en nabijheid binnen straatfotografie.

EDUCATIE

34 **Filmen voor Fotografen deel 11: Shots en objectieven**
Welke shots en brandpuntsafstanden helpen om een filmisch verhaal op te bouwen?

58 **De Wet van de Straat**
Over regels, privacy en ethiek binnen straatfotografie.

66 **De kunst van het niet vertellen**
Hoe suggestie en open eindes de verbeelding van de kijker prikkelen.

70 **Teleconverters**
Meer bereik zonder een groter teleobjectief, maar wat lever je ervoor in?

74 **Lange teleobjectieven**
De techniek achter extreem bereik, hoge scherpte en moderne teleobjectieven.

78 **Ergonomie in de praktijk**
Wat maakt een camera prettig om mee te werken?

82 **Pancakes**
Ultracompacte objectieven met verrassend veel mogelijkheden.

86 **Ultra Micro-NIKKOR's**
Hoe Nikon al in de jaren zestig de grenzen van scherpte verlegde.

92 **Hoe maak je sterke straatfoto's?**
Over timing, compositie en techniek voor krachtigere straatbeelden.

REVIEW

95 **Godox C100**
Een eigenzinnige camera en belichtingsmeter die vooral uitblinkt in eenvoud en funfactor.

98 **FUJIFILM Red Badge-objectieven**
Lichtsterke zoomobjectieven voor fotografen die maximale kwaliteit en flexibiliteit zoeken.

106 **Tenba DNA 16 DSLR Messenger en Fulton V2 14L**
Twee slimme fototassen met veel aandacht voor indeling, bescherming en gebruiksgemak onderweg.

108 **Eizo CS3200X: Je ziet niet wat je niet ziet**
Een professionele 32 inch-monitor met nauwkeurige kleurweergave voor serieuze foto- en videobewerking.

111 **Laowa 200mm f/2 Dreamer**
Een opvallend lichte en lichtsterke tele met fraaie bokeh en veel potentie voor portretfotografie.

114 **Canon EOS R6 Mark III**
Een veelzijdige hybride camera met sterke autofocus, hoge beeldkwaliteit en uitgebreide videomogelijkheden.

REDACTIE

118 **Fotoclubs**

120 **Agenda**

122 **Boeken**

AWARDS
Wij kunnen niet bepalen hoeveel waarde jij hecht aan bepaalde eigenschappen van een objectief of camera. De ene persoon zal bijvoorbeeld snelheid belangrijker vinden dan een ander. Daarom geven we scores voor afzonderlijke criteria. Wel vellen we een eindoordeel in de vorm van één van de awards die je hiernaast ziet staan.

BRONS Een product dat doet wat het moet doen, maar niet echt uitblinkt krijgt een bronzen award.

GOUD Weet een product ons echt te overtuigen, dan belonen we het met een gouden award.

ZILVER Producten die een goede indruk op ons achterlaten, krijgen een zilveren award.

PLATINA Voor de echt uitblinkende producten is er de platina award. Een product moet ons volledig weten te overtuigen, willen we deze award toekennen.

DF PRO VOLG ONS OP | DIGIFOTO PRO | @DIGIFOTOPRO | @DIGIFOTOPRO | @DFPRO | DIGIFOTO PRO IS POWERED BY the CONTENT GROUP

A postcard from NYC

‘Dekalb Avenue, Brooklyn’

TEKST EN FOTOGRAFIE RICHARD KOEK

DINNER SPECIALS

POISSON DU JOUR

MOULES DU JOUR

HUITRES DU JOUR

Café PAULETTE

Café PAULETTE

DEPARTMENT OF BUILDINGS
CERTIFICATE OF OCCUPANCY

LIVE JAZZ
AT CAFÉ PAULETTE

EVERY TUESDAY
1 SOUTH ELLIOTT PL BROOKLYN

De zomer is in volle gang. De lage winterzon heeft plaatsgemaakt voor een felle zon hoog aan de hemel. Dat vraagt om een andere manier van kijken, maar biedt minstens zoveel kansen voor straatfotografie. Saaie winterkleding maakt plaats voor het tonen van meer huid, ik zie meer kleur en blijere gezichten. Ik heb een hekel aan die seksloze jassen en iedereen loopt zo snel mogelijk van A naar B. Met een hogere temperatuur is er uiteindelijk ruimte voor meer connecties. COVID-19 is nu ver in het verleden, maar de shacks die te allerijl werden opgericht om buiten te kunnen eten, zijn veel langer in het straatbeeld gebleven.

Een studiofotograaf componeert zijn beeld met de grootst mogelijke controle over alle omstandigheden. Omgevingslicht en weersomstandigheden worden vervangen door lampen op statieven met reflectoren. En het onderwerp is vaak een model dat nauwgezet instructies opvolgt. Ik word nerveus als alles te controleren is. Ik word daar letterlijk onzeker van, maar ik moet toegeven dat buiten mijn fotografisch werk, ik persoonlijk graag elke situatie waarin ik me bevind onder controle heb. In het verleden heeft dat me veel pijnlijke én waardevolle lessen opgeleverd, van toxische relaties tot frustraties op carrièrevlak. Overgave en vertrouwen geven me een dankbare oplossing.

Ik lunchte met een vriend. Op Dekalb Avenue in Brooklyn. Er gaat geen moment voorbij dat ik niet met fotografie-ogen om me heen kijk. Ik krijg dit niet meer uitgeschakeld. De mooiste foto's maak ik niet, ik zie de perfecte foto als ik langsloop of de wereld om me heen in me opneem. Ik zeg dan tegen mezelf: ‘das een mooie’. Een mentale notitie die me met enige teleurstelling vult. Mooi, maar een gemiste kans. Meestal heeft men niet eens door dat ik best wel vaak ben afgeleid. Ik kijk dan naar iets en ben eigenlijk niet aanwezig. Ik heb me aangeleerd dit te verbloemen. Een dag heeft ontelbare momenten en elk moment heeft een mogelijkheid in petto. Ik kijk naar haar tijdens mijn lunch. Daar zit ze, met knalfuchsia haar, met een vriend te lunchen. Recht tegenover me zie ik voelbare flirt-energie. Haar stijl en lichaamshouding vielen me direct op. Mooie lange benen in lentegroen en prachtige laarzen. Zal het juiste moment zich aandienen?

Er zijn verschillende manieren om een mooi straatbeeld te vangen. Ik kan, als ik iets moois zie, vragen of ik een foto kan maken of ik vraag het niet. Maar de mooiste foto's zijn meestal de situaties die een mogelijkheid bevatten die er nog niet is. Ik kan er mijn vinger niet opleggen en ik heb geleerd niet te gaan zoeken naar het waarom. De enige controle is gebruik maken van alle dingen uit mijn opleiding en cursussen. Licht, compositie, kleur, contrast, de regel van derden en nog veel meer. Met vallen en opstaan is het gebruik van de knoppen op mijn camera, de ISO, diafragma en sluitertijd een taal geworden die ik vloeiend spreek. Maar de meeste foto's maak ik eigenlijk door mezelf over te geven aan mijn omgeving en te vertrouwen in het proces en het resultaat los te laten. Daar heb ik twee boeken mee gevuld. Ik ben aanwezig en wacht. In dit rustmoment check ik even de instellingen van de camera. Zo werkt het ook in mijn leven van dag tot dag. Ik heb niet de regie, niet in mijn leven en ook niet in mijn foto's.

Er is echter een element dat ik soms nodig heb en dat is simpel geluk. Ze stond opeens op, liep naar de man tegenover haar. Ze boog zich voorover om hem te kussen. Een lange kus. Een lang moment van verlangen en hartstocht. Elk detail versterkt

dit perfecte metafoor voor het jaargetijde: de hand op haar bil, de doorkijk rok, de vrouw met initiatief. Nu ik het resultaat heb losgelaten, beweeg ik gewichtloos en verwonder me over het prachtige leven in mijn chaotische stad. De druk om iets te moeten, is weg, er is nu meer ruimte om schoonheid te ontvangen.

Liefs van Koek

De Nederlands-Argentijnse fotograaf Richard Koek is een visuele verhalenverteller. Hij hing als belastingadviseur zijn stropdas aan de wilgen, om zijn passie voor fotografie in New York City na te jagen. Hij deelt zijn liefde voor het stadsleven en de anonieme mensen die er dagelijks leven en werken. In 2021 verscheen de tweede editie van zijn boek NEW YORK NEW YORK en in 2024 werd TOKYO TOKYO uitgegeven door Terralannoo. Zijn gevoeligheid voor het gecompliceerde leven toont zich in zijn foto's, die in tegenstelling tot Bresson's beslissend moment slechts een aanmoediging zijn voor kijkers om hun eigen interpretatie van zijn werk te vormen. Naast zijn straatfotografie werkt hij voor de meeste Nederlandse kranten, internationale publicaties, bedrijven en non-profitorganisaties. Zijn werk verscheen in gerenommeerde tijdschriften waaronder FD Magazine, Interview Magazine, Stern, The New York Times en The New York Review of Books. Richard woont in Harlem, New York met Ivy en hun dochter Skylar.

Wil je meer zien van Richard Koek? Bekijk zijn werk op **richardkoek.com** of volg hem op Instagram via **@richardkoek.**

Saake20 SHOP

Vóór 18:00 uur besteld, dezelfde dag verstuurd!

AL MEER DAN 20 JAAR DÉ CAMERA-ACCESSOIRE SPECIALIST VAN NEDERLAND!

CHILIPOWER EXTRA POWER

CHILI POWER TO THE RESCUE!

EXTRA POWER: 2700MAH!
Deze ChiliPower accu is voorzien van krachtige 2700mAh cellen en daardoor perfect voor bijvoorbeeld lange fotoshoots of voor onderweg.

MEER CAPACITEIT DAN HET ORIGINEEL!
De ChiliPower Extra Power accu heeft ruim 25% meer capaciteit dan de originele accu. En dat voor een eerlijke prijs!

7 MODELLEN LEVERBAAR
LP-E6 voor Canon, LP-E6NH voor Canon, LP-E6P voor Canon, EN-EL15C voor Nikon, NP-FZ100 voor Sony, NP-W235 voor Fujifilm en DMW-BLK22 voor Panasonic. Perfect voor de veeleisende fotograaf! Voorzien van de beste en krachtigste cellen en met maar liefst 3 jaar garantie!

VANAF: **€ 34,95**

Bezoek **saake-shop.nl** voor meer info!

- Afhalen in Haarlem op afspraak
- info@saake-shop.nl
- T: 023-2302168 • Saakeshop.nl

GRATIS VERZENDING!

Winnaar fotowedstrijd ‘Straatfotografie’

Koen Desmet

In deze editie van DIGIFOTO Pro maken we de winnaar bekend van de Fotowedstrijd Straatfotografie. Uit de inzendingen koos de jury uiteindelijk voor het beeld van Koen Desmet. In de foto zit een man tussen een opvallende verzameling knuffels op straat. Een situatie die direct de aandacht trekt, maar tegelijkertijd genoeg ruimte laat voor vragen: wie is deze man, wat is het verhaal achter de knuffels en hoe is deze bijzondere scène ontstaan?

Waarom deze foto wint

De kracht van de foto zit voor een groot deel in het contrast. De man vormt het rustige middelpunt van het beeld, terwijl hij wordt omringd door tientallen kleurrijke knuffels. Daardoor ontstaat een beeld dat tegelijk vervreemdend, menselijk en verhalend aanvoelt. Ook de compositie speelt daarin een belangrijke rol. De horizontale lijn van de bank en de verzameling voorwerpen zorgt voor rust, terwijl de grote lege muur boven het tafereel juist extra nadruk legt op wat zich onderin het beeld afspeelt. Het is een foto die je eerst als geheel bekijkt en daarna steeds opnieuw langs kleine details laat gaan. Juist doordat niet direct duidelijk is wat er precies gebeurt, blijft het beeld hangen. De foto geeft niet alle antwoorden, maar nodigt de kijker uit om zelf een verhaal te vormen. Daarmee laat Koen zien dat sterke straatfotografie niet alleen draait om een spectaculair beslissend moment, maar ook om goed kijken en het herkennen van een bijzondere situatie in het alledaagse.

Dit zeggen onze ambassadeurs

Dré de Man

'Hoe langer je naar de foto kijkt, des te triester wordt het tafereel. Toch een winnaar, want de foto vertelt een uniek verhaal.'

Ivo Mostert

'Het contrast met al die kleurrijke knuffels maakt dat je langer blijft kijken. Sterk beeld en wat mij betreft een verdiende winnaar.'

Karin de Bruin

'In eerste instantie vind ik de foto grappig: een volwassen man tussen al die knuffels. Maar hoe langer je kijkt, hoe meer het beeld verandert en het lijkt alsof dit zijn "thuis" is.'

Fokko Muller

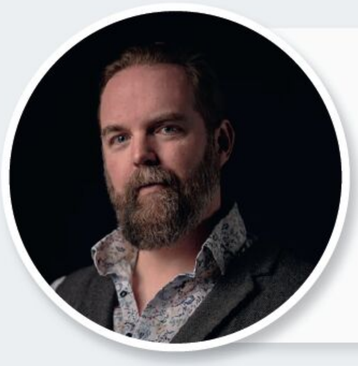
'Een interessant beeld dat meteen vraagtekens oproept. Juist omdat de setting niet duidelijk is, blijf je langer kijken.'

Ezra Böhm

'Wat een heerlijke foto! Je vraagt je als kijker meteen af wat het verhaal is. Een scène die zo uit een film zou kunnen komen.'

Maarten Kuiper

'Het is een beeld dat je achterlaat met meer vragen dan antwoorden. Dat geeft ruimte voor discussie. Tof!'

Prijzen

Naast het interview won Koen Desmet ook de Caruba Skydex Wheelie 100 ter waarde van € 159,95

Een beeld dat vragen oproept

Straatfotografie hoeft niet altijd om snelheid of actie te draaien. Soms zit de kracht juist in een situatie die je even laat stoppen en langer laat kijken. Dat gebeurt hier. Koen heeft een opmerkelijk tafereel gevonden en zo vastgelegd dat er voldoende ruimte overblijft voor interpretatie.

Lees het interview met Koen Desmet op de volgende pagina

'In de stad verandert constant alles'

In gesprek met fotowedstrijdwinnaar Koen Desmet

Een man, een verzameling knuffels en de ruwe achterkant van een parkeergarage. Het zijn de ingrediënten van de straatfoto waarmee Koen Desmet de DIGIFOTO Pro Fotowedstrijd Straatfotografie heeft gewonnen. In dit gesprek vertelt hij over zijn manier van kijken, het ontstaan van zijn winnende beeld, zijn liefde voor stadsfotografie en waarom urbex hem heeft geleerd om bewust met compositie, lijnen en diepte om te gaan.

TEKST NINA OOMEN
FOTOGRAFIE KOEN DESMET

Koen Desmet is 51 jaar, woont in Waregem en werkt als timmerman. Fotografie is voor hem geen beroep, maar een passie die ooit heel laagdrempelig begon. Tijdens citytrips nam hij een compactcamera mee en richtte hij zich in eerste instantie vooral op gebouwen. Dat veranderde toen hij online foto's tegenkwam die op dezelfde locaties waren gemaakt, maar er heel anders uitzagen dan zijn eigen beelden. De composities waren sterker en de fotografen hadden andere perspectieven gevonden. Koen wist meteen dat hij dat zelf ook wilde kunnen. Om zich verder te ontwikkelen volgde hij ongeveer drie jaar avondonderwijs aan het KISP in Deinze.

Van urbex naar de straat

Voor DIGIFOTO Pro spraken we Koen eerder al over zijn urbexfotografie.

Dit speelt tegenwoordig een kleinere rol, vooral door tijdgebrek en het gebrek aan geschikte locaties in de omgeving. De aantrekkingskracht is echter hetzelfde gebleven: stilte, spanning, licht en de mogelijkheid om een compositie zorgvuldig op te bouwen. ‘Ik probeer altijd diepte in de foto te steken, waardoor je er langer naar blijft kijken.’ Het grootste verschil met straatfotografie zit voor Koen vooral in het tempo. ‘Bij urbex kan je langer nadenken over compositie, licht, lijnen en instellingen van de camera. In de stad verandert constant alles en moet je vlugger vastleggen. Dat vind ik heel boeiend.’

Juist dat veranderlijke karakter zorgt ervoor dat zijn focus de laatste jaren steeds meer richting stads- en straatfotografie is verschoven. Wanneer hij met zijn camera door een stad loopt, vertrekt hij meestal niet met één specifieke foto in gedachten. Hij laat veel op zich afkomen en kijkt wat er voor zijn lens verschijnt. Wel zoekt hij plekken op waar de kans op interessante situaties groter is, zoals stations waar voortdurend mensen samenkomen en weer verdwijnen. Ook stedelijke architectuur trekt zijn aandacht. Licht speelt daarbij een belangrijke rol. ‘Bij felle middagzon kun je bijvoorbeeld sterke low-keybeelden maken,’ deelt Koen. ‘En als dit dan tot een mooie foto komt, is je dag geslaagd!’ Een duidelijk omschreven eigen stijl vindt hij lastig te benoemen, maar hij heeft wel een duidelijke voorkeur voor beelden waarin iets te ontdekken valt. Een straatfoto mag vragen oproepen, zolang er maar genoeg in zit om de kijker langer vast te houden.

Koen kan tijdens een stadswandeling gemakkelijk uren rondlopen. Hij verkent verschillende delen van de stad en fotografeert daarbij veel. Zijn uitrusting houdt hij juist relatief eenvoudig. Op straat werkt hij het liefst met één camera en één objectief. Bij zijn Canon EOS R6 kiest hij doorgaans tussen de RF 15-35mm f/2.8 en de RF 24-105mm f/4. Zijn camera stelt hij volledig handmatig in. Dat vindt hij prettig, al erkent hij dat het ook tijd kost.

Een man tussen de knuffels

De omgang met mensen speelt voor Koen een belangrijke rol binnen straatfotografie. Waar mogelijk zoekt hij eerst contact voordat hij iemand fotografeert, al laat de snelheid van de straat dat niet altijd toe. ‘Bij sommige situaties is er weinig tijd voor, dan moet je het moment nemen zoals het komt.’ Tegelijk vindt hij het belangrijk om daarin grenzen te bewaken. ‘Het moet wel fatsoenlijk blijven. Ik wil geen beelden maken of publiceren die mensen onnodig tegen de borst stuiten.’

BIBITE - GELATI - ICE
COLD DRINKS
STRAWBERRY
LEMON-PASSION
VANILLA
CHOCOLATE
CHOCOLATE CHIPS
HOT DOG
SOUVENIRS
AVE ROMA
PIZZA
BIBITE
GELATI
PANINI CON
PORCHETTA

20
MILLIONS €
MINIMUM
REMPORTÉS OU
PARTAGÉS!!!
100
GAGNANTS À
20 000€
TIRÉS AU
SORT!!!
-18
LES JEUX D'ARGENT ET DE HASARD PEUVENT ÊTRE DANGEREUX :
PERTES D'ARGENT, CONFLITS FAMILIAUX, ADDICTION.
RETROUVEZ NOS CONSEILS SUR JOUEURS-INFO-SERVICE.FR
(09 74 75 13 13 - APPEL NON SURTAXÉ)
ENTREZ DANS
L'HISTOIRE
zippo

CONECTADA
L30

ALDI

STORE
Shtepia e Lulëve
90 vjet BIRRA E PARË SHQIPTARE

Bij de winnende foto kwam alles samen. Koen had de man een dag eerder al gezien en kort met hem gesproken, maar toen wilde hij niet op de foto. Een dag later kwam Koen opnieuw in dezelfde buurt en trof hij hem weer, ditmaal tussen een grote verzameling knuffels. Het tafereel trok meteen zijn aandacht. Veel tijd om na te denken was er niet: hij maakte slechts twee opnamen. ‘De man zat aan de achterkant van een parkeergarage, aan de schaduwzijde. De harde, ruwe architectuur en de strakke lijnen vormen een sterk contrast met de zachte vormen van de knuffels. Juist die tegenstelling maakt het beeld voor mij interessant. Toen ik de serie later bekeek, voelde ik al snel dat juist dit beeld eruit sprong.’ Koen maakte de foto met een Canon EOS R6 en een RF 15-35mm f/2.8-objectief, op f/4.5, 1/200 seconde en ISO 160. De nabewerking hield hij bewust beperkt tot kleine correcties in belichting en kleur.

‘De harde, ruwe architectuur en de strakke lijnen vormen een sterk contrast’

Vooruit blijven kijken

Dat Koen met juist deze straatfoto de DIGIFOTO Pro Fotowedstrijd zou winnen, had hij niet verwacht. Zelfs een plek in de top drie zag hij niet aankomen. De winst voelt voor hem vooral als een mooie bevestiging om door te blijven gaan met de richting die hij steeds vaker kiest. Nieuwe steden blijven daarbij trekken. Tijdens de kerstperiode staat Barcelona op de planning en ook van eerdere reizen ligt er nog werk te wachten: Koen wil fotoboeken samenstellen van Boedapest, Keulen en Madeira.

Een professionele carrière hoeft fotografie voor hem niet te worden. Het plezier in kijken, ontdekken en maken staat voorop. Daarom is zijn maatstaf voor een geslaagde uitstap uiteindelijk heel eenvoudig: als er tussen een hele reeks een paar beelden zitten die er echt uitspringen, is de dag voor hem geslaagd.

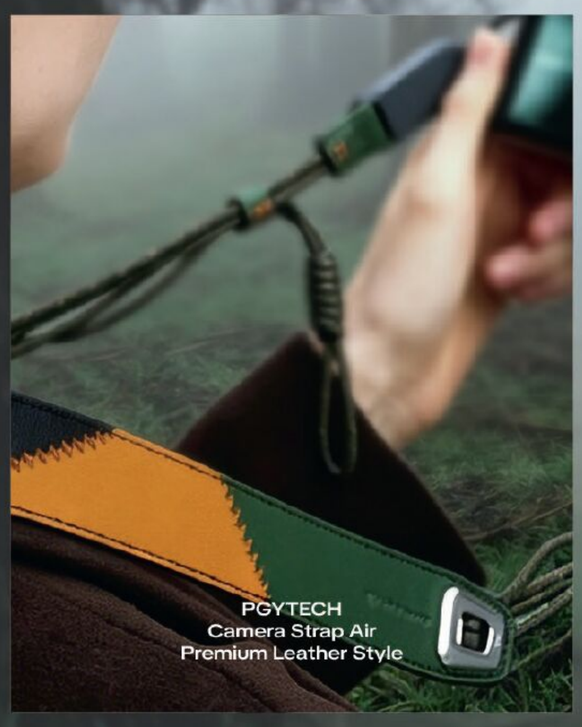
Koen Desmet

Maak Creëren Makkelijker

PGYTech is een wereldwijde pionier, toegewijd aan het maken van kwalitatief hoogwaardige, intuïtieve gear voor de creatieve makers.

Zoals onze naam benadrukt - Paardebloem in het Chinees - belichamen wij de wens van licht en vrijheid. Onze hoofdmissie is Maak Creëren Makkelijker, verlicht technische last zodat jij, de maker, verder kan gaan.

Voor meer dan een decennium, heeft onze eindeloze innovatie kracht gegeven aan meer dan 180 patenten en meer dan 3 miljoen gebruikers, verspreid over 100+ landen, wij Maken Creëren Makkelijker.

PGYTECH

Between Worlds & Undercover

De gelaagde blik van de straat-fotograaf

Straatfotografie wordt vaak omschreven als de puurste vorm van fotografie. Er is geen regisseur, geen visagist en het licht laat zich niet sturen door een softbox. Het is een genre van uitersten: van de adrenaline van een druk kruispunt tot de serene stilte van een verlaten steegje. In dit artikel laat ik je drie thema's zien die je regelmatig terugziet in mijn foto's: humor, anonimiteit en reflecties. Ik hoop jou te inspireren om met een meer gelaagde blik naar de buitenwereld te kijken. Wie weet brengt het je op ideeën om zelf met een leuke serie te beginnen.

TEKST EN FOTOGRAFIE
FOKKO MULLER,
AMBASSADEUR DIGIFOTO PRO

Thema 1: Humor

Humor is soms moeilijk te vinden op straat, maar als het je lukt, geeft dat voldoening en een glimlach op je gezicht. Het gaat bij humor niet om flauwe beelden, maar om het vangen van een onverwachte samenloop van omstandigheden. Vaak zit de humor in het spontane moment waar jouw oog op valt.

Mogelijke situaties met humor:

- **Juxtaposition:** een persoon die matcht met een poster qua houding of een hand op een poster die naar een persoon wijst.

- **Schaalvergroting of verkleining:** Door de keuze van een afwijkend perspectief, wordt een ijsje bijvoorbeeld heel groot ten opzichte van de persoon die het eet.

Humor
Camera Olympus OM-D E-M5 | **Objectief** Olympus 17mm 1.8 | **Diafragma** f/7.1 | **Sluitertijd** 1/1000s | **ISO** 200

• **Onbedoelde interactie met reclame:** Een nors kijkend persoon met een poster van een lachend persoon achter zich.

• **Kleding matches:** Iemand draagt dezelfde kleur kleding of heeft dezelfde patronen in de kleding als het object in beeld (zwart-witte strepen in een trui van een persoon bij een zebrapad).

• **Dieren in menselijke situaties:** Een hond die wacht voor de etalage van een slagerij of een duif die over het zebrapad loopt.

• **Schaduwen van personen:** Schaduwen kunnen vaak grappige vormen aannemen die niet matchen met de bijbehorende persoon.

• Vooral iets wat JOU aan het lachen brengt; dat kan van alles zijn. Humor is erg persoonlijk.

Techniek en tips

• **Conceptueel denken (ook wel 'vissen' genoemd):** Je ziet een potentieel mooie locatie en wacht daar tot de juiste persoon in jouw frame komt. Dit gebruik je bijvoorbeeld bij een interessante achtergrond, zoals posters, teksten of een mooie muur voor interessante schaduwen.

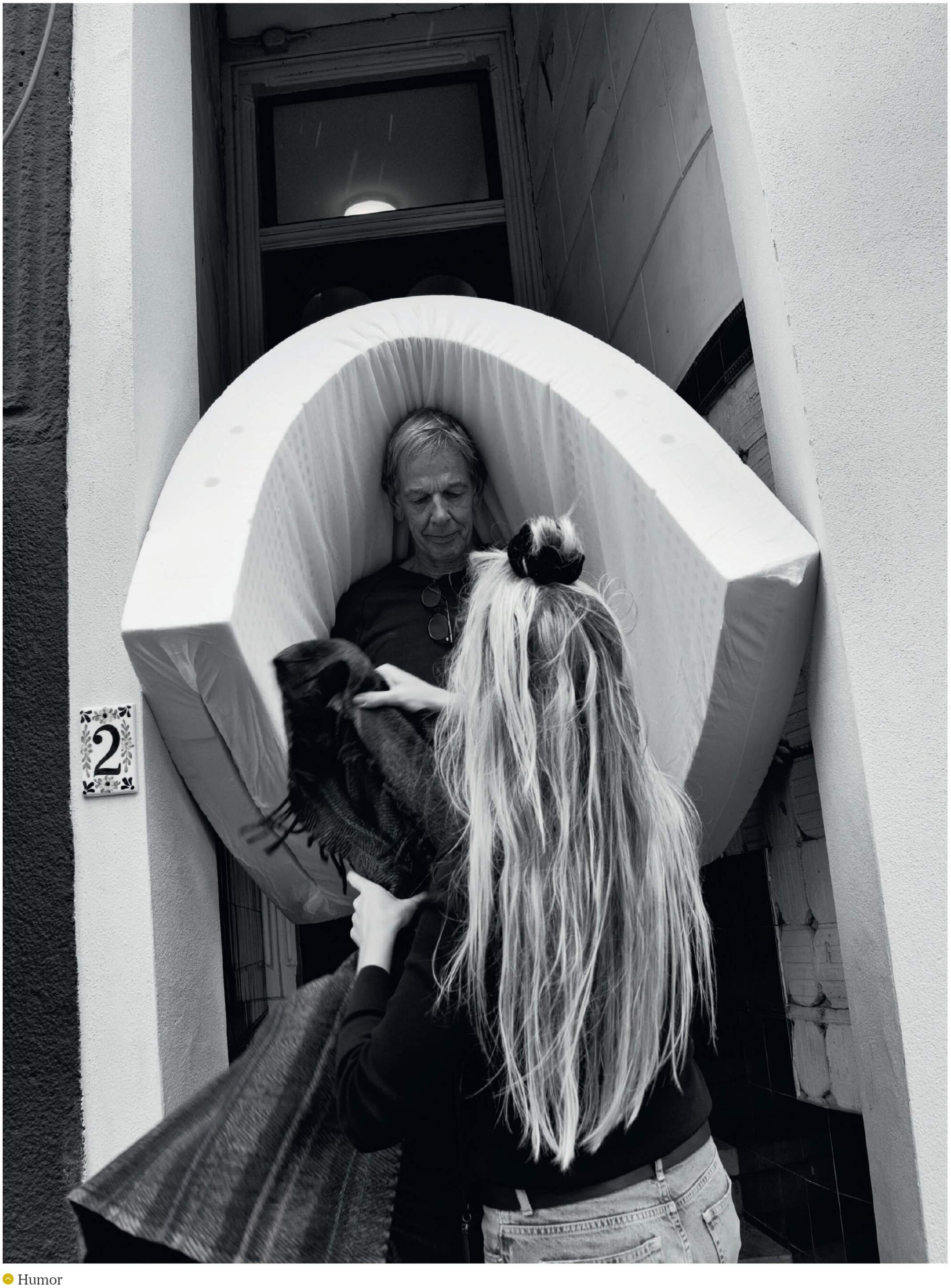
• **Burst-modus:** Gebruik de instelling in je camera om meerdere foto's per seconde te maken als je de sluiterknop ingedrukt houdt. Humor is vaak een kwestie van timing. De burst-modus kan ervoor zorgen dat je net het goede moment te pakken hebt.

• **Let op de achtergrond als je de foto maakt:** Een grappige situatie werkt alleen goed als er geen afleiding op de achtergrond is.

• **Respect:** Humor is niet iemand fotograferen die zichzelf belachelijk maakt. Humor gaat meer om 'lachen met de situatie' dan 'lachen om iemand'. Gebruik liever geen humor ten koste van iemand.

Thema 2: Anonimiteit

Eén van mijn favoriete series is de Undercover-serie, waarbij de gezichten van mijn hoofdpersonen onherkenbaar zijn. In straatfotografie komt het vaak voor dat je van personen hun gezicht en hun emoties kan zien.

Humor
Camera Olympus OM-D E-M1 Mark II | **Objectief** Olympus 17mm 1.2 PRO | **Diafragma** f/4.5 | **Sluitertijd** 1/125s | **ISO** 250

Maar wat gebeurt er als we het gezicht verbergen achter een object of in de donkerte van een schaduw? Dan zijn jouw hoofdpersonen ineens anoniem. Vaak zijn dit soort foto's ook humoristisch. Als je het zelf lastig vindt om mensen herkenbaar in beeld te brengen, dan is deze serie ideaal voor je om aan te werken.

'Het gaat bij humor niet om flauwe beelden, maar om een onverwachte samenloop van omstandigheden'

Objecten als hoofdrolspeler

Ik zie regelmatig momenten waarop objecten in de openbare ruimte het gezicht van mensen tijdelijk verbergen. De mogelijkheden zijn bijna oneindig. Een paar suggesties:

- Een boekverkoper waarvan we alleen de bril in de capuchon van zijn hoodie zien.
- Een vrouw verscholen achter een magazine.
- Natuurlijke elementen zoals schaduwen die een hoofd onzichtbaar maken.
- Een plotselinge windvlaag die een sjaal of haren voor een gezicht werpt.
- Een verkeersbord dat het hoofd van een man inneemt.
- Condens op een raam dat een gezicht onherkenbaar maakt.

Techniek en tips

Bij deze serie is een scherp oog belangrijker dan een speciale techniek. Het is een andere manier van kijken en zien. Als ik de straat op ga, ben ik nooit actief op zoek naar foto's voor mijn Undercover-serie. Deze serie zit in mijn achterhoofd; als ik een beeld zie wat binnen het thema past, dan ga ik er meteen op af.

- **Mogelijke locaties:** Bij de bloemenkraam op een markt zul je iemand kunnen treffen met een bos bloemen voor zijn gezicht. Op een regenachtige dag is de kans groot dat iemand zich verschuilt achter een paraplu.

Humor
Camera Olympus OM-D E-M1 Mark III **| Objectief** Olympus 17mm 1.2 PRO **| Diafragma** f/3.5 **| Sluitertijd** 1/2500s **| ISO** 200

Undercover
Camera Olympus OM-D E-M1 Mark III **| Objectief** Olympus 17mm 1.2 PRO **| Diafragma** f/3.2 **| Sluitertijd** 1/400s **| ISO** 200 - + 0,3

Tijdens een herfststorm willen de lange haren nog wel eens voor een gezicht waaien. Op een boekenmarkt duiken mensen letterlijk met hun neus in een boek.

• **Licht en schaduw:** Op een zonnige dag kun je op zoek gaan naar schaduwen die het gezicht van een persoon verbergen. Zoek een plek waar mensen vanuit de schaduw het licht in lopen. Of fotografeer een persoon die onder een zonneluifel staat, waar het hoofd in de schaduw valt.

• **Nabewerking:** In de nabewerking van je foto's kun je de donkere delen van schaduwen nog donkerder maken, zodat het gezicht echt niet meer zichtbaar is.

Thema 3: Reflecties
Bij het fotograferen van reflecties op straat gaat het naast de mens ook over de vorm en textuur. Reflecties veranderen de straat soms in een abstracte compositie. We kijken niet naar een ruit, maar we kijken door de ruit én zien tegelijkertijd wat er achter ons gebeurt. Dit creëert een visueel spel en brengt gelaagdheid in je foto's.

Reflecties geven je de kans om kleur en licht op een bijna impressionistische manier vast te leggen. De harde lijnen van de stad vervagen en maken plaats voor vloeiende vormen. Het is een prima manier om een meer creatieve draai aan je straatfotografie te geven. Ik heb mijn serie met reflecties Between Worlds genoemd. Between Worlds onderzoekt het spanningsveld tussen binnen en buiten. Achter glas ontmoeten mensen en straatleven elkaar in één beeld. Reflecties vervagen de grens tussen beide werelden en creëren foto's waarin meerdere verhalen tegelijkertijd zichtbaar zijn.

Het fotograferen van mensen achter glas is een goede manier om meer zelfvertrouwen op te bouwen in je straatfotografie. Je kunt makkelijker dichtbij komen omdat je hoofdpersoon achter een 'veilige' barrière zit. Mensen komen nu eenmaal niet snel uit een tram of café als jij ze fotografeert. Het lijkt misschien wat stiekem, maar als jij met een open houding fotografeert, dan doe je niets geheimzinnigs.

Mogelijke locaties en objecten voor reflecties

- Ramen van openbaar vervoer
- Ramen van een café of restaurant
- De etalage van een winkel
- Een abri bij de bushalte
- Het scherm van een scooter
- De ruit of glimmende motorkap van een auto
- Spiegels op een markt of in een etalage
- Regenplassen

Reflecties
Camera Olympus OM-D E-M5 **| Objectief** Olympus 17mm 1.8 **| Diafragma** f/3.5 **| Sluitertijd** 1/80s **| ISO** 200

Undercover
Camera Olympus OM-D E-M5 **| Objectief** Olympus 17mm 1.8 **| Diafragma** f/4.5 **| Sluitertijd** 1/320s **| ISO** 200

Techniek en tips

• Scherpstellen:
Scherpstellen op een persoon achter een ruit kan uitdagend zijn. Je autofocus kan scherpstellen op de ruit zelf, zeker wanneer die vuil is of wanneer er regendruppels op zitten. Gezichtsherkenning aanzetten kan hierbij helpen. Het is de keus van jou als fotograaf waar je scherp op wilt stellen. Jij kunt bepalen dat je juist de persoon achter het raam onscherp wilt hebben en de scherpte op de gebouwen in de reflectie wilt hebben. Dan ligt handmatig scherpstellen meer voor de hand.

• Donkere ramen in het openbaar vervoer: Voor de straatfotograaf is het jammer dat de ruiten van trams, bussen en treinen steeds donkerder worden. Voor de reizigers prettig natuurlijk; het houdt de warmte van de zon buiten. Overdag zijn mensen daardoor wat moeilijker zichtbaar, tenzij de zon hun gezichten verlicht. Als het 's avonds donker is en de verlichting in een tram brandt, dan zijn mensen juist beter zichtbaar.

• Compositie: Het werkt qua compositie meestal goed als je het raam als frame gebruikt. Laat dus iets van een kozijn zien van een café. Of toon een stuk van de bus of tram om context te geven aan je foto.

• Pannen: Een leuke techniek om te gebruiken is het 'pannen'. Dat kun je bij een rijdende tram doen. Met een lage sluitersnelheid (1/30s tot 1/50s) trek je je camera mee met de rijdende tram. De persoon achter de ruit probeer je scherp te krijgen, terwijl de stad op de achtergrond onscherp en streperig wordt. Je moet veel oefenen om deze techniek goed onder de knie te krijgen; de resultaten zijn vaak indrukwekkend

• De 180 graden truc:
Reflecties in een regenplas kun je mysterieus en vervreemdend maken door het beeld in de nabewerking 180 graden te draaien.

• Je eigen reflectie: Als je loodrecht voor een raam staat, dan is de kans groot dat je eigen reflectie zichtbaar is. Meestal wil je dat niet. Zorg dat de hoek tussen jou en de persoon achter het raam wat schuin is. Ziet jouw camera alleen maar reflecties en niet de mens achter de ruit? Ga dan juist wel loodrecht dicht bij het raam staan, zodat jouw profiel de reflectie opheft.

'Het is jouw keus als fotograaf waar je scherp op wilt stellen'

Straatfotografie is voor mij een ontdekkingsreis zonder eindbestemming. Door te spelen met humor, anonimiteit en glas, creëer ik niet alleen beelden, maar ook mijn eigen signatuur. Ik hoop dat deze series en tips je inspireren om met een nieuwe blik de straat op te gaan.Kies één van deze drie invalshoeken en maak er een opdracht van voor je volgende wandeling op straat. Ga op zoek naar reflecties bij de tramhalte, wacht bij een poster op dat humoristische moment, of probeer de kunst van de anonimiteit te vangen. Door met een specifiek thema in je achterhoofd te werken, zul je merken dat je sneller patronen herkent en je eigen stijl ontwikkelt. Veel plezier en succes!

Ben je geïnteresseerd in straatfotografie en wil je deel uitmaken van een inspirerende community? Check dan **Straatfotoclub.nl** voor meer informatie over lidmaatschappen, online sessies, en wandelingen. Volg Fokko Muller ook op Instagram via **@fokkomuller** om op de hoogte te blijven van zijn werk en tips.

De ultimate guide voor de switch naar stadsfotografie

Als fotograaf ben ik begonnen als portret- en kunstfotograaf. Ik hield mij veelal bezig met geënsceneerde scènes en werkte altijd met externe verlichting en sterk voorbereidde en uitgedachte scènes. Na mijn fotoboek uitgebracht te hebben waarin ik de Nederlandse ambachten op een bijna Hollywood- achtige wijze vastlegde, wilde ik wat anders. Ik besloot de stadsfotografie in te gaan. Een totaal andere discipline waarin ik mijzelf weer opnieuw moest uitvinden. Geen controle over het licht, de scène en bovenal; omgevingen die al miljoenen keren zijn vastgelegd. Hoe ga je je onderscheiden van de rest en iets maken wat niet al gemaakt is? In dit artikel leg ik je uit hoe ik als professionele fotograaf binnen een jaar de switch heb gemaakt tot prijswinnende stadsfotograaf en hoe jij je kan onderscheiden in deze discipline.

TEKST EN BEELD EZRA BÖHM, AMBASSADEUR DIGIFOTO PRO

Utrecht, Weertsluis, 30 juli 2026
Camera DJI Mavic 4 Pro | **Diafragma** f/2,8 | **Sluitertijd** 0,5 sec. | **ISO** 400

Wanneer ga je fotograferen?
De reden waarom ik koos om stadsfotografie te doen ligt bij de oorsprong van mijn werk, dat altijd gelinkt zal zijn aan de schilderkunst van de oude meesters; het dagelijks leven in perfectie vastgelegd. Droomachtige scènes, met prachtige luchten en waar alles op de juiste plek lijkt te staan. Deze pure volmaaktheid is iets waar ik altijd al naar streefde in mijn geënsceneerd werk. Om hier ook maar dichtbij te kunnen komen is het belangrijk om deze elementen toch zo goed mogelijk voor te bereiden bij stadsfotografie. Omdat de stad niet zal veranderen is het essentieel dat je pas gaat fotograferen als de stad op zijn mooist te zien is. Alleen dan zal je ook onderscheidende foto's

Utrecht, 7 januari 2026.
Camera Canon EOS R5 | **Objectief** Canon RF 28-70mm F2L USM | **Diafragma** f/2,8 | **Sluitertijd** 1/250 sec. | **ISO** 1250

kunnen maken. Het weer is de grootste factor. Enkele apps zullen je daar enorm bij kunnen helpen:

• **Viewfinder:** Dit is een zeer gebruiksvriendelijke en complete app voor het voorspellen van verschillende weersverwachtingen zoals mist, golden hour, onweer, sneeuw etc. Ik gebruik hem vooral voor de voorspelling van mist.

• **Clear outside:** Deze app laat een gedetailleerde ontleding zien van de verschillende wolkenlagen van hoog, middel en lage bewolking. Een mooi goud opgelichte zonsopkomst of ondergang ontstaat namelijk bij de aanwezigheid van hoge bewolking met een laag percentage van middel en lage bewolking. De op- of ondergaande zon moet namelijk de kans hebben om de onderkant van de wolken te verlichten. Bij middel en vooral lage bewolking krijgt de zon daar geen kans tot.

• **Photopills:** Dit is een uiterst professionele en zeer goed gemaakte app waarin de baan van de zon en maan centraal staat. Hierdoor kan je bijvoorbeeld je maanshots van tevoren tot in precisie voorbereiden door op de app te zien wat de grootte, de baan en hoogte van de maan is op de ingevoerde dag en tijd.

Naast de voorspellende apps kun je het beste op het moment dat je besluit te gaan (meestal als je vroeg je wekker hebt gezet), op de live data nog kijken of de voorspellingen zijn uitgekomen. Weerplaza Harmonie en Mistradar geven je de huidige informatie. Ook kan je webcams bekijken van de plek waar je van plan bent naartoe te gaan.

‘Tijdens het fietsen in de stad ben ik constant op zoek naar eenvoud’

De race tegen het licht

Bekijk van tevoren goed de plek of plekken die je wilt fotograferen. Het perfecte licht duurt altijd maar even, dus benut deze tijd goed. Als ik een andere stad bezoek om te gaan fotograferen, zorg ik dat ik minimaal een uur voor zonsopkomst aanwezig ben. Op dat moment komt er al wat licht in de lucht en kan je dit al mooi matchen met de straatverlichting van de stad. Aangezien de stad vaak groot is en ik enkele plekken in mijn hoofd heb waar ik heen wil, huur ik een OV-fiets en cross ik door de stad.

Leiden, 31 oktober 2025.
Camera Canon EOS R5 | **Objectief** Canon RF 17-200mm F2.8L | **Diafragma** f/2,8 | **Sluitertijd** 1/40 sec. | **ISO** 4000

Delft 26, februari 2026.
Camera Canon EOS R5 | **Objectief** Canon RF 28-70mm F2L USM| **Diafragma** f/6,3 | **Sluitertijd** 1/500 | **ISO** 100

Delft, 26 februari 2026.
Camera Canon EOS R5 | **Objectief** Canon RF 28-70mm F2L USM | **Diafragma** f/6,3 | **Sluitertijd** 1/500 sec. | **ISO** 100

Lopen is zonde van het licht. Tijdens het fietsen in de stad ben ik constant op zoek naar eenvoud.

De drukke stad die steeds meer vervuild raakt met verkeersborden, westerse felverlichte ketens, en geparkeerde auto's en fietsen, wordt steeds lastiger om mooi vast te leggen. Het is daarom belangrijk kritisch te zijn wat je uit je beeld kadert om ervoor te zorgen dat je een rustig en harmonieus beeld krijgt.

Als ik merk dat ik te lang bezig ben met een beeld dat het waarschijnlijk niet waard is, forceer ik mezelf ook om door te gaan. Wanneer je een beeld hebt gevonden is het belangrijk wel je tijd te nemen en kritisch te zijn. Let op de kadering van elementen aan de rand van je foto en zorg waar nodig dat je genoeg ruimte overhoudt om je beeld nog in perspectief recht te zetten. Wacht tot het juiste moment zich voordoet en er iemand door je scène loopt die je beeld versterkt.

'Het is geen geluk, het is weten wanneer je moet gaan'

Neem je tijd op het juiste moment
Bij het beeld in Delft (rechtsboven) heb ik een half uur gewacht tot het de zon net de twee linker huizen raakt. Dit strijklicht is essentieel voor de texturen die ontstaan. Op dat moment is het wachten en een beetje geluk hebben dat er een authentieke man als deze, je foto helemaal afmaakt. Al deze elementen bij elkaar, zorgen er uiteindelijk voor dat dit beeld een bijna schilderachtige sfeer krijgt. Het is geen geluk, het is weten wanneer je moet gaan, voorbereiden waar je heen gaat en dan vaak genoeg proberen. Soms gebeurt het dan alsnog niet, en dat is frustrerend. Dat hoort bij stadsfotografie en is tegelijkertijd ook de charme ervan. Je weet nooit wat je tegen zult komen.

Het werk van Ezra Bohm is te zien op zijn website **ezrabohm.com** of te bezoeken in de Grachtengalerie in Utrecht en Warnars & Warnars Art Dealers in Haarlem. Zijn Limited edition werk, evenals het fotoboek *Forgotten Heroes* is te verkrijgen op zijn webshop **ezrabohm.com/shop**. Volg Ezra op Instagram via **@ezrabohm_official**.

Filmen voor Fotografen deel 11: Shots en objectieven

Hét grote voordeel van filmen met een fotocamera, is het enorme aanbod aan objectieven. Sterker nog: waarschijnlijk heb je al een serie objectieven in je fototas zitten. En: wanneer gebruik je welk objectief?

TEKST EN SCREENSHOTS/FILMBEELDEN DRÉ DE MAN

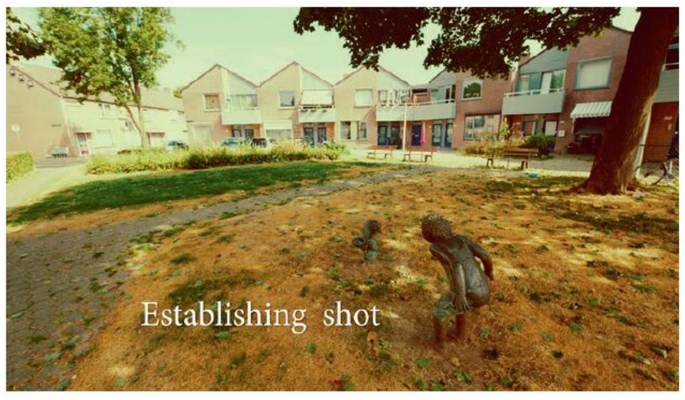
In deel 6 hebben we al kort de mogelijkheid besproken om verschillende brandpuntsafstanden te gebruiken. In het vorige deel hebben we het gehad over zoomen. Nu gaan we verder in op shots en objectieven. Bij het filmen gebruik je objectieven principieel anders dan bij het fotograferen, omdat je een verhaal vertelt. Dat doe je in filmbeelden, niet in woorden of foto's. Dat houdt ook in dat er speciale regels voor zijn, ook al zijn maar weinig mensen buiten de filmwereld zich ervan bewust. Misschien denk je dat wanneer je een Youtube-filmpje maakt dat het anders is, maar het principe is steeds hetzelfde. Weinig mensen kennen de regels voor het maken van filmbeelden, maar wanneer er tegen de regels gezondigd wordt, dan merkt bijna iedereen het. Je kunt met andere woorden niet zonder reden iets heel anders gaan doen dan de kijker gewend is van andere films of filmpjes. Het kan, maar dan moet het passen binnen de montage, bij de begeleidende muziek en het onderwerp enzovoorts.

Voor we dat soort uitzonderingen behandelen, bespreken we eerst de regels. Er is een hele reeks van verschillende shots die je gebruikt om een verhaal te vertellen in filmbeelden. Daar horen dan ook weer verschillende brandpuntsafstanden bij, alhoewel dat geen 1 : 1-relatie is. Een voorbeeld: je kunt een weergave van een congres meteen beginnen met iemand die een lezing houdt, gefilmd in een extreme close-up. Maar je kunt de film ook beginnen met de zaal, of het gebouw van binnen of van buiten en zelfs met aankomende deelnemers. Dan kun je de opkomst van de eerste spreker filmen. Die film je daarna waarschijnlijk niet één uur lang vanuit één positie, maar uit verschillende standpunten en in verschillende uitsneden. Je kunt dus net als bij een speelfilm op afstand beginnen en naarmate je dichter bij de handeling komt, die van dichterbij laten zien.

Toch zou je in dit geval ook kunnen beginnen met een close-up van iemands lippen. In een verslag van een congres zou dat raar zijn. Maar in een reportage of een speelfilm waarbij iemand tijdens een lezing een heel bijzondere uitspraak doet, zou je misschien juist wel met die close-up kunnen beginnen. De andere beelden zou je dan daarna kunnen tonen, in een soort flashback of bij een reportage met uitleg over het congres.

De traditie schrijft voor dat je een verhaal vertelt in verschillende shots met de verschillende objectieven én in grote lijnen hoe je dat doet. Let wel: de klassiek indeling in shots hoort bij speelfilms. Bij een kort Youtube-filmpje kun je met veel minder soorten shots toe. Het kan echter geen kwaad om ze allemaal te leren kennen, zodat je een beeld krijgt van de mogelijkheden om een verhaal te vertellen in shots. Overigens leveren de verschillende shots samen een scène, een hoofdstukje. Bij de volgende scène kun je dan weer min of meer opnieuw beginnen, dat is dan het volgende hoofdstukje. Je hebt minimaal negen verschillende soorten shots:

1. Establishing shot. Dit is een inleidend beeld, dat de kijker vertelt waar we ons bevinden en mogelijk ook wanneer. Het trekt je als het ware het verhaal in. Hiervoor gebruiken we vaak een groothoek. Wanneer de camera beweegt of eventueel zoomt, helpt dat bij het geven van een gevoel van introductie.

1

2

3

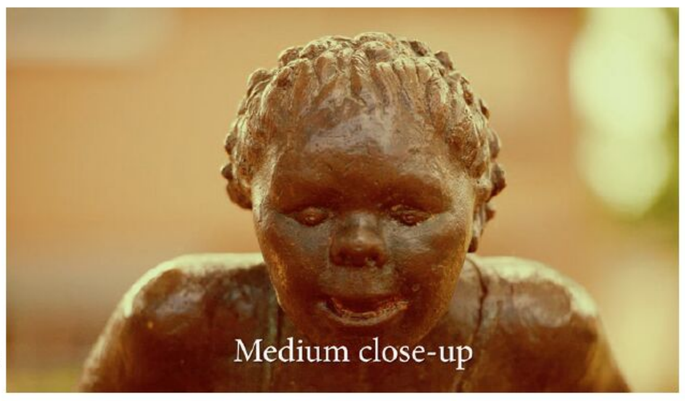
4

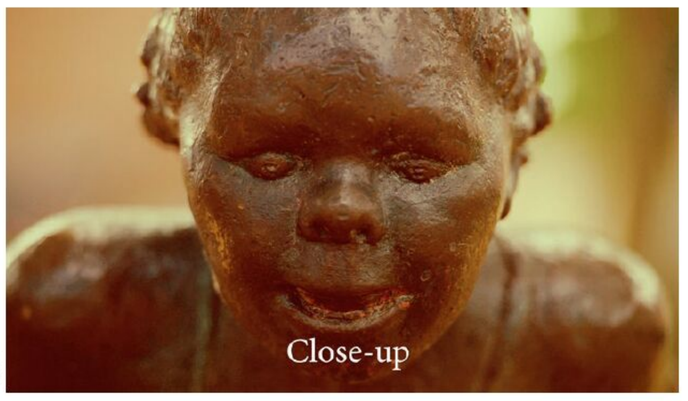
5

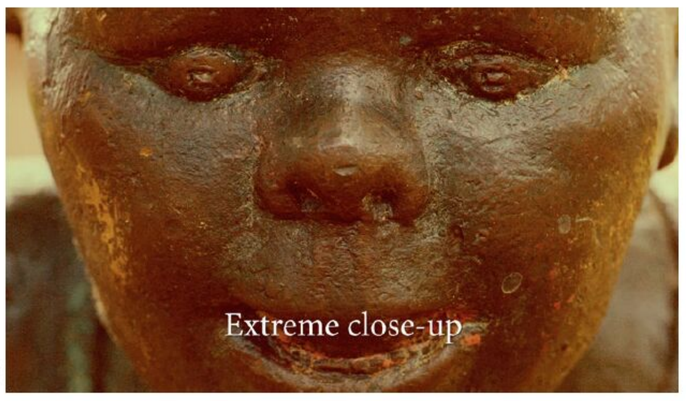
6

7

8

9

2. Wide shot. Groothoekbeeld dat er vooral toe dient om de verhouding tussen de omgeving en de personen te benadrukken. Een establishing shot zal vaak óók een wide shot zijn, maar omdat dat aan het begin komt, is het een bijzonder geval. Het 'gewone' wide shot komt vaak pas verderop in de film.

3. Master shot. Komt in een speelfilm bijna altijd meteen na het establishing shot. Nu gaan we verder in op het verhaal en zien mogelijk hoofdrolspelers of een handeling. De meest gebruikte brandpuntsafstand is nu een lichte groothoek (28-35 mm) of 50mm (-equivalent).

4. Full shot. Dit toont een persoon van top tot teen die in de lengte (bijna) het gehele beeld vult. Het presenteert een personage met alle kledingattributen terwijl ook het gezicht goed zichtbaar is. Het geeft een bijzondere nadruk en importantie aan een persoon.

5. Medium full shot. Als full shot maar dan tot ongeveer aan de knieën. Nog iets dichterbij noemen we het wel een cowboy-shot omdat dan het holster goed in beeld is, net onder de heupen. Met iets meer ruimte is het vaak erg geschikt voor spannendere scènes.

6. Medium shot. Dit is waarschijnlijk het meest populaire en ook natuurlijke shot. Het lijkt op wat je zelf ziet wanneer je met andere mensen ergens staat te praten, bijvoorbeeld. Begint boven de navel en eindigt net boven het hoofd. Hierbij kan vrij gemakkelijk ook nog een tweede persoon in beeld komen of zijn.

7. Medium close-up. Dit noem je soms ook wel head en shoulders. Iets dichterbij dus, maar nog geen close-up. Hoofd tot borst.

8. Close-up. Hier zien we het hoofd dat bovenaan in het beeld meestal al iets aangesneden is. Ideaal om emoties te tonen of gewoon om iemand goed te laten zien.

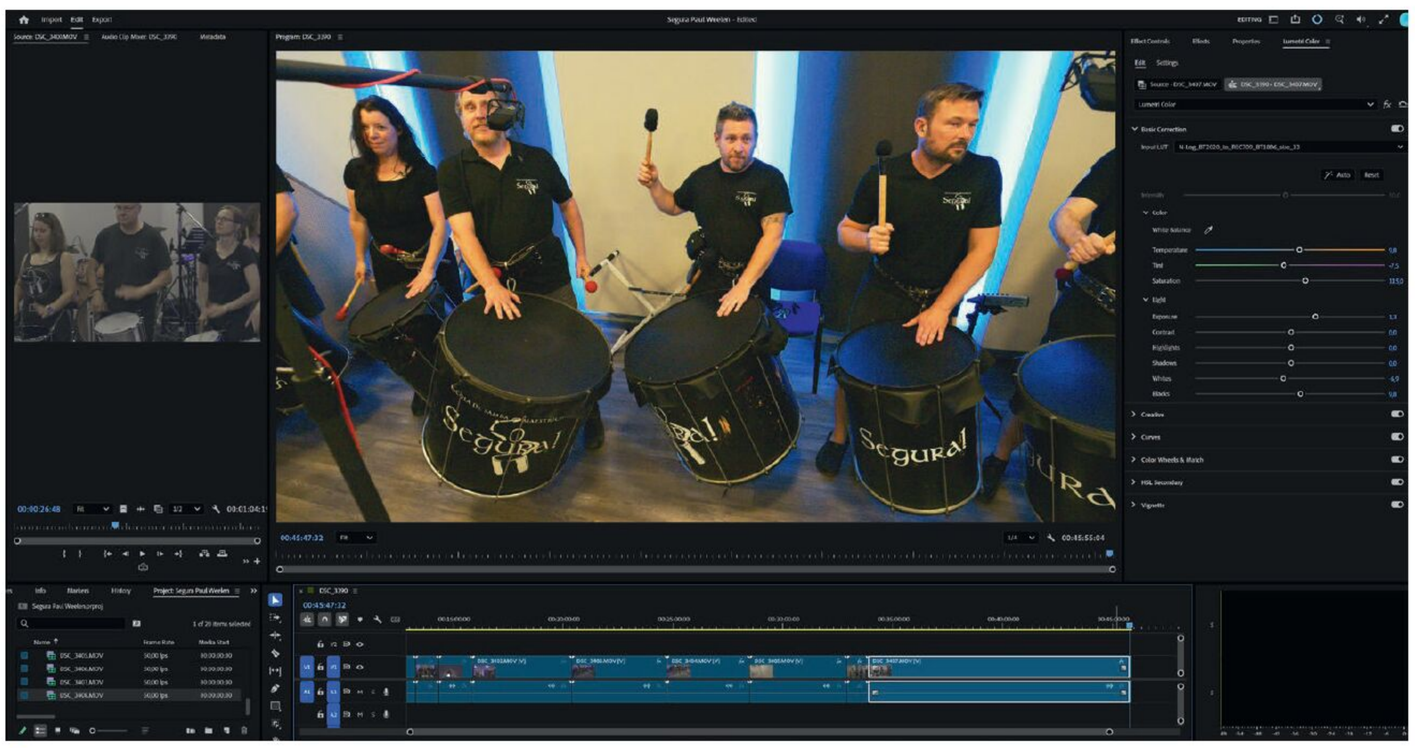
9. Extreme close-up is nog dichterbij, het is ook geen portret meer in de fotografische zin. Hierbij kun je denken aan alleen de ogen of een heel klein detail van iemands gezicht, lichaam of van een apparaat of iets dergelijks. Het wordt ook wel insert shot genoemd. In een verhaal kan het een zeer grote werking hebben. Bij een instructiefilm kan het veel neutraler zijn, omdat je dan ook wel dichtbij filmt om iets heel duidelijk te laten zien.

Objectieven en shots

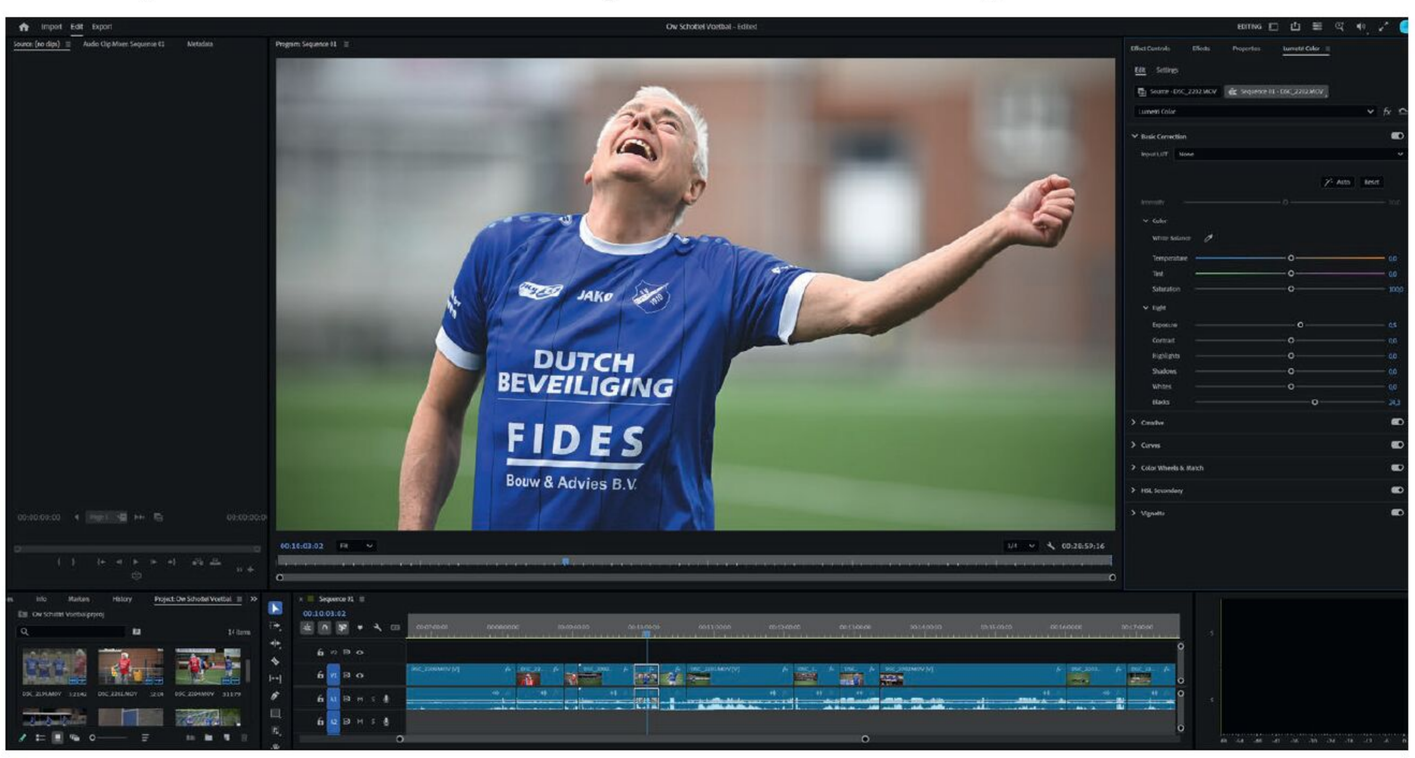
Uit het bovenstaande verhaal kun je ook afleiden wanneer je welke objectieven nodig hebt. De keus van brandpuntsafstanden die we in een lijst gezet hebben, vormt geen verplichting. The Conversation (1974) bijvoorbeeld, begint met beelden die gefilmd zijn met een extreem lange tele. De lijst dient meer om je een idee te geven van wat gebruikelijk is. Wil je daarvan afwijken, dan kan dat, maar je moet je er wel van bewust zijn, dat je iets anders doet dan de kijker verwacht. Een lijst in fullframe brandpuntsafstanden (of equivalent):

Wide (of establishing) shot	Groothoek	14-35MM
Master shot	Lichte groothoek tot standaard	28-58MM
Full shot	Standaard tot lichte tele	43-85MM
Medium full shot	Langer standaard tot tele	56-105MM
Medium shot	Lichte groothoek tot zeer lichte tele	35-65MM
Medium close-up	Zeer lichte tot gewone tele	65-105MM
Close-up	Gewone tot middellange tele	85-180MM
Extreme close-up	Tele tot zeer lange tele of macro	≥ 135MM EN/OF MACRO

Met een 24, 35, 50 en 85 mm kom je dus al een heel eind. Je ziet dan ook vaak dat sets van speciale cineobjectieven deze brandpuntsafstanden omvatten, vaak ook bij één lichtsterkte. Dat kan dan f/1,4 zijn (ongeveer T = f/1,5) maar (zeker voor anarmorfoten) f/1,8 ~ T = 2. Over de T-waarden en anamorfoten meer in de volgende aflevering. Een combinatie van een standaardzoom en een 70-200mm of zelfs alleen een standaardzoom voldoet ook goed, alleen mis je dan soms de lichtsterkte. Het is uiteraard ook een kwestie van voorkeuren en speciale omstandigheden. Sommige situaties vragen om extremere brandpuntsafstanden, hetzij omdat je weinig ruimte hebt, hetzij om extra spanning te creëren.

Hier was een vrij extreme groothoek (14mm fullframe) noodzakelijk om de acties van de dicht bij elkaar staande trommelaars dynamisch in beeld te brengen.

In deze muzikale voetbalfilm was een vrij lang teleobjectief (hier: 300mm f/2,8 bij volle opening) noodzakelijk om de associaties met voetbalbeelden op tv te creëren.

Geschikte objectieven

Je kunt met ieder objectief technisch gezien goede filmopnamen maken. Dat geldt zeker voor de situatie waarin je gebruik maakt van auto-ISO en autofocus. Zoals we al eerder gezien hebben, is het ook mogelijk om getande riemen en speciale hendels te bevestigen aan normale objectieven, zodat je zelfs follow-focus-systemen kunt gebruiken of handmatig scherpstellen. We zien zelfs regelmatig dat oudere handmatige objectieven bij films gebruikt worden en sommige bedrijven passen die dan aan met een traploos diafragma en uiteraard aparte getande ringen. Meer over speciale objectieven in de volgende aflevering.

Conclusie

Filmen doe je in shots. Shots zou je bijna de grammatica van film kunnen noemen. Ze zijn nauw verbonden met objectieven: verschillende soort shots worden gemaakt met verschillende brandpuntsafstanden en objectieven. Bij het filmen en bij de montage verdient het aanbeveling om shots en dus de brandpuntsafstanden goed te plannen en te relateren aan de manier waarop je het verhaal in filmbeelden wil vertellen.

cameranu

De Waagtoren boven de wolken

Toen Larissa op een winterse middag de Waagtoren wilde vastleggen, besloot ze het anders aan te pakken. Het resultaat? Een foto die op het eerste gezicht lijkt te zijn gemaakt met een drone, maar in werkelijkheid op een slimme en originele manier tot stand kwam. Larissa vertelt zelf hoe deze bijzondere foto ontstond, welke keuzes ze maakte en waarom creativiteit belangrijker is dan dure apparatuur.

Scan de QR code en lees meer | Fotograaf **Larissa van Hooren**

Julia Coddington: leven is kleur!

Veel straatfotografie heeft een herkenbare stijl. Vaak zijn de beelden in zwart-wit en gemaakt door mannen, waar op zichzelf niets mis mee is. Wanneer je naar andere stijlen kijkt, gemaakt door het andere geslacht, kom je vrij snel een naam tegen: die van Julia Coddington. De Australische fotograaf, moeder en sinds kort oma fotografeert voornamelijk in kleur en werkt veel met gelaagde composities. Ik sprak haar over haar leven, haar werk en de rol van vrouwen in straatfotografie.

TEKST NIEK HUIZING **FOTOGRAFIE** JULIA CODDINGTON

Julia omschrijft zichzelf als een product van de jaren zestig en zeventig. Ze groeide op op de boerderij van haar familie, zo'n 500 kilometer ten westen van Sydney, waar ze haar tijd besteedde aan paard- en motorrijden en natuurlijk meehielp op het land. Sommige van haar dierbaarste herinneringen uit die jeugd draaien om fotografie. Zelf gebruikte ze een Kodak Instamatic en een Polaroid, terwijl haar vader een Canon-rangefinder had. Welk model precies? 'Dat zou ik je echt niet kunnen vertellen.' Vooral het wachten op de afdrukken is haar sterk bijgebleven. 'Mijn mooiste herinneringen zijn aan het ophalen van mijn foto's bij de plaatselijke apotheek en het openscheuren van de envelop om te zien welke schatten erin zaten.'

Fotografie werd voor Julia nooit een carrière. Het bleef iets dat voortdurend met haar leven meeliep. Op de middelbare school maakte ze tijdens kunstlessen kennis met fotografie en de donkere kamer. Pas eind jaren 2000 ontdekte ze straatfotografie als genre, en rond 2015 of 2016 kwam het besef dat ze er misschien wel iets mee kon. 'Ik realiseerde me dat ik er eigenlijk best goed in was en besloot het serieuzer na te jagen.'

Haar ontwikkeling verliep niet via een fotografieopleiding. Ze noemt zichzelf autodidact, al volgde ze door de jaren heen verschillende workshops in straatfotografie en fotojournalistiek. Volgens Julia is het bovendien niet één specifieke ervaring die haar manier van kijken heeft gevormd. Haar jeugd, levenservaringen, familie en vrienden, fascinatie voor mensen en andere culturen en haar interesse in kunst en design spelen daar allemaal een rol in.

Gecontroleerde chaos

Julia's foto's bevatten vaak veel verschillende elementen. Gezichten, handen en details vullen het kader en bevinden zich op verschillende afstanden van de camera. Het werken met zulke gelaagde composities heeft zich in de loop der jaren ontwikkeld.

'Ik realiseerde me dat ik er best goed in was en besloot het na te jagen'

Haar eerste straatfoto's waren veel netter dan wat we nu van haar zien. Achtergronden moesten schoon zijn, onderwerpen duidelijk van elkaar gescheiden en de verschillende lagen zorgvuldig geordend. Inmiddels zoekt Julia naar vollere beelden. 'Het gaat nu om het kader vullen met zoveel mogelijk mensen en details, terwijl die gelaagde structuur overeind blijft. Alleen wat rommeliger, hectischer. Een vol, druk beeld maken dat dankzij die lagen toch logisch blijft, dat is de uitdaging waar ik het meest van hou.'

Toeval speelt volgens Julia niet zo'n grote rol bij het maken van haar beste foto's. 'Ik ben niet het type fotograaf dat rondloopt in de hoop iets interessants tegen te komen.' Haar beste beelden ontstaan volgens haar wanneer ze langere tijd op één plek blijft en zich concentreert op het maken van het beeld dat ze voor ogen heeft.

Ook haar gebruik van voor-, midden- en achtergrond heeft ze door de jaren heen ontwikkeld. Tegenwoordig gaat dit vrijwel instinctief, maar dat was niet altijd het geval. Ze vond inspiratie bij onder andere schilders als Bruegel en Renoir. 'De manier waarop zij een beeld zoveel diepte en complexiteit geven, spreekt mij aan.' Tijdens het fotograferen kijkt en wacht ze naar eigen zeggen voortdurend tot de verschillende elementen samenvallen.

Dicht op het leven

Julia fotografeert meestal op korte afstand van haar onderwerpen. 'Het gaat voor mij om de intimiteit van het moment. Echt in de scène zijn, er onderdeel van zijn, maar tegelijkertijd onzichtbaar blijven. In die nabijheid zit de rauwheid en essentie van het leven.'
Thuis, in Australië, fotografeert ze relatief weinig. Ze woont in een rustige, bosrijke omgeving, dicht bij het strand, terwijl ze voor haar fotografie juist op zoek gaat naar drukte. In Australië fotografeert ze daarom voornamelijk in Sydney, dat ongeveer een uur bij haar vandaan ligt, of tijdens evenementen.

Op reis is dit een ander verhaal. Dan fotografeert ze vrijwel constant en zoekt ze bewust de drukte op. Vaak is ze dan de hele dag aan het fotograferen, met slechts korte pauzes tussendoor.

Kleur is leven

Het grootste deel van Julia's werk is in kleur. Dat begint bij licht: 'Ik word aangetrokken door goed licht, en goed licht betekent goede kleuren.' Dit betekent niet dat ze nooit voor zwart-wit kiest. Af en toe zet ze een foto om wanneer ze vindt dat het beeld daardoor beter werkt. 'Sommige foto's willen gewoon zwart-wit zijn,' vertelt ze, 'mogelijk ook vanwege de nostalgie ervan.'

Haar voorkeur blijft echter duidelijk. 'Kleur is mijn ding. Ik fotografeer de rauwheid van het leven en kleur is de beste manier om dat uit te drukken. Kleur is leven.'

Een andere kant van Julia's werk is te zien in het project *Flash It!*. Deze serie ontstond tijdens een optreden dat Julia een aantal jaren geleden fotografeerde. Ze wilde daarin de opwinding en roes van het publiek vastleggen. Hiervoor gebruikte ze een grote off-camera flitser in combinatie met een lange sluitertijd. Tegelijkertijd veranderde de belichting boven het publiek

voortdurend en bewogen verschillende lichtbundels door de ruimte. Die combinatie zorgde voor de effecten die we zien. Hoewel sommige beelden op dubbele belichtingen kunnen lijken, benadrukt Julia dat daar geen sprake van is.

Ondertussen gebruikt ze deze techniek vaker wanneer een scène veel energie bevat en er weinig licht is. Af en toe gebruikt ze ook overdag flitslicht, in combinatie met een ND-filter.

‘Goed licht betekent goede kleuren’

Vrouwen in straatfotografie
Volgens Julia is de oververtegenwoordiging van mannen binnen straatfotografie onderdeel van een breder probleem. 'Vrouwen zijn historisch gezien ondervertegenwoordigd geweest binnen fotografie en kunst in het algemeen. Dat is nog niet helemaal veranderd.'

Binnen straatfotografie is dat volgens Julia extra zichtbaar, omdat het genre simpelweg meer mannen aantrekt. Een van de mogelijke redenen daarvoor is hoe we straatfotografie omschrijven. Woorden als 'jagen' en 'vissen' worden volgens haar regelmatig gebruikt, waardoor fotografie haast als een sport wordt benaderd. Tegelijkertijd ziet Julia ook eigenschappen die vrouwelijke fotografen juist kunnen helpen. 'Vrouwelijke fotografen zijn zich steeds bewuster geworden van hun vermogen om op te gaan in een omgeving en onzichtbaar te blijven.'

Ook sociale media hebben volgens haar een belangrijke rol gespeeld. 'In het afgelopen decennium zijn er groepen ontstaan voor vrouwelijke fotografen waar zij hun werk kunnen delen en hun stem kunnen ontwikkelen.' Julia omschrijft deze omgevingen als veilige ruimtes waarin vrouwen elkaar ondersteunen. Volgens haar heeft die ondersteuning ertoe bijgedragen dat meer vrouwen barrières overwinnen en erkenning krijgen binnen de straatfotografie dan ongeveer tien jaar geleden.

Voor Julia is een brede vertegenwoordiging belangrijk omdat het werk van vrouwen volgens haar nog te vaak wordt genegeerd of onderschat. Ze wijst daarbij onder meer naar uitgevers en publicaties die voornamelijk werk van mannelijke straat- en documentairefotografen publiceren.

Ook bij festivals en wedstrijden ziet ze dezelfde problemen terug.

Wanneer wordt gevraagd waarom er niet meer vrouwelijke sprekers, fotografen of juryleden zijn, hoort ze naar eigen zeggen regelmatig de verklaring dat de vrouwen wel gevraagd zouden zijn, maar niet beschikbaar waren.

'Het is zo'n veelgebruikte zin, en ik geloof er geen seconde van.' Volgens Julia ligt een groot deel van het probleem bij de mensen die beslissen welk werk zichtbaar wordt. 'Mannen zijn nog steeds heel sterk de gatekeepers. Zij publiceren het werk zelf of kiezen wiens werk wordt gepubliceerd en ze zijn grotendeels degenen die festivals en wedstrijden organiseren.'

Wel benadrukt Julia dat dit niet overal geldt en dat de situatie verbetert, maar volgens haar worden veel belangrijke beslissingen nog altijd door mannen genomen.

‘Het gaat voor mij om de intimiteit van het moment’

Julia heeft zich jarenlang actief voor vrouwen en andere ondervertegenwoordigde groepen binnen straatfotografie ingezet. Vanaf eind 2017 tot het begin van dit jaar werkte ze samen met Casey Meshbesher aan Women in Street.

Haar aandacht gaat nu voornamelijk naar Unexposed Collective, haar eigen werk en het geven van workshops. Haar motivatie om vrouwen en andere ondervertegenwoordigde groepen te ondersteunen is niet verdwenen. Ze vindt dit belangrijk voor zowel gendergelijkheid binnen straatfotografie als binnen de samenleving in bredere zin.

Tegelijk noemt ze ook een reden waarom ze een stapje terug heeft gedaan. Hoewel ze het gevoel heeft bijgedragen te hebben aan de groei van vrouwelijke straatfotografie, ziet ze naar eigen zeggen nog altijd dezelfde problemen. 'Dit maakt me lichtelijk moedeloos, teleurgesteld en uitgeput. Inmiddels zijn er andere vrouwen die het werk voortzetten. Zij staan op een ander punt in hun leven en hebben hier meer energie voor.'

Van fotograaf naar docent

Naast het maken van haar eigen werk geeft Julia ook workshops straatfotografie op verschillende plekken in de wereld. Lesgeven en mentorschap noemt ze een van de meest waardevolle ervaringen in haar leven.

Het heeft volgens haar ook invloed op haar eigen manier van werken. 'Wanneer ik mijn studenten aanmoedig om met nieuwe technieken te experimenteren, stimuleert dat mij om hetzelfde te doen.' Ze moedigt haar deelnemers daarnaast aan om niet alleen van haar, maar ook van elkaar te leren. 'Als fotografen leren we voortdurend van elkaar. Dat is hoe we groeien.'

Een advies dat ze haar studenten dan ook keer op keer geeft, sluit daarbij aan: 'Experimenteer. Probeer dingen. Bekijk de scène vanuit verschillende hoeken. Zoek het licht en gebruik het op verschillende manieren. Leer van elkaar.'

Wil je meer zie van Julia's werk? Bezoek dan haar website **juliacoddington.com** of bekijk haar Instagram **@juliacoddington**.

Niet jagen, maar wachten

Hoe ik mijn eigen stijl vond binnen de fine art straatfotografie

Dertien jaar geleden kocht ik mijn eerste DSLR met kitlens. Eigenlijk wilde ik alleen betere foto's maken van mijn kinderen. Zonder het te beseffen, zette ik daarmee de eerste stap naar een wereld die me nooit meer zou loslaten.

TEKST EN BEELD BENNY BULKE

Met mijn achtergrond in de grafische sector voelde architectuurfotografie bijna vanzelfsprekend aan. Straatfotografie daarentegen, vond ik fascinerend, intimiderend en, eerlijk gezegd, een beetje beangstigend. Om die reden begon ik te lezen en te leren om mezelf te verbeteren. Op die manier ging er een nieuwe wereld voor me open. Opzoeken en uitproberen werden mijn tweede natuur. Gaandeweg merkte ik dat ik die twee het liefst combineerde, mede door het visuele aspect van vorm en compositie, maar ook omdat je bij fine art straatfotografie veel meer aan het vissen bent naar een straatbeeld dan erop te jagen. Dat paste veel beter bij mijn karakter: minder in your face, waardoor ik bijna geen reacties van mensen kreeg. Zo groeide mijn zelfvertrouwen geleidelijk en kreeg ik een veel duidelijker idee van hoe ik mensen op de meest onschuldige manier in beeld kon brengen. Gaandeweg ontdekte ik dat ik straat- en architectuurfotografie het liefst met elkaar combineer.

‘Opzoeken en uitproberen werden mijn tweede natuur’

Niet alleen vanwege de vormen, lijnen en composities, maar ook omdat fine art straatfotografie veel beter bij mijn karakter past.
Ik hoef niet op mensen af te stappen of op spectaculaire momenten te jagen.

ONN
HAFT
NG
UNG

LECTURE THEATRE

Ik wacht liever tot het straatbeeld vanzelf samenkomt. Daardoor werk ik rustiger, krijg ik nauwelijks reacties van voorbijgangers en kan ik stap voor stap meer vertrouwen opbouwen.

Wat is Fine Art straatfotografie?

Voor mij is Fine Art straatfotografie een vorm van straatfotografie waarbij licht, vorm en compositie de hoofdrol spelen. De stad wordt een decor vol lijnen, vlakken, schaduwen en ritme, waarin de mens vaak niet langer het onderwerp is, maar het element dat het beeld compleet maakt. Zonder die menselijke aanwezigheid ontbreekt er iets: schaal, emotie of een verhaal.
Ik zie de straat niet altijd als een plek waar je moet zoeken naar spectaculaire momenten, maar als een omgeving waarin alles voortdurend verandert. Het juiste licht, de juiste compositie en de juiste persoon ontmoeten elkaar soms maar voor één seconde. Dat ene magische moment proberen te voorspellen en vastleggen is wat mij telkens opnieuw naar buiten trekt. Misschien is dat ook precies waarom Fine Art straatfotografie mij blijft fascineren: het is evenveel geduld als intuïtie, evenveel voorbereiding als toeval.

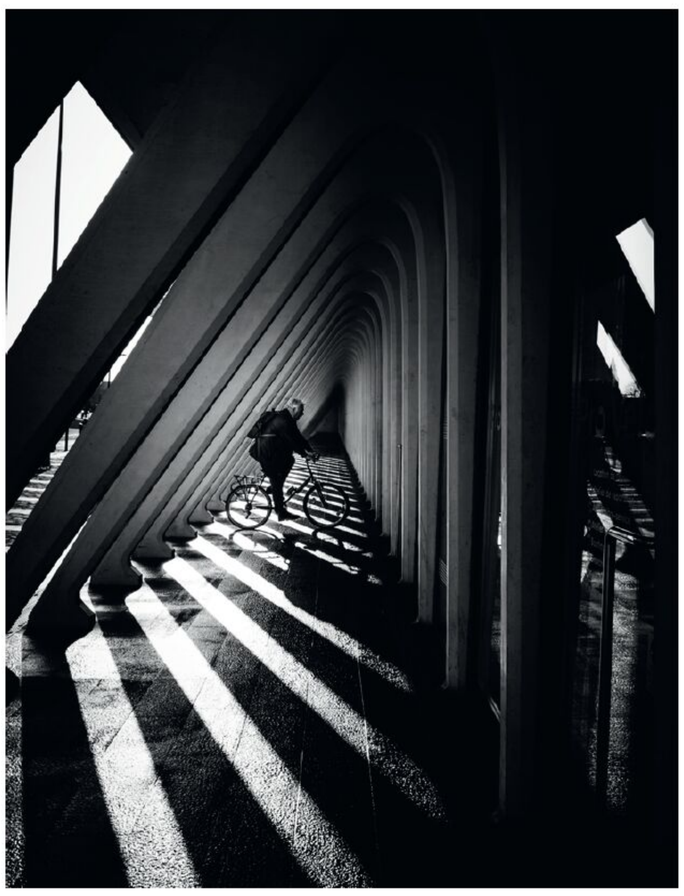
‘Dat ene magische moment proberen te voorspellen is wat mij telkens opnieuw naar buiten trekt’

Je stijl ontstaat vanzelf

In mijn beginjaren fotografeerde ik bijna uitsluitend met een DSLR en een extreme groothoeklens (12-24 mm op full frame). Ik was er helemaal weg van. Tegelijkertijd dwong die keuze me om heel bewust met compositie om te gaan. De afstand tot mijn onderwerp bepaalde immers direct hoe groot het in beeld komt. Die manier van kijken zit vandaag nog steeds verweven in mijn fotografie. Daarom geloof ik ook niet dat je een stijl simpelweg kiest. Je stijl ontstaat tijdens het leerproces. Door de keuzes die je maakt, de fouten die je maakt en het pad dat je bewandelt. Hopelijk blijft dat groeiproces altijd doorgaan. Want laten we eerlijk zijn: stel dat je ooit de perfecte foto maakt... wat doe je daarna nog?

Leren kijken

Ik geloof dat een goede straatfotograaf niet per se sneller leert fotograferen, maar vooral anders leert kijken.

Wanneer ik vandaag door een stad wandel, zie ik bijna automatisch hoe licht, schaduwen, vormen en composities zich tot elkaar verhouden. Dat is geen talent. Dat is iets wat zich in de loop der jaren langzaam heeft ontwikkeld. Misschien is dat wel de grootste verandering die fotografie in mijn leven heeft gebracht: niet alleen hoe ik foto's maak, maar vooral hoe ik de wereld zie.

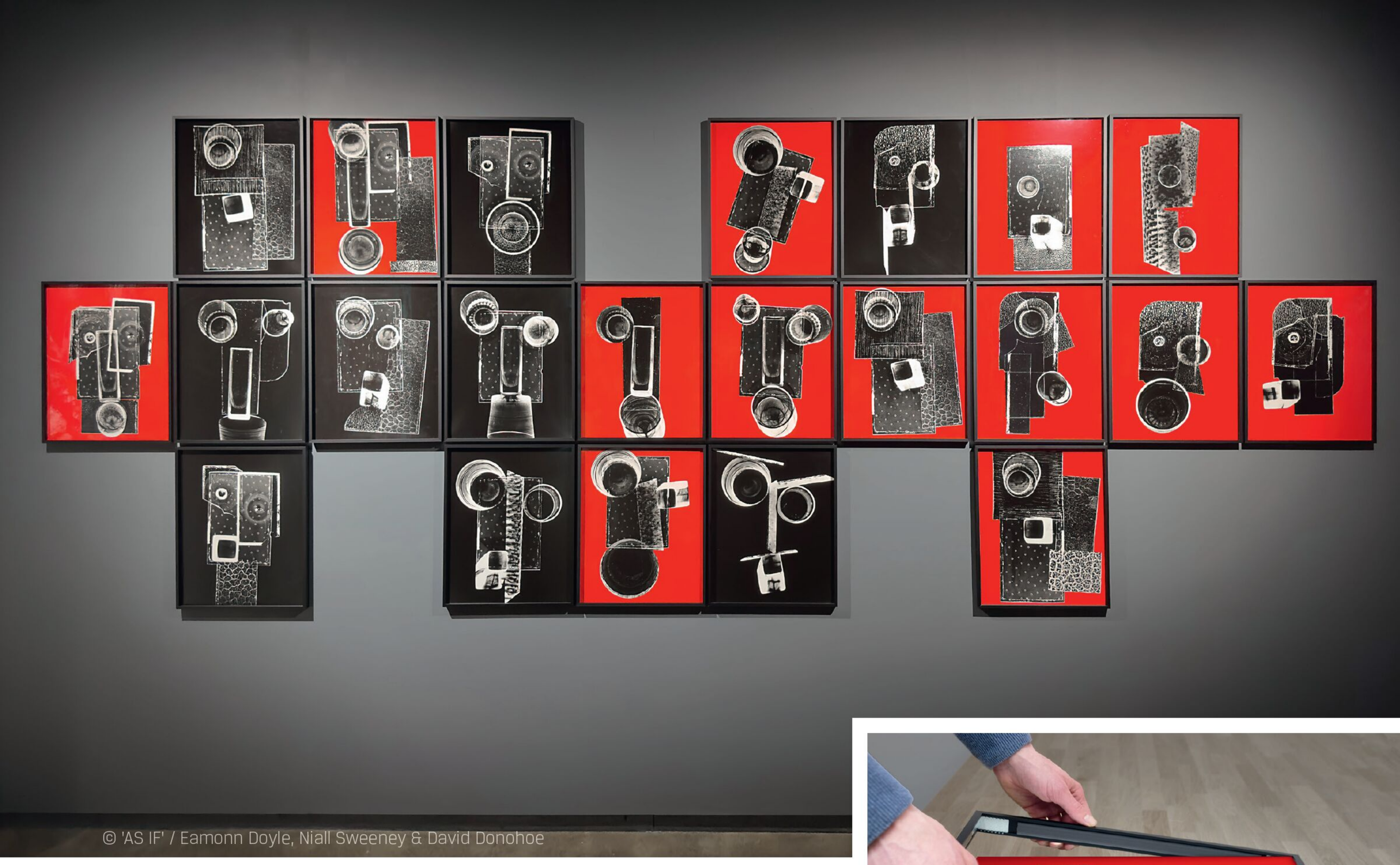
Zijn het lucky shots?
Natuurlijk speelt geluk soms een rol, maar meestal gaat er veel voorbereiding aan vooraf. Ik zoek locaties op, onderzoek wanneer het licht het mooist is en keer regelmatig meerdere keren terug omdat het licht tegenviel, niemand langskwam of ik een andere compositie wil proberen. Tijdens een dag in een stad loop ik gemakkelijk twintig kilometer. Aan het einde van de dag kom ik thuis met vijfhonderd tot duizend foto's. Daarvan blijven er soms nul over. Ja, ook dat gebeurt. Soms is het gewoon je dag niet. En als ik tien foto's echt geslaagd vind, blijven er een jaar later misschien nog drie over die ik goed genoeg vind voor mijn portfolio. Wees kritisch. Kill your darlings. Dat is misschien wel een van de moeilijkste lessen die je als fotograaf moet leren. Maar het allerbelangrijkste? Je moet eropuit gaan. Geen enkele goede foto is ooit ontstaan door er thuis alleen maar over na te denken. Practice does make the art.

‘Soms is het gewoon je dag niet’

Waarom zwart-wit?
Voor mij geeft zwart-wit een foto een tijdloos karakter. Alle aandacht gaat naar licht, vorm, compositie en emotie, zonder de afleiding van kleur. Omdat we de wereld nooit letterlijk in zwart-wit zien, voelt een monochroom beeld automatisch meer als een interpretatie dan als een registratie. Daardoor krijgt een foto vaak een meer kunstzinnige uitstraling. Ik probeer daarom al tijdens het fotograferen in zwart-wit te denken: in contrasten, licht en donker, niet in kleuren. Zwart-wit is voor mij geen reddingsboei voor een minder sterke foto, maar een bewuste keuze die begint op het moment dat ik de ontspanknop indruk.

Blijf nieuwsgierig
Na al die jaren voelt straatfotografie nog steeds als een ontdekkingstocht. Hoe meer ik fotografeer, hoe meer ik besef hoeveel er nog te leren en te ontdekken valt. Misschien is dat ook de reden waarom ik zo graag workshops geef. Niet om mensen mijn foto's te leren maken, maar om ze mee te nemen in diezelfde manier van kijken. Want als iemand na een workshop zegt dat hij de wereld ineens anders is gaan zien, dan is dat voor mij minstens zo waardevol als het maken van een goede foto.

Wil je meer zien van Benny Bulke en ben je benieuwd naar zijn workshops? Neem dan een kijkje op **bennybulke.com** of volg hem op Instagram via **@bennybulke.**

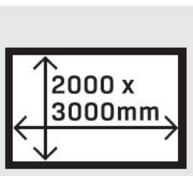

© 'AS IF' / Eamonn Doyle, Niall Sweeney & David Donohoe

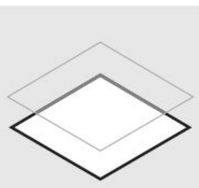

VOOR ELK AFBEELDING HET PERFECTE FRAME IN PROFESSIONELE KWALITEIT

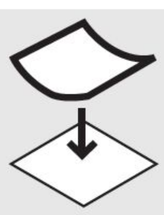
Magnetische lijsten, net zo veelzijdig als uw foto's.
Kleur, glas en formaat volledig naar wens samen te stellen.
Comfortabel vanaf de voorkant inlijsten – zonder omdraaien of lastige klemmen.

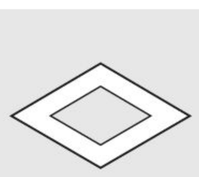
Tot op de millimeter nauwkeurig vervaardigd – tot 2 × 3 meter groot.

Ontspiegeld museumglas voor de meest briljante kleurweergave.

Voor prints op papier of verlijmd op plaat.

Passepartouts exact op maat.

HALBE® | Persoonlijk advies. Op maat gemaakt. Snel geleverd.

halbe.de/nl/foto-kunst

Waarom 'op straat mag alles' een misverstand is

In 2021 stapte ik voor het eerst bewust de straat op met mijn camera. Ik had dertig bomen gefotografeerd in mijn burn-out, verveelde me en ging stadswandelingen maken. Dat bleek straatfotografie te heten. Het werd al snel mijn favoriete manier van fotograferen; juist omdat het zo weinig van je vraagt en zoveel teruggeeft. Geen studio, geen model, geen plan. Alleen je ogen en de bereidheid om te wachten tot een moment zich aandient. Je verdwijnt in de chaos van een stad en je komt thuis met beelden die je nooit had kunnen bedenken.

TEKST EN FOTOGRAFIE MICHIEL HEIJMANS

$1000 eGift card
FREE AAA
Premier Membership
with
n today!
ot lean on

Gaandeweg ben ik ervan overtuigd geraakt dat straatfotografie een contemplatieve vorm van fotografie is. Je loopt, je kijkt, je voelt. Mijn beste beelden ontstaan vanuit mijn onderbuik, niet vanuit mijn hoofd. Je ziet iets bewegen, licht dat ergens op valt, twee mensen die net even naar elkaar toe leunen, en je drukt af voordat je erover hebt nagedacht. Er zit iets meditatiefs in dat urenlange dwalen, dat wachten op een moment dat misschien nooit komt, en dan opeens toch. Dat is de schoonheid ervan. Maar precies die onbevangenheid botst soms met iets anders. Iets waar ik pas echt over ging nadenken toen mensen me er tijdens lezingen en workshops naar bleven vragen.

'Mag dat nou wel?'

Die vraag kreeg ik keer op keer. Van cursisten, van mensen in de zaal, van fotografen die net begonnen. En eerlijk gezegd wist ik het antwoord vaak niet. Ik had een gevoel, ik gedroeg me met respect op straat, maar de precieze regels kende ik niet. Ik merkte ook hoeveel onzin er de ronde deed. 'Op de openbare weg mag je iedereen fotograferen.' Het was in die tijd ook mijn basisregel. Tot ik erachter kwam dat het gewoon niet waar is. Er zit een wereld aan nuance onder die ene simpele zin, en hoe langer je fotografeert, hoe belangrijker die nuance wordt.

‘Bijna alles draait om een belangenafweging’

Dus deed ik wat ik altijd doe als ik iets echt wil begrijpen: ik zocht een expert op. Ik boekte een gesprek bij inmiddels goede vriendin mr. Charlotte Meindersma van Charlotte's Law & Fine Prints, gespecialiseerd in auteursrecht, portretrecht en privacy. Charlotte fotografeert zelf ook, ging bijvoorbeeld ook al eens met mij mee naar Londen, dus ze weet precies waar een straatfotograaf tegenaan loopt. Ze legt de wet niet uit als een jurist, maar als iemand die zelf met een camera op straat heeft gestaan. Dat ene gesprek werd meer koffie, veel hardop denken en uiteindelijk een e-book: De Wet van de Straat.

Wat Charlotte mij leerde over straatfotografie

Wat me het meest is bijgebleven van al onze gesprekken, is dat er geen checklist bestaat. Ik wilde zo graag een simpel lijstje: dit mag, dit mag niet. Lekker duidelijk. Maar zo werkt het niet. Bijna alles draait om een belangenafweging, waarin jouw vrijheid als fotograaf steeds wordt afgewogen tegen de redelijke privacyverwachting van de mensen op je foto. En die verwachting verschilt per plek, per situatie, per beeld.

THE
LAMMY
CLUB
WWW.THELAMMYCLUB.NL

In een bos verwacht je meer privacy dan op het strand, achter in een winkel meer dan in de winkelstraat. Je kunt het niet afvinken, je moet het gaan voelen. Een paar foto's uit mijn eigen archief maakten dat voor mij pas echt concreet.

Neem de man achter zijn winkelruit. In Parijs fotografeerde ik iemand die vanuit zijn winkel naar buiten stond te kijken, herkenbaar in beeld, achter glas. Ik fotografeerde vast vanuit de heup. Dat kan juridisch worden aangemerkt als heimelijk fotograferen, het maken van een foto naar binnen, naar een herkenbaar persoon. Maar dit is nu net niet waar die regel voor bedoeld is, legde Charlotte uit. Een winkel is geen huis. Mensen verwachten er minder privacy, en de foto is verder volstrekt onschuldig. In deze situatie zal dat meestal geen probleem opleveren. Het draait niet om de regel zelf, maar om wat de regel probeert te beschermen. Die gedachte bleef de rest van onze gesprekken terugkomen, in bijna elke situatie die we bespraken.

‘Een grappige caption kan een onschuldig portret opeens tot een probleem maken’

Toen ik dacht dat ik het doorhad, liet Charlotte me zien hoe context een onschuldig beeld kan kantelen. Ik had een foto van een vrouw die een etalage inrichtte tussen naakte paspoppen, en daar verzon ik een heel verhaal bij over paspoppen die wraak nemen op hun schepper. Leuk gevonden, dacht ik. Maar juist dat verhaal maakt de foto minder onschuldig. Mét mijn tekst erbij mag hij misschien niet meer, terwijl hij zónder dat verhaal prima kan. Het beeld verandert geen millimeter, maar de betekenis die jij eraan hangt, weegt mee in de afweging. En dat geldt niet alleen voor een expositie of een boek. Het geldt net zo goed voor het onderschrift dat je onder een foto op Instagram tikt. Een grappige caption kan een onschuldig portret opeens tot een probleem maken.

Nog verraderlijker werd het bij de vraag wanneer iets eigenlijk een portret is. Ik toonde Charlotte een foto van een arm met een opvallende tattoo. Verder zag je niets van de man, geen gezicht, geen blik. Geen portret, dacht ik. Fout. Juist door die tattoo herkennen collega's, kroeggenoten en vrienden hem in één oogopslag. Iemand hoeft namelijk niet herkenbaar te zijn voor jou of voor mij, alleen voor de mensen die hem toch al kennen. En herkenbaarheid zit lang niet altijd in een gezicht. Kleding, houding, postuur, een litteken, de omgeving: het kan allemaal maken dat een foto tóch een portret is.

PARIS
DESIGN
GUIDE
2018

South Ferry, Manhattan

AED
AED

Óók iemand die je van achteren fotografeert. Ook dat hardnekkige idee dat het portretrecht vervalt zodra er meerdere mensen op een foto staan, is een misverstand. Je hebt dan simpelweg te maken met meerdere portretten, en voor ieder van die mensen moet je apart de belangen wegen.

Het voorbeeld dat me het meest verraste, had niks met mensen te maken, maar met auteursrecht. Op de cover van mijn boek De Straatfotobijbel lopen een paar vrouwen langs een grote advertentie. Zo'n samenspel tussen mens en billboard zie je overal in de straatfotografie, het is bijna een genre op zich. Maar Charlotte hield me een spiegel voor en opeens merkte ik dat mijn eigen blik in die foto meer naar de advertentie ging dan naar de vrouwen. Precies daar zit het probleem. Het grootste deel van die foto gaat over die advertentie, en op die advertentie rust auteursrecht, van de fotograaf die haar maakte en eventueel van de vormgever die haar opmaakte. Zolang het werk van een ander toevallig en op de achtergrond in beeld is, spreken we van incidentele verwerking, en dan mag het. Maar zodra dat werk de show steelt, maak je inbreuk, hoe mooi je eigen foto ook is. Sindsdien gebruik ik een klein gedachte-experiment dat verrassend goed werkt: zou ik deze foto met een willekeurige andere advertentie ook gemaakt hebben? Is het antwoord ja, dan doet die advertentie er blijkbaar niet toe en zit je meestal goed. Is het antwoord nee, dan leun je misschien wel te zwaar op het werk van iemand anders.

Dingen die ik toch doe met mijn straatfoto's

Al dat nadenken over regels verandert niets aan waar het uiteindelijk om gaat: kijken en beelden maken waar je iets langer bij blijft stilstaan. Dat laatste is precies het thema van de expositie die ik samen met Annewil Stroo (@annewilstroo) heb gemaakt in De Drukkery in Middelburg. Straatfotografie met én zonder mensen stond er centraal. Verstilde beelden, momenten die je normaal voorbijloopt, foto's die vragen om een tweede blik.

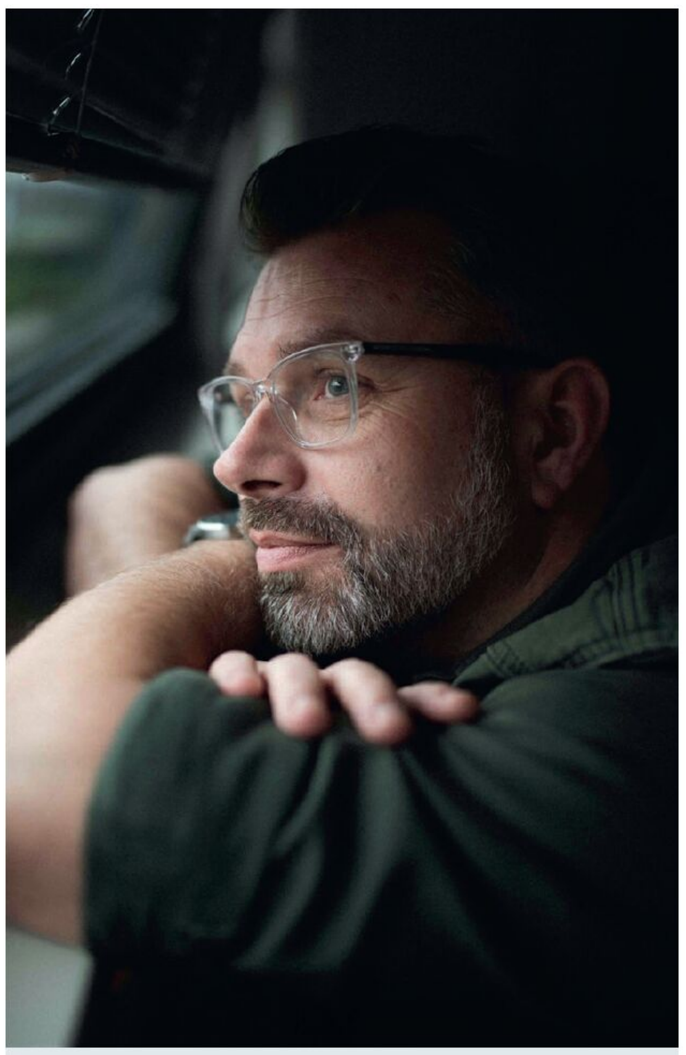
'Je moet alleen spijt hebben van dingen die je niet hebt gedaan'

Over de ethische kant van straatfotografie praat ik graag door. In de podcast 30 Minuten Sluitertijd, die ik samen met Niels de Kemp maak, wijdden we er een hele aflevering aan. Het komt voorbij in elke lezing die ik geef. Ik daag uit, met prikkelende foto's. Ethiek in de straatfotografie is voor mij geen bijzaak, het is de basis... Het respect voor de mensen op straat zie je terug in mijn boeken, misschien wel het meest in The Observer. Het is een poëtisch boek over het observeren van het alledaagse. Eenlingen en groepen die de steden waarin ze bewegen kleur geven, ook in zwart-wit. Máák die foto. Je moet alleen spijt hebben van dingen die je niet hebt gedaan.

De soep wordt niet zo heet gegeten

En dan het eerlijke deel. Want na al dat gepraat over regels wil ik vooral niet dat je bang wordt om de straat op te gaan. Juist niet. De soep wordt niet zo heet gegeten als hij wordt opgediend. Fotografeer je vooral voor jezelf, dan heb je best veel vrijheid. Het gaat pas echt ergens over bij publiceren en verspreiden en zelfs daar valt met een beetje gezond verstand een hoop op te lossen. En ja, ik overtreed de regels ook. Voor die ene goede foto sta ik weleens ergens waar ik volgens de huisregels niet had mogen fotograferen. Ik maak keuzes die niet altijd juridisch waterdicht zijn en dat geef ik gewoon toe. Maar ik doe dat vanuit een houding, niet vanuit onwetendheid, en dat is voor mij het hele verschil. Wie de regels kent, kan ze ook bewust een keer laten voor wat ze zijn.

Want dit blijft wat mij betreft altijd leidend: respect voor de mensen die je fotografeert, en je eigen, persoonlijke ethiek. Vraagt iemand of ik een foto verwijder, dan verwijder ik die. Geen trucjes met de JPG weggooien en de RAW stiekem bewaren. Vijf minuten later maak ik toch weer een andere foto. Het is het me niet waard om iemands dag te verpesten. Omdat iets mag, hoef je het nog niet te doen, toch? En dat iets misschien niet mag, betekent nog niet dat het verkeerd is. Blijf denken, blijf vertrouwen op je onderbuik, en blijf vooral fotograferen.

Michiel Heijmans, door Anne van den Hoogen.

Zelf eens de straat op met mij?

Dat kan. In Parijs op 25 en 26 september 2026 en in Londen op 20 en 21 november 2026 geef ik mijn tweedaagse masterclass straatfotografie. Kleine groepen, veel persoonlijke aandacht en volop ruimte om anders te leren kijken. Voor beide steden zijn nog plekken beschikbaar. Meer informatie en inschrijven doe je op **michielheijmans.com**.
Wil je meer zien van Michiel's eigen werk? Volg hem dan op Instagram via **@michielheijmans.**

De kunst van het niet vertellen Waarom suggestie een straatfoto sterker maakt

Is het mogelijk om te bepalen wanneer een straatfoto 'goed' is? Die vraag houdt mij al langere tijd bezig. Eerder heb ik hier uitgebreid onderzoek naar gedaan en over dit onderwerp twee artikelen geschreven. Eén van de conclusies uit dat onderzoek is dat beeldtegenstelling een belangrijke voorwaarde is voor een 'goede' straatfoto. Daar kun je tijdens het maken van straatfoto's bewust naar op zoek gaan. Toch zijn er ook straatfoto's waarin geen duidelijke beeldtegenstelling te zien is en die de kijker toch als goed ervaart. Er moet dus méér zijn dan alleen beeldtegenstelling. Maar wat precies? In dit artikel geef ik antwoord op deze vraag.

TEKST MICHIEL VAN MENS

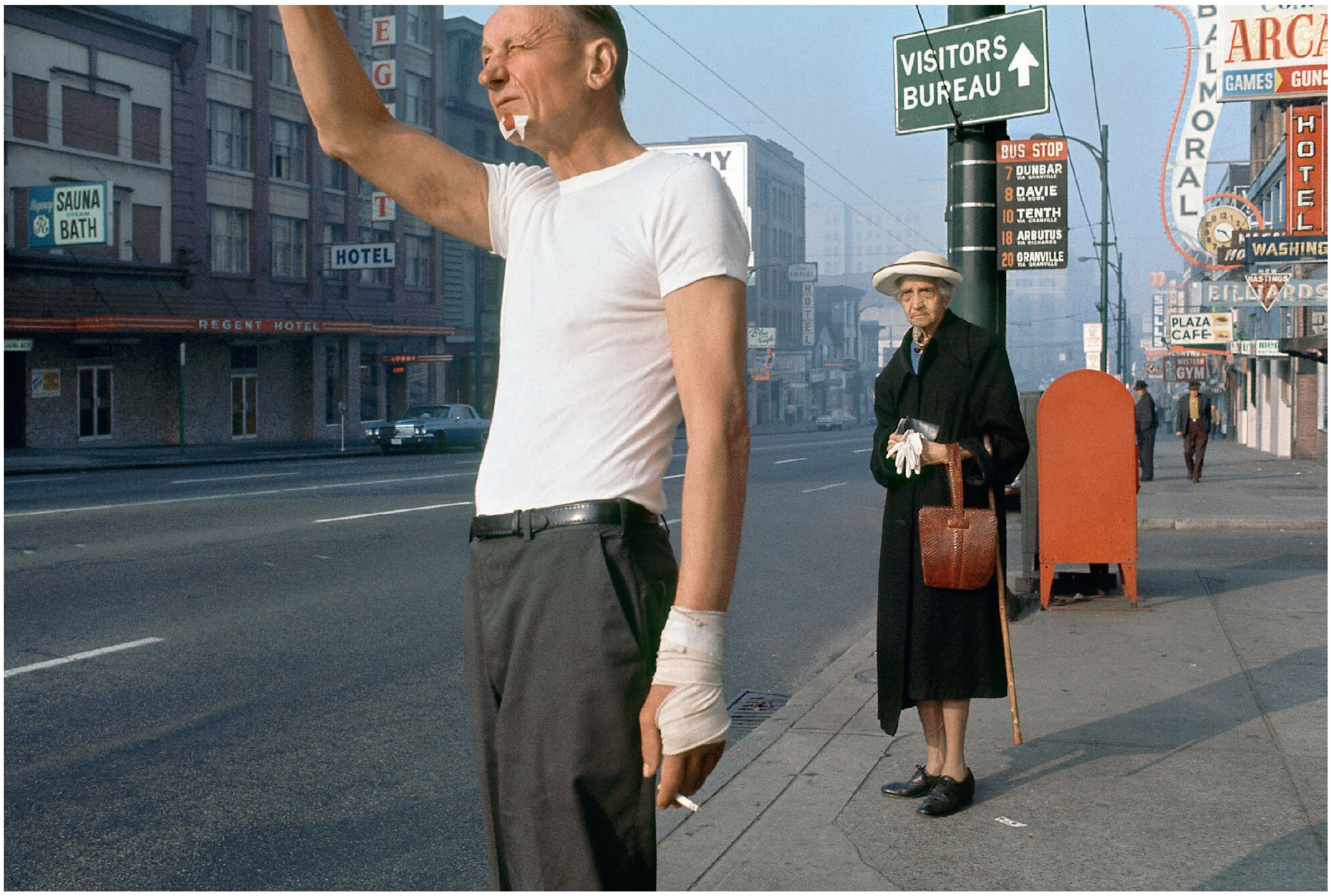
Een beeldtegenstelling kan verschillende vormen aannemen: thematisch (bijvoorbeeld een maatschappelijke tegenstelling), in kleur, in tijd, in handeling, of in het contrast tussen het afwijkende en het alledaagse. Om de invloed daarvan beter te begrijpen, vergeleek ik de reacties van bezoekers aan de tentoonstelling American Photography in het Rijksmuseum Amsterdam (2025). Daaruit bleek dat in acht van de tien best onthouden foto's een duidelijke beeldtegenstelling aanwezig was. Op basis daarvan trok ik de voorzichtige conclusie dat beeldtegenstelling niet alleen een belangrijk stijlkenmerk is, maar ook een belangrijk criterium bij de beoordeling of een foto als 'goed' wordt ervaren.

Het doel verschilt per genre

Beeldtegenstelling als stijlkenmerk is bruikbaar in de journalistieke nieuwsfotografie, de documentairefotografie en de straatfotografie. Toch beoordelen mensen deze drie genres verschillend. Een 'goede' nieuwsfoto is iets anders dan een 'goede' straatfoto. Dat verschil komt vooral door het doel waarvoor de foto wordt gemaakt. Een journalistieke foto moet feitelijk zijn, het nieuws duiden en meteen duidelijk maken wat het onderwerp is; de kijker moet de foto direct begrijpen.

'Een straatfoto heeft geen ondersteunend artikel en geen vaste context van andere beelden'

Meestal ondersteunt een nieuwsfoto een artikel. Sommige nieuwsfoto's worden later iconisch, omdat ze symbool staan voor een belangrijke gebeurtenis. Bekende voorbeelden zijn *The Falling Soldier* van Robert Capa uit de Spaanse Burgeroorlog en *Saigon Execution* (1968) van Eddie Adams in Vietnam. Deze foto's vertellen op zichzelf geen verhaal, maar laten een gebeurtenis zien. Of een foto mooi of lelijk is, is daarbij van ondergeschikt belang. Documentaire fotografie is altijd seriematig. De fotograaf belooft een verhaal te laten zien in meerdere beelden. Een losse foto krijgt betekenis door de andere foto's in dezelfde serie. Daarom wordt vooral de serie als geheel beoordeeld en niet de individuele foto. De vraag of een enkele foto goed, mooi of lelijk is, is hierbij minder belangrijk. Bij straatfotografie ligt dat anders. Elke straatfoto staat in principe op zichzelf, ook al kunnen foto's als serie worden gepresenteerd. Het doel is meestal om het alledaagse leven op straat bijzonder te maken. Een straatfoto heeft geen ondersteunend artikel en geen vaste context van andere beelden. Daarom moet een goede straatfoto op zichzelf voldoende eigenschappen hebben om betekenis te krijgen voor de kijker.

Fred Herzog |Man with Bandage, 1968 |Courtesy The Estate of Fred Herzog and Equinox Gallery, Vancouver |© The Estate of Fred Herzog, 2026

Suggestie

In het vergelijkend dataonderzoek waar ik eerder over publiceerde, staan twee foto's in de top tien waarin geen duidelijke beeldtegenstelling te zien is. De eerste is *Paul* van de fotograaf Bryan Schutmaat, uit de serie *Grays the Mountain Sends*. Het is een portret van een man in een lichtblauw shirt, zittend aan een bar met een glas bier in zijn hand. De tweede foto is *Homegirls* van Amanda Lopez. Beide beelden hebben een sterke indruk gemaakt op veel bezoekers. Wat hebben deze twee foto's met elkaar gemeen? Ze geven geen antwoorden op vragen. Sterker nog: ze roepen vooral veel vragen op. Het is alsof de fotograaf een verhaal begint, maar halverwege stopt en de kijker uitnodigt om zelf het verhaal af te maken. Deze eigenschap ben ik tijdens mijn onderzoek naar het fotografisch handschrift van beroemde straatfotografen vaker tegengekomen. De kracht van een straatfoto zit vaak juist in het niet-expliciete en het niet-feitelijke. Als straatfotograaf bereik je daarom meer met suggestie dan met een natuurgetrouwe weergave van het stedelijke leven.

'De kracht van een straatfoto zit vaak juist in het niet-expliciete en het niet-feitelijke'

De Franse filosoof Gilles A. Tiberghien verwoordde dit treffend in een zaaltekst bij een tentoonstelling van anonieme foto's, samengesteld door Marion en Philippe Jacquier tijdens de Rencontres d'Arles 2025: 'Each image could be the beginning of a story, a poem, a film, the starting point of a series of other images which, by crossing and re-crossing one another, would form a gigantic interchange of dreams and fictions.' Volgens deze filosoof kan elke foto het begin zijn van een verhaal, een gedicht of een film, en zo een netwerk van dromen en verbeelding vormen.

In de filmwereld wordt het idee van suggestie aangeduid met suspense. Regisseur Alfred Hitchcock was hier een meester in. In zijn film *Psycho* (1960) zie je geen expliciet geweld, maar slechts de punt van een mes, een douchegordijn en daarna donker gekleurd water. Toch weet de kijker meteen dat er iets verschrikkelijks is gebeurd. De suggestie is genoeg.

Ook Stanley Kubrick past deze techniek toe in *The Shining*, wanneer Jack Torrance met een bijl de badkamerdeur inslaat. Wat er gebeurt, wordt niet letterlijk getoond. De suggestie is spannender en effectiever dan een expliciet beeld.

Als er geen beeldtegenstelling aanwezig is, kan een straatfoto toch boeiend zijn wanneer zij elementen bevat die de fantasie van de kijker prikkelen. De foto neemt dan als het ware de verbeelding van de kijker over. De straatfotograaf Robert Doisneau verwoordde dit mooi: 'De foto's die mij interesseren zijn die welke niet afsluiten, die het verhaal niet helemaal vertellen, maar open blijven. Foto's die een opstapje vormen naar een droom.'

Fred Herzog
Een goed voorbeeld van een foto zonder duidelijke beeldtegenstelling, maar die interessant is door de suggestie, is de foto *Man with Bandage* van Fred Herzog. Ik ken weinig foto's die zoveel vragen oproepen en tegelijk geen enkele beantwoord. Wat ziet de vrouw op deze foto? Wat doet de man daar? Waarom heeft hij een pleister op zijn kin? Is het een zondagochtend? En waar leidt het bord 'Visitors Bureau' naartoe? De foto geeft geen antwoord op deze vragen. En op geen enkele andere vraag. Juist daardoor krijgt de kijker de ruimte om zijn eigen fantasie te volgen. De foto nodigt uit om aandachtig te kijken en zelf mogelijke antwoorden te bedenken.

Van 'theorie' naar uitvoering
Het idee van beeldtegenstelling helpt de (straat)fotograaf om gericht op zoek te gaan naar interessante beelden. Ook het principe van suggestie is een belangrijk hulpmiddel. Door hiermee te werken kan de kwaliteit van een straatfoto duidelijk toenemen. Na het analyseren van veel boeken over straatfotografie ben ik uitgekomen op acht vormen van 'suggestie' die vaak terugkeren.

'De suggestie is spannender en effectiever dan een expliciet beeld'

1. Niet alles laten zien
Suggestie begint bij wat je niet laat zien. In de film *Jaws* van Steven Spielberg is de haai zelden in beeld. De kijker ziet angstige gezichten en hoort dreigende muziek, maar dat is genoeg om de haai te voelen. Het niet-tonen is de kern van suggestie. In straatfotografie werkt dit op dezelfde manier:

• De gefotografeerde persoon ziet iets wat de kijker van deze foto niet ziet (of een groep mensen kijkt allemaal dezelfde kant op, maar het is onduidelijk waarnaar.) Andersom kan ook, de kijker van de foto ziet iets wat de hoofdpersoon in de foto niet ziet.
• Slechts een deel van een persoon is zichtbaar, bijvoorbeeld alleen een schaduw of benen. De kijker moet de rest zelf invullen.
• Een lege straat met een auto onder een zeil, waarbij alleen de wielen zichtbaar zijn. De kijker vraagt zich af: wat voor auto is het?

2. Onscherpte
Onscherpte kan iets verhullen. Bijvoorbeeld wanneer er iets gebeurt op de achtergrond dat niet scherp is, of wanneer bewegingsonscherpte ontstaat doordat het onderwerp beweegt terwijl de omgeving stil blijft.

3. Binnen-buiten
Een foto kan twee verschillende ruimtes, zoals binnen en buiten, gelijktijdig in beeld brengen. Dit zie je vaak bij foto's die door ramen of etalages zijn gemaakt.
• We zien een man alleen achter een raam, voor zich uit staren. In de schilderkunst is het schilderij *Nighthawks* van Edward Hopper daarvan een duidelijke illustratie.
• Of juist het omgekeerde, de toeschouwer ziet een straatbeeld, gemaakt door een vies raam, een deel vitrage met op de vensterbank een klein, veelzeggend detail.

4. Iets dat niet past
Een beeld kan vragen oproepen omdat er iets in het beeld niet lijkt te kloppen.
• Een jong meisje in een te grote jas terwijl ze hand in hand loopt met een man (haar vader?) die keurig gekleed gaat in een fraai maatpak.
• Een vervallen huis met dichtgetimmerde ramen en met een nieuwe auto op de oprit.

5. Afstand
Een gebeurtenis vindt plaats aan de overkant van de straat en is net niet goed te zien. De afstand maakt het beeld raadselachtig.

6. Verhoudingen
Grote en kleine elementen in één beeld kunnen vragen oproepen.
• Een hoge muur met een (relatief kleine) persoon die er langs loopt.
• Een leeg parkeerterrein in het donker met een kleine auto met brandende lichten.

7. Vervreemding of surrealisme
De werkelijkheid lijkt net niet logisch.
• Een leeg plein waar normaal veel mensen zijn.
• Een persoon die half verdwijnt in een grote struik of heg.

8. Gezichtsuitdrukking
Gezichtsuitdrukkingen kunnen vragen oproepen.

Fred Herzog |Elysium Cleaners, 1958 |Courtesy The Estate of Fred Herzog and Equinox Gallery, Vancouver |© The Estate of Fred Herzog, 2026

• Mensen die verbaasd of ongelovig kijken terwijl wij als kijker niet zien wat zij wel zien.
• Een straatportret van een persoon die met een mysterieuze glimlach langs de camera kijkt.

Conclusie

In dit artikel wil ik laten zien dat het zoeken naar een 'goede' straatfoto niet een kwestie is van geluk. Je kunt er als straatfotograaf actief naar zoeken. Mits je weet wat je zoekt (en de tijd neemt om te wachten). Vind jij een onderwerp met een duidelijke beeldtegenstelling? Dan heb je in theorie een goede straatfoto. Lukt het je een onderwerp te visualiseren op basis van 'suggestie', door geen antwoorden te geven maar vragen op te roepen? Dan heb je een fotografisch beeld gemaakt waarbij de kijker blijft kijken. Stel nu dat je beide combineert; de beeldtegenstelling en de suggestie, dan heb je bijna alles in handen voor een iconische straatfoto. In plaats van deze beelden te zoeken kun je het 'straattheater' ook zelf in scene zetten. De straatfotograaf als dramaturg. Dat dit prachtige beelden oplevert heeft de Amerikaanse fotograaf Gregory Crewdson laten zien (met onder andere de serie *Eveningside*).

Over de auteur

Michiel van Mens is ruim 30 jaar actief binnen het genre straatfotografie. 'Om zelf beter te worden moet je kijken naar de beste', was zijn gedachte. En antwoord vinden op de vraag: wat maakt fotografen als Ed van der Elsken en Henri Cartier-Bresson bijzonder? Dat leidde tot een twee jaar durende studie waarin hij honderden monografieën van straatfotografen analyseerde. Uit zijn onderzoek blijkt dat het fotografisch handschrift bestaat uit zes categorieën van stijlkenmerken. Het werk van beroemde straatfotografen onderscheidt zich doordat zij binnen één of meer van deze kenmerken iets nieuws toevoegen aan de beeldtaal. Dit onderzoek resulteerde in een boek, *The Photographic Signature of the Street Photographer in Six Stylistic Characteristics*, en in meerdere artikelen die wereldwijd zijn gepubliceerd. Wil je meer zien? Kijk dan op **vanmens.com** of volg Michiel op instagram via **@michielvanmens**.

Teleconverters Hebben ze echt voordelen boven croppen?

Lange teleobjectieven zijn duur, zwaar en groot en converters zijn goedkoop, licht en klein. Kortom: combineer je een converter met een teleobjectief, dan heb je ineens een heel goedkoop, relatief licht en klein lang teleobjectief. Dat klinkt te mooi om waar te zijn.

TEKST EN AFBEELDINGEN DRÉ DE MAN

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-I Nikkor 300mm f/2,8 + Nikkor AF-S Teleconverter TC-20E III| **Sluitertijd** 1/1600 s | **Diafragma** f/5,6

Iets wat te mooi is om waar te zijn, is zelden waar. Maar in het geval van converters is het in ieder geval voor een deel wél waar. Hoe groot die gedeeltelijke waarheid is, verschilt sterk van objectief tot objectief. Dat is meteen ook de reden waarom de meningen over converters sterk verdeeld zijn. In combinatie met het juiste objectief is een converter een godsgeschenk: je bespaart er vele duizenden euro's mee én hoeft veel minder mee te slepen. Sinds de introductie van spiegelloze camera's zijn converters bovendien interessanter geworden. Dat komt vooral doordat spiegelloze camera's kunnen scherpstellen bij kleinere lichtsterkten. Bovendien zijn sommige combinaties van converters en objectieven de laatste jaren ook beter geworden. Het combineren van een lichtzwak middelmatig objectief met een teleconverter is echter nog steeds een recept voor onscherpe foto's.

Converters, extenders en reducers

Canon noemt (tele)converters extenders (verlengers), maar verder is er geen verschil. Reducers (ook: Speedboosters) zou je ook groothoekconverters kunnen noemen: ze maken de brandpuntsafstand korter, en dus de lichtsterkte groter, maar maken het beeldformaat ook kleiner (van fullframe naar APS-C).

Voordelen
Een converter biedt unieke voordelen voor wat betreft grootte, gewicht en prijs van je apparatuur. Als je het objectief waarmee je de converter combineert al hebt, is het voordeel van een converter het grootst. Je hebt tegenwoordig wél weer goede, maar relatief lichtzwakke lange telezooms. Als je twijfelt tussen de aankoop van een combinatie van een teleobjectief met een converter en een lange telezoom, moet je even naar de tabel in het artikel over teleobjectieven kijken.

Exploded view van Nikkor Z 100-400mm f4,5-5,6 + Z Teleconverter TC-2.0x + Nikon Z6II, foto: Nikon.

Nadelen
Converters hebben ook nadelen. Welke zijn die?

1. Alleen geschikt voor een kleine groep van objectieven
2. Lichtsterkteverlies
3. Scherpteverlies
4. Problemen met scherpstelling
5. Meer bewegingsonscherpte

Dat klinkt allemaal tamelijk vreselijk, maar in combinatie met een heel goed lichtsterk teleobjectief kan het zijn dat je van die nadelen helemaal niks merkt. We gaan ze eerst stuk voor stuk bespreken.

1. Geschiktheid
Een converter steekt een stuk in de achterkant van het objectief. Dat lukt alleen als dat objectief aan de achterkant hol is. Dat is vrijwel alleen het geval bij langere teleobjectieven. De converters voor spiegelloze camera's kun je bovendien alleen met objectieven voor die camera's gebruiken. Omgekeerd kun je de objectieven voor DSLR's alleen met de converters voor DSLR's gebruiken. Dan heb je ook nog combinaties die fysiek wel mogelijk zijn, maar die in een zodanig lage lichtsterke en kwaliteit resulteren dat je er niks aan hebt.

2. Lichtsterkteverlies
Als je een converter (achter-)op je objectief plaatst, blijft de voorkant van je objectief even groot, maar de brandpuntsafstand wordt langer. Concreet maakt een converter het diafragmagetal net zo veel groter als hij het beeld vergroot. Voorbeeld: een 400mm f/4 wordt met een 2x-converter 2 x 400 = 800mm. De lichtsterkte wordt nu dus 2 x f/4 is f/8. Bij 1,4x is dat 1,4 x f/4 is f/5,6.

Het verlies aan lichtsterkte is midden op een mooie zomerdag geen probleem, maar rond het blauwe uur of in de winter bij slecht weer wel degelijk. Daar komt nog bij dat je met lange teleobjectieven sowieso vaak lange sluitertijden nodig hebt. Veel problemen bij het fotograferen met converters hebben direct of indirect te maken met het lichtsterkteverlies. Dat geldt voor bewegingsonscherpte en scherpstelproblemen, maar ook voor scherpteverlies. Maar vergeet niet: een vergelijkbaar teleobjectief zonder converter is vaak óók minder lichtsterk. Het ligt er dus maar net aan of het lichtsterkteverlies een nadeel is, vergeleken met een apart, langer teleobjectief. De combinatie kán zelfs lichtsterker zijn dan een vergelijkbaar teleobjectief zonder converter.

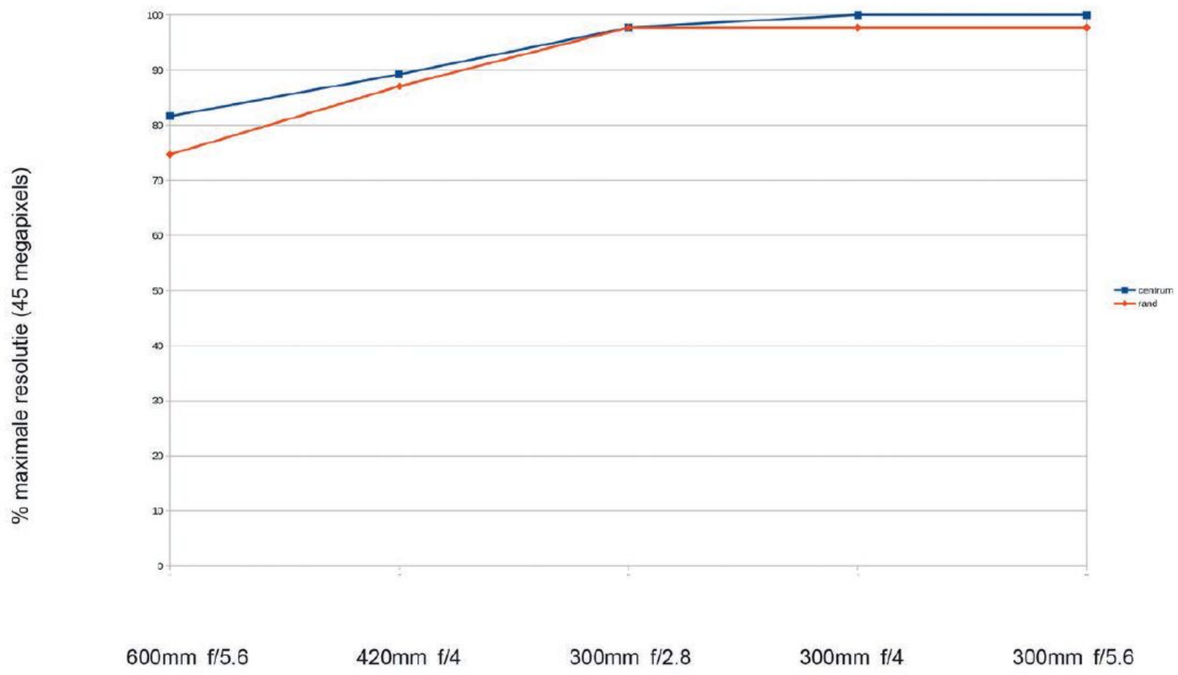
3. Scherpteverlies
Simpel gezegd vergroot een converter de beeldfouten van een objectief. Is een objectief bijna foutloos, dan krijg je ook met een converter nog steeds heel scherpe foto's. Maar heeft een objectief beeldfouten die zonder converter nog nét niet storend zijn, dan worden ze in combinatie met een converter wel storend. Iets minder simpel: de eerste reden waarom foto's met een converter minder scherp zijn, is dat alle beeldfouten in principe met de vergrotingsfactor toenemen. Maar sommige beeldfouten nemen sterker toe, andere juist minder sterk. De tweede reden heeft van doen met het optimale diafragma en diffractie. Stel, een objectief heeft een lichtsterkte van f/6,3 bij de langste brandpuntsafstand en is optimaal

Converter	Lichtsterkteverlies	Scherpteverlies
1,4 x	1 diafragma	nauwelijks, maar bij sommige objectieven wél zichtbaar
2 x	2 diafragma's	bij extreem goede objectieven nauwelijks, soms ernstig

bij f/10. Bij een 2x-converter wordt dat resp. f/13 en f/20. Het grootste diafragma ligt nu dus ver in het gebied waarin diffractie de scherpte flink aantast en het diafragma dat voorheen optimaal was, is door diffractie helemaal onbruikbaar geworden. De derde reden is dat een converter ook nog eens eigen beeldfouten heeft. Die worden dan gecombineerd met die van het objectief waar je hem opschroeft, maar slechts deels heffen ze die juist op.

Om een en ander te laten zien, hebben we een Nikkor AF-I 300mm f/2,8 gecombineerd met een 1,4x en een 2x-teleconverter. In de grafiek zie je van links naar rechts de combinatie met de 2x-converter bij volle opening, de combinatie met de 1,4x-converter bij volle opening en het 'naakte' objectief bij volle opening, bij f/4 en bij f/5,6.

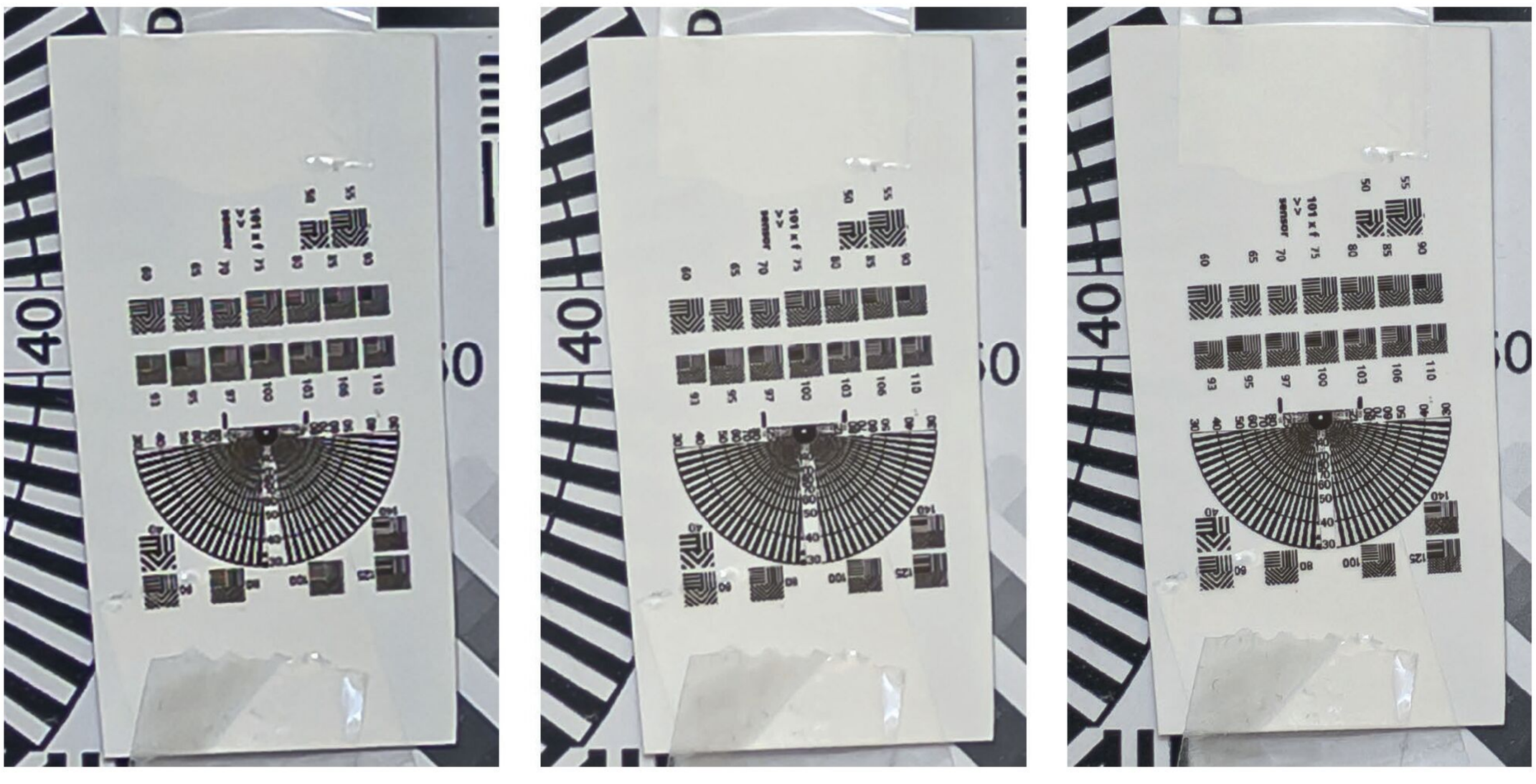
De scherpte neemt door de converters af, maar dat valt nauwelijks op doordat de scherpte van het objectief zonder converter vrijwel maximaal is. In rapportcijfers uitgedrukt verdient de 300mm met 2x-converter een 8 en met 1,4x converter zelfs een 9.

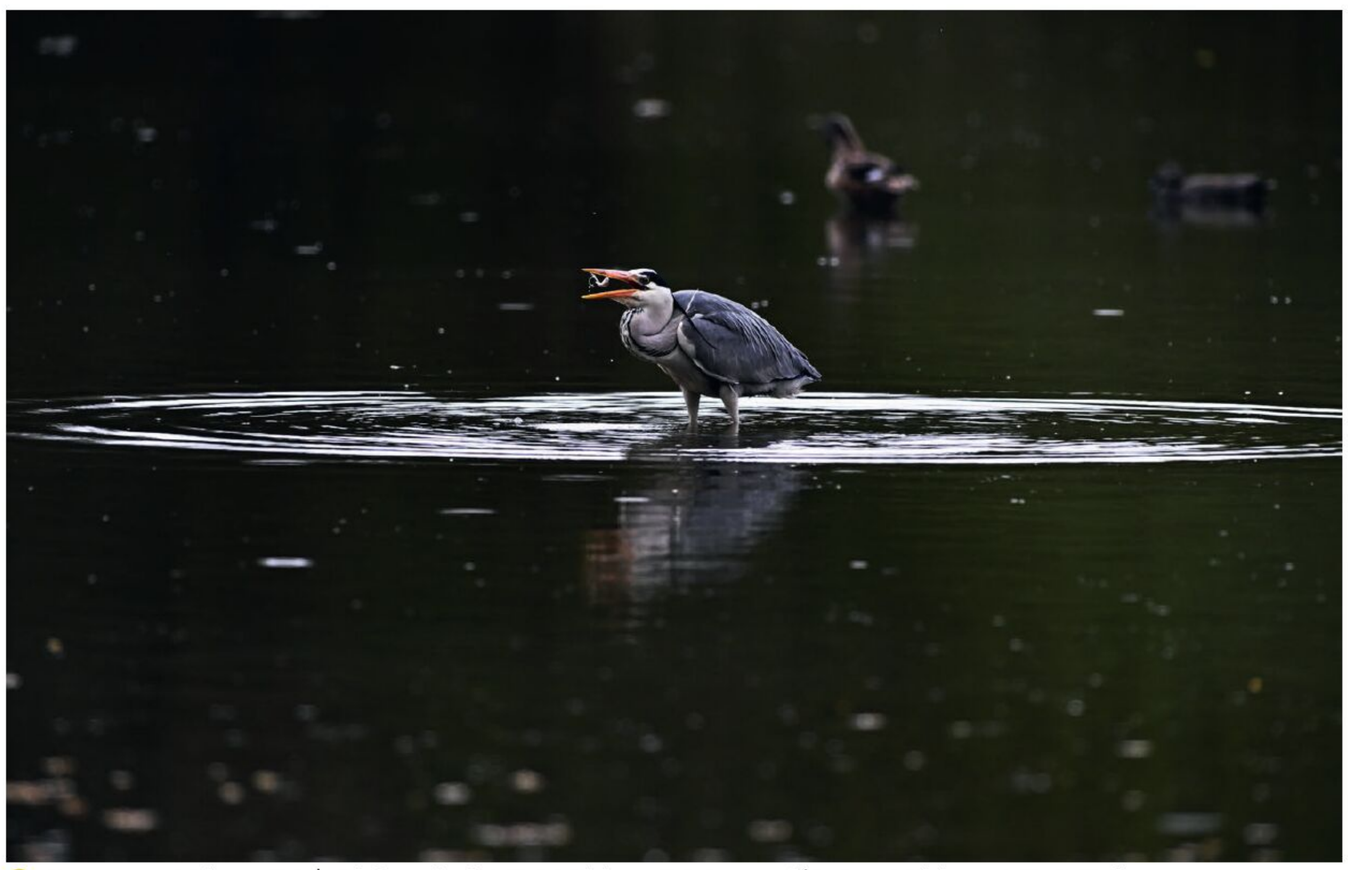
Vaak hoor je ook dat je net zo goed kunt croppen als een converter gebruiken. Het idee is dan dat de teleconverter scherpte kost en dat er lichtsterkte verloren gaat. Over dat laatste kunnen we kort zijn: uiteraard verlies je lichtsterkte, maar door het croppen neemt de ruis ook toe, dus dat deel van het verhaal gaat niet op. En het scherpteverlies? Kijk maar naar de voorbeelden: Hoe kan het nu dat hier geen zichtbaar scherpteverlies optreedt? Dat komt in de eerste plaats doordat het uitgangsobjectief erg goed is. De axiale chromatische aberratie bijvoorbeeld neemt dan weliswaar toe in het kwadraat als je de brandpuntsafstand vergroot, maar die is bij dit objectief minimaal. Een beetje gechargeerd: vier keer niks is niks.

'Overdag in de volle zon is dat allemaal niet zo erg, maar rond het gele en blauwe uur wel degelijk'

4. Scherpstelling
Hier is sinds de komst van spiegelloze camera's veel veranderd. Spiegelloze camera's kunnen bij genoeg licht zelfs

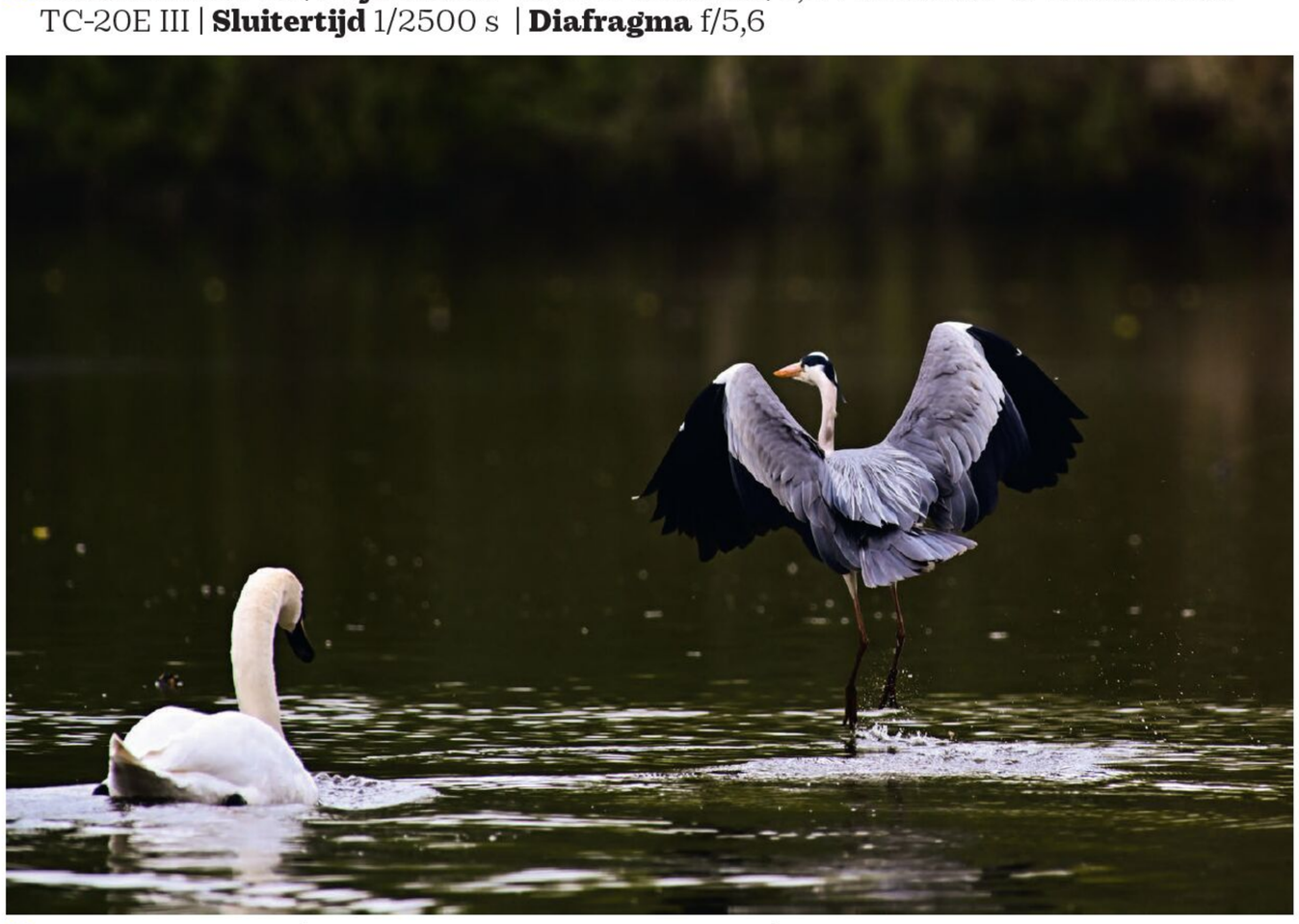
Van links naar rechts (beeldcentrum): 300mm f/2,8 + 2x crop | 300mm f/2,8 + 1,4x converter = 420 mm + 1,4 x crop | 300mm f/2,8 + 2x converter = 600 mm

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-I Nikkor 300mm f/2,8 + Nikkor AF-S Teleconverter TC-20E III | **Sluitertijd** 1/600 s | **Diafragma** f/5,6

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-I Nikkor 300mm f/2,8 + Nikkor AF-S Teleconverter TC-20E III | **Sluitertijd** 1/2500 s | **Diafragma** f/5,6

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-I Nikkor 300mm f/2,8 + Nikkor AF-S Teleconverter TC-20E III| **Sluitertijd** 1/1600 s | **Diafragma** f/5,6

bij f/11, f/16 en f/22 nog scherpstellen. Maar: hoe meer licht de sensor ontvangt, des te beter en sneller gaat de scherpstelling. f/2,8 is wat de scherpstelling betreft echt beter dan f/5,6 en helemaal dan f/11.

5. Bewegingsonscherpte.
We kennen allemaal de vuistregel voor de langste sluitertijd: die wordt net zo veel korter als de brandpuntsafstand toeneemt. De combinatie van een vrij lange converter en een objectief kan ook door de vorm eerder trillingen gaan versterken of te licht zijn.

‘Converters zijn ideaal met lichtsterke teleobjectieven’

Welke combinaties zijn zinvol?
Uit het bovenstaande kun je concluderen welke combinaties zinvol zijn. Lichtsterke teleobjectieven met een vaste brandpuntsafstand doen het heel goed met converters. Bovendien bespaar je met die combinaties het meest geld en het meeste gewicht. Bij zooms van hoge kwaliteit kan het ook zinvol zijn, al wordt het resultaat dan minder goed dan bij de vaste brandpunten. Een 70-200/2,8 of 100-400mm f/4-5,6 (gegevens bij benadering) voor spiegelloze camera’s kan zelfs met een 2x-converter zeker in het centrum nog goede resultaten opleveren. Bij de oudere 70-200-objectieven voor reflexcamera’s zijn de resultaten met converters vaak teleurstellend, zeker bij 45 megapixels of meer. Het minst kun je verwachten van minder goede en lichtzwakke objectieven van derde merken.

Conclusie
Je kunt een teleconverter zien als een toevoeging van een lensgroep aan het objectief, waardoor er een nieuw objectief ontstaat, met nieuwe eigenschappen. Soms zijn die veel slechter, soms een beetje en soms nauwelijks of niet. Vooral met 300- en 400mm-objectieven in de lichtsterkte f/2,8 vormen converters een ideale combinatie.

Lange teleobjectieven

Lange teleobjectieven zijn waarschijnlijk de meest indrukwekkende objectieven die er zijn. Je kunt er zaken mee fotograferen die je met het blote oog niet eens kunt zien. Afgezien daarvan zijn ze ook imponerend door hun afmetingen en zelfs de prijs. De indrukwekkendste eigenschap is echter de technische perfectie.

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Camera: Nikon Z6 | **Objectief:** AF-S Nikkor 300mm f/4 met 1,7x converter | **Diafragma:** f/8 | **Sluitertijd:** 1/40 s

Die technische perfectie was er zeker niet altijd. Tot ongeveer een halve eeuw geleden hadden lange teleobjectieven in hevige mate last van kleurfouten, oftewel chromatische aberratie. Langs de rand van onderwerpen zag je dan duidelijke kleurzomen. De reden daarachter is vrij simpel: licht van verschillende golflengten (dus kleuren) wordt verschillend sterk gebroken. Doordat de lichtstralen van een teleobjectief na het laatste element een grote afstand afleggen, komen de brandpunten voor blauw, groen en rood vrij ver uit elkaar te liggen. Die kleurfouten konden in het verleden maar voor twee van de drie hoofdkleuren opgelost worden.

‘Dat heeft uiteindelijk zelfs gevoerd tot de ontwikkeling van het U2 spionagevliegtuig’

In 1972 bracht Nikon de eerste 300mm f/2,8 met ED-glas op de markt. Het was het eerste zeer lichtsterke en tevens vrijwel foutloze lange teleobjectief op de markt, ideaal voor sportfotografen. ED-glas is glas met toevoegingen van zeldzame aardmetalen. In combinatie met gewoon glas kun je dan alle kleurfouten oplossen: er ontstaat een apochromaat.

Drie jaar later kwam Canon met een 300mm f/2,8. Canon maakte echter geen gebruik van ED-glas maar van fluoriet, beter: industrieel vervaardigde calciumfluoride-kristallen.

Het had in 1969 al een 300mm f/5,6 gemaakt met een kleiner element van fluoriet. Canon zou zich in de daaropvolgende decennia op de toepassing van fluoriet concentreren. Overigens was industrieel vervaardigd fluoriet op zich geen Canon-uitvinding: al in de tweede wereldoorlog had de Harvard-universiteit een teleobjectief gemaakt met fluoriet, die zelfs uiteindelijk gevoerd heeft tot de ontwikkeling van het U2 spionagevliegtuig. Ook Nikon had al vóór Canon gebruik gemaakt van fluoriet in producten, onder meer in de beroemde Ultra-Micro-Nikkor 29,5mm/1,2. ED-glas en fluoriet hebben dezelfde voordelen: ze hebben een bijzondere kleurbreking die het ontwerpen van objectieven zonder kleurfouten mogelijk maakt. Ze hadden ook hetzelfde nadeel: ze zijn heel duur in de productie.

‘Dat was de reden dat de grote teleobjectieven van Canon wit geverfd werden’

Er zijn ook verschillen tussen ED-glas en fluoriet: zeker in het begin was fluoriet erg breekbaar (lastig in de productie en bij gebruik) en erg temperatuurgevoelig: het vervormt wanneer het warm wordt. Dat was meteen ook de reden dat de grote teleobjectieven van Canon wit geverfd werden: dat moest voorkomen dat de objectieven te heet worden in de zon. Fluoriet heeft echter ook een groot voordeel: het is licht, terwijl ED-glas juist zwaar is. De eerste 300mm f/2,8 van Canon woog dan ook ‘maar’ twee kilo terwijl die van Nikon drie kilo woog. Dat de Canon niet zo goed bestand was tegen het professionele gooi- en smijtwerk was niet zo’n punt: Canon had in die jaren nog nauwelijks professionele klanten, dat kwam pas na de invoering van autofocus.

Fluoriet versus ED is misschien wel een beetje een geloofsstrijd, maar beide hebben de kwaliteit van teleobjectieven enorm vooruitgeholpen. Kijk je naar de MTF’s van lichtsterke teleobjectieven van beide merken, dan zijn die zeer vergelijkbaar. Het aardige van teleobjectieven is namelijk, dat ze verder juist heel weinig last hebben van afbeeldingsfouten. Nikon en Canon bleven veertig jaar lang hun eigen weg gaan, totdat Nikon een manier had gevonden om de calciumfluorietkristallen minder breekbaar en hittegevoelig te maken. Aan de ander kant is Canon weer meer gebruik gaan maken van ED-glas, maar dan niet voor heel grote elementen. De laatste jaren zijn er overigens ook nog andere technieken die lange teleobjectieven lichter hebben gemaakt: PF-elementen.

Goedkopere nieuwe lange teleobjectieven

Daardoor zijn er steeds meer zeer goede lange teleobjectieven en zijn met name de minder dure objectieven steeds beter geworden. De populariteit van de spiegelloze camera heeft daar bovendien bij geholpen. Spiegelloze camera’s kunnen namelijk bij kleine diafragma’s nog scherpstellen en dus kunnen er objectieven gemaakt worden met minder grote speciale elementen. Een kleine lichtsterkte betekent bovendien dat beeldfouten minder sterk gecorrigeerd hoeven te worden.

Eén en ander, samen met de ontwikkelingen rond het ontwerpen van objectieven met behulp van AI, heeft ervoor gezorgd dat er een heel nieuw aanbod ontstaan is. Bovendien zijn de mogelijkheden om objectieven met converters te combineren toegenomen. Hoe dat in grote lijnen uitpakt voor brandpuntsafstanden vanaf ca. 400mm voor de drie grote merken, hebben we in een tabel samengevat.

Sony is de enige die een moderne 300mm f/2.8 voor een spiegelloze vatting heeft geïntroduceerd.

Nikon	mm	f	mm	f	mm	f	g	mm	prijs
28-400/4-8	400	8					725	142	€ 1.549,-
70-180/2.8	360	5.6					795	151	€ 1.449,-
70-200/2.8	400	5.6					998	208	€ 3.349,-
100-400/4.5-5.6	400	5.6	560	8	800	11	1435	222	€ 2.999,-
120-300/2.8 TC [1]	420	4	600	5.6	800	8	[1]	[1]	[1]
180-400/4	400	4	560	5.6	800	8	2140	316	€ 10.991,-
180-600/5.6-6.3	400	5.7	600	6.3	840	9	2140	316	€ 2.249,-
300/2.8 [2]	420	4	600	5.6			2900	268	occ.
400/4.5	400	4.5	560	6.3	800	9	1245	236	€ 3.699,-
400/2.8 TC	400	2.8	560	4	800	5.6	2950	380	€ 14.999,-
500/5.6 [2]	500	5.6	700	8	1000	11	1460	237	€ 3.689
600/6.3			600	6.3	800	9	1470	278	€ 5.799.-
600/4 TC			600	4	840	5.6	3260	437	€ 17.249,-
800/6.3					800	6.3	2385	385	€ 7.299,-

Canon	mm	f	mm	f	mm	f	g	mm	prijs
70-200/2.8	400	5.6					1070	146	€ 3.659,99
100-300/2.8	420	4	600	8			2590	323	€ 12.199,-
100-400/5.6-8	400	8	560	11	800	16	635	165	€ 849,-
100-500/4.5-7.1 [3]	400	6.3	500	7.1	700	10	1370	208	€ 3.349,99
200-800/6.3-9	400	7.1	600	8	800	9	2050	314	€ 2.319,99
300/2.8 [2]	420	2.8	600	5.6			2400	249	occ.
400/2.8	400	2.8	560	4	800	5.6	2890	367	€ 13.899.-
600/4			600	4	840	5.6	3090	472	€ 14.999,-
600/11			600	11	840	16	930	270	€ 939,99
800/11			800	11	1120	16	1260	352	€ 1.019,99

Sony	mm	f	mm	f	mm	f	g	mm	prijs
70-200/2.8	400	5.6					1480	200	€ 2.999,-
100-400/4.5-5.6	400	5.6	560	8	800	11	1395	202	€ 2.699,-
100-400/4.5	400	4.5	560	6.3	800	9	1840	328	€ 4.999,-
200-600/5.6-6.3	400	6.0	600	6.3	840	9.0	2115	318	€ 2.099,-
300/2.8	420	4.0	600	5.6			1470	265	€ 6.699,-
400/2.8	400	2.8	560	4	800	5.6	2895	359	€ 11.999,-
600/4			600	4	840	5.6	3040	449	€ 13.999,-
400-800/6.3-8	400	6.3	600	7	800	8	2475	346	€ 2.999,-

Ieder merk lijkt er zijn eigen filosofie op na te houden voor de minder professionele teleobjectieven. Bij Nikon ligt de nadruk op lichte objectieven met nog steeds redelijke lichtsterkten, bij Canon op zeer lichte objectieven met kleine lichtsterkten en bij Sony op zooms.

[1] Nog niet leverbaar, wel aangekondigd. Nog niet alle gegevens zijn bekend.
[2] Objectieven in de vattingen voor DSLR's. Deze moeten worden gebruikt met de bijpassende converters en een adapter.
[3] Onder 300mm botsen converters op de achterste lensgroep. Oppassen dus!
occ.: Nog slechts een enkel exemplaar nieuw leverbaar, vrij uitgebreid tweedehands aanbod.

De Sony 300mm f/2,8 is daardoor erg licht. Nikon en Canon hebben daar tot nu toe nog vanaf gezien omdat veel klanten de uitstekende versies voor DSLR's gebruiken. Derde merken zoals Tamron en Sigma concentreren zich voorlopig vooral op de telezoomobjectieven, daarbij gebruikmakend van ED-glas (ook onder meer FL-glas genoemd).

Beperkingen en moeilijkheden

Door de toepassing van ED en fluoriet zijn er optisch gezien geen beperkende factoren bij het ontwerpen en produceren van zeer lange teleobjectieven.

'Ieder merk lijkt er zijn eigen filosofie op na te houden'

Er zijn echter wel duidelijke praktische beperkingen. Een objectief van meer dan een halve meter is nauwelijks meer te vervoeren, nog afgezien van het feit dat het op een afstand erg lijkt op een kleine raketwerper. Ook qua gewicht en prijs zijn objectieven boven de 800mm nauwelijks denkbaar.

Camera: Nikon Z6 | **Objectief:** AF-S Nikkor 300mm f/4 met 1,7x converter | **Diafragma:** f/8 | **Sluitertijd:** 1/6 s

Camera: Nikon Z6 | **Objectief:** AF-S Nikkor 300mm f/4 met 1,7x converter | **Diafragma:** f/9 | **Sluitertijd:** 30 s

Maar er zijn ook andere beperkingen. Boven ca. 600mm heb je vrij veel last van onscherpte door luchttrillingen. Die zie je vooral als er tussen het objectief en het onderwerp grote temperatuurverschillen zijn. Dat kan in allerlei situaties voorkomen: zandvlakten, stenen, wegen en gebouwen kunnen vooral in de zomer luchttrillingen veroorzaken, maar ook grote mensenmassa's, en dan vooral in de winter.

Tip: bij landschapsopnamen kan het soms helpen om meerdere opnamen te maken en deze dan weer samen te voegen.

Uiteraard heb je met teleobjectieven altijd meer last van bewegingsonscherpte en ze stellen ook hogere eisen aan de stabiliteit van statieven en statiefkoppen. De scherpsteltechniek is weer een verhaal apart, maar de onderwerpherkenning van spiegelloze camera's en de mogelijkheid om bij kleine diafragma's scherp te stellen heeft daar sterk bij geholpen.

Tip: Betere teleobjectieven hebben vaak knoppen op het objectief. Geef je die de functie AF(-ON), dan kun je met de hand het objectief met continue scherpstelling het onderwerp blijven volgen zonder te fotograferen. Dat gaat veel beter dan met een de ontspanknop of AF-ON-knop op de camera.

Conclusie

Lange en middellange teleobjectieven zijn in de laatste tien jaar beter en minder duur geworden. Ook het aanbod is toegenomen, zeker als je de exemplaren voor DSLR's meetelt. Na de brandpuntsafstand is lichtsterkte waarschijnlijk het belangrijkste, maar die maakt de objectieven ook zwaar en duur. Het is wel belangrijk om goed te kijken naar de voor- en nadelen. Die zijn ook erg persoonlijk: gewicht bijvoorbeeld kan heel belangrijk zijn, maar wanneer je een objectief alleen op statief gebruikt en er niet mee rondsjouwt, speelt het nauwelijks een rol. Fotografeer je alleen bij mooi weer overdag, dan is lichtsterkte weer minder belangrijk.

Ergonomie in de praktijk

Wat bepaalt de ergonomie van camera's? Hoe kun je zo goed mogelijk met je apparatuur werken? Bestaat er wel zoiets als een optimale ergonomie, of verschilt deze per fotografische opgave of misschien zelfs per dag?

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Volgens de International Ergonomics & Human Factors Association wordt in de ergonomie het menselijk welzijn en de globale prestatie van een systeem geoptimaliseerd. In die definitie zit meteen een conflict, want vaak geldt: hoe kleiner en lichter je camera, des te groter je welzijn en des te geringer de kwaliteit van je foto's. Voor dit nummer heb ik een simpele Godox-camera getest. Technisch erg beperkt, maar ergonomisch is hij beter dan alles wat ik tot nu toe gebruikt heb. Toegegeven, ik heb nog nooit smart glasses met camera gebruikt en Apples nieuwe, van camera voorziene AirPods al evenmin. Misschien is dat nóg handiger (maar minder leuk). Qua beeldkwaliteit doen al die oplossingen heel ver onder voor mijn Z8 met 300mm f/2,8, ook al zitten we dan op het honderdvoudige gewicht. Als ik die combinatie met nog wat kilo's andere objectieven met me meesleep, komt dat toch mijn welzijn ten goede, al was het maar omdat ik dan zo blij word van mijn foto's. Kortom: ergonomie is persoonlijk en vaak, zo niet altijd, komt het neer op een compromis.

Sommige apparaten zijn ergonomisch in zulke grote mate een compromis dat ze nauwelijks geschikt zijn voor de belangrijkste toepassingen. Een smartphone is een goed voorbeeld. Hij is gemaakt om hem bij je oor te houden. Daarom zit er boven een luidsprekertje en onder een microfoon. Ideaal – als je een cycloop bent. Als je twee ogen hebt en dus een breed blikveld, dan is zo'n staand scherm niet handig. Maar draai je zo'n ding om, dan is het weer moeilijk om hem vast te houden. Niet alleen daarom is zo'n smartphone een heel slechte camera. Daar komt nog bij dat niemand zo'n telefoon op ooghoogte en op armlengte afstand houdt, zodat het beeld

erg klein lijkt en je je onderwerp niet goed kunt volgen en er niet goed uitziet. Kortom: ergonomisch allemaal fout en dat is maar één van de vele redenen waarom smartphonefoto's vaak zo lelijk zijn.

'Ideaal, als je een cycloop bent'

Camera's zijn wél ontworpen om er foto's mee te maken, dus dat is een wereld van verschil. Toch moet je bij camera's ook op een paar dingen letten. De belangrijkste zijn wel dat je de camera soms moet draaien en dat je moet kiezen tussen de monitor en de zoeker. Technisch gezien zijn bij een spiegelloze camera de monitor en de zoeker gelijkwaardig: met beide kun je scherpstellen en met beide krijg je een goede indruk van de belichting en andere aspecten van de foto. Maar er zijn heel specifieke omstandigheden waarin beide hun eigen voordelen hebben.

Zoeker

Met een zoeker heb je een directe blik. Je drukt de camera tegen je oog en volgt het onderwerp net zoals je dat normaal met je ogen en hoofd ook zou doen. Ergonomisch is zo'n natuurlijk manier van werken bijna ideaal. Verder zie je altijd een helder en groot beeld voor je. Dat is óók handig wanneer je je foto's terugkijkt, helemaal als je inzoomt om de scherpte te controleren. Toch zijn er situaties waarin de zoeker niet echt handig is. Bij het filmen zijn dat alle situaties waarin je met de camera al filmend rondloopt. In dat geval wil je ook je omgeving in de gaten houden, zeker wanneer er gevaar is dat je over iets struikelt. Verder heb je zowel bij het fotograferen als het filmen de situaties waarin het moeilijk of zelfs onmogelijk is je onderwerp zonder camera te zien.

Monitor

De monitoren van de huidige camera's zijn bijna allemaal uitklapbaar en draaibaar. Het is ook mogelijk om, net zoals bij de oude Hasselblads en tweeogige spiegelreflexcamera's, van boven op het matglas te kijken. Ook het omgekeerde is mogelijk: je klapt hem naar beneden en kijkt er van onder naar.

Zo kun je dus foto's maken vanuit standpunten die uitstekend werken bij hoge en lage perspectieven. De monitor kan ook heel handig zijn als je een hand vrij wilt houden voor het bedienen van lampen of flitsers, of wanneer je met je hand je objectief moet beschermen tegen de zon. Ook als de camera op een statief staat, kan het handiger zijn om de monitor te gebruiken, want de poten van het statief staan soms in de weg. Verder kun je vaak met een app je telefoon als monitor gebruiken, of een tablet of laptop. Gebruik je een grote externe monitor, dan biedt dat ook nog het voordeel dat anderen mee kunnen kijken. Het omgekeerde kan ook handig zijn: je gebruikt de monitor om ongemerkt foto's te maken, zoals bij straatfotografie.

'Technisch gezien zijn bij een spiegelloze camera de monitor en de zoeker gelijkwaardig'

Knoppen en instellingen

De huidige camera's hebben veel meer instellingen en dus ook meer knoppen dan camera's van enkele decennia geleden. Bij camera's met een goede ergonomie zitten alle knoppen op de juiste plaats én kun je de functie ervan wijzigen. Professionele objectieven hebben ook nog eens knoppen om bijvoorbeeld de scherpstelling te activeren. Betere camera's hebben bovendien gebruikersinstellingen: sets van instellingen die je per situatie kunt wisselen. Ook dat maakt de ergonomie beter. Toch blijft ergonomie een persoonlijke zaak. De een heeft grotere handen dan de ander en dat heeft consequenties voor de grootte en plaatsing van knoppen en de handgreep. Kleine camera's zijn handig om mee te nemen, maar vaak onhandig om mee te fotograferen, zeker in combinatie met grote objectieven. Omgekeerd hebben vrouwen vaak moeite met een professionele body met een 70-200mm f/2.8: te groot en te zwaar, zeker als je er bij een huwelijksreportage uren mee moet werken.

De gedraaide camera

De ergonomie van camera's is voor horizontale opnamen heel goed, tenminste als er een geïntegreerde handgreep is. Je vinger ligt als het ware meteen op de ontspanknop, terwijl je de camera goed vasthoudt. Draai je de camera, dan is van die goede ergonomie weinig meer over. De ontspanknop zit, als je de camera linksom draait, ineens aan de linkerkant. Draai je de camera rechtsom, dan zit hij wel rechts, maar te laag. In beide gevallen is dat onprettig voor je pols. Gevolg: meer bewegingsonscherpte en meer gemiste opnamen. Sommige camera's hebben nog wel een afgeschuind vlak met onder meer de ontspanknop; dat helpt enigszins. Voor het maken van een langere serie is het echter heel onaangenaam.

Professionele camera's hebben daarom vaak een geïntegreerde grote handgreep met een extra ontspanknop en andere extra knoppen. Verticale opnamen worden dan een feest. Op een statief of op een schommelkop is het nog handiger, zelfs handiger dan in horizontale positie.

Voor andere camera's is er vaak ook een batterijgrip leverbaar, zowel origineel als nagemaakt. Gebruik je die, dan heb je dezelfde ergonomische voordelen als bij een topmodel. De batterijgrip – mits hij ook echt batterijen kan bevatten – is ook ideaal, omdat hij de opnameduur bijna verdubbelt. Sommige camera's, zoals de Nikon Z8, hebben daarnaast zogenaamde swappable batterijen, wat wil zeggen dat je een batterij kunt verwisselen terwijl de camera verder werkt of filmt.

'Kleine camera's zijn vaak onhandig om mee te fotograferen'

Een andere mogelijkheid is dat je er één batterij uithaalt; dan wordt de combinatie weer ca. 130 g lichter. Het grootste voordeel van een grip is wel – hoe raar dat ook klinkt – dat je hem eraf kunt halen. Met grip heb je een professionele camera voor op een statief en bij gebruik met teleobjectieven. Zonder grip heb je een lichtere en kleinere

Nikon Z8 met batterijgrip MB-D12. Let op de dubbele ontspanknop.

camera die ideaal is voor tochten. Let er wel op dat, als je een grip van een ander merk koopt, de knoppen dan (bijna) net zo aanvoelen als die van de camera. Je mag er ook niet van uitgaan dat de camera dan nog echt waterafstotend is. Sommige fabrikanten beweren van wel, maar ik heb nog nooit een test gezien, dus voorlopig heb ik daar weinig vertrouwen in. Bij regen kan er kortsluiting ontstaan en dat kan slecht aflopen.

Conclusie

De ergonomie van camera's is de laatste decennia behoorlijk verbeterd. Wel kan hij van cameramerk tot cameramerk en van model tot model sterk verschillen. Let er ook op dat een camera met het ene objectief heel erg handig kan zijn en met het andere juist niet. Grips bieden vaak een grote verbetering van de ergonomie, zeker bij verticale opnamen. Soms kun je ook grote verbeteringen bereiken door na te denken over hoe je de camera gebruikt. Houd je hem wel goed vast met alle objectieven en zou je de knoppen niet anders moeten configureren? Vergeet bij dit alles je fotorugzak of tas niet. Ook die heeft ergonomische eigenschappen en met de juiste rugzak kan je uitrusting ineens de helft lichter aanvoelen.

Pancakes

Objectieven kunnen veel indruk maken door hun imposante omvang, maar sommige objectieven vinden hun bestaansrecht nu juist in het feit dat ze heel klein zijn. Zulke kleine en vooral platte objectiefjes noemen we ook wel pancakes. Die naam is lichtelijk overdreven. Pancakes zijn anderhalve tot drie centimeter dik en ca. zeven centimeter breed en een pannenkoek een paar millimeter bij vijfentwintig centimeter en meer. Daarom noemen we sommigen pancakelenzen ook biscuits en de Bitubol pancake ziet er zelfs echt zo uit als een koekje. Het koekje is 2,3 cm dik en weegt 35 gram.

TEKST DRÉ DE MAN

De eerste Leica's (hier: 1a 1927) waren voorzien van een (uitschuifbare) pancake.
© Hubertl, Papperlapap, Markus G. Klötzer, Namrood, XanonymusX und Thomas Fries.

Met een pancake heb je meer kansen om ongemerkt een foto te maken en minder kansen om tijdens het fotograferen lastiggevallen te worden. Een ander voordeel is het geringe gewicht en het derde voordeel is dat het klein is. Nu we de grootte van het objectief noemen, creëren we meteen een definitie-probleem. Allereerst is er geen exacte maat aan te geven voor een pancake. Er is geen ondergrens; wel een bovengrens maar die is arbitrair. Hij ligt ergens rond de drie centimeter. Het tweede probleem betreft uitschuifbare pancakes, want daarbij wordt het helemaal moeilijk om te beslissen welke maat je aanhoudt. Puristen zouden zelfs kunnen zeggen dat een inschuifbare pancake geen echte pancake is, maar dan zouden ze meteen het waarschijnlijk allereerste verwisselbare kleinbeeld-objectief (fullframe-objectief) onrecht aan doen.

De Elmar 50mm f/3,5 was 31,64mm gemeten vanaf de camera, maar ingeschoven maar 9,40mm. Hij woog 125 gram en hoewel er tegenwoordig nóg lichtere pancakes zijn, blijft dat erg overtuigend.

'Er is geen exacte maat aan te geven voor een pancake'

Tot 1930 hadden alle Leica's behalve de allereerste hetzelfde objectief, aanvankelijk Elmax geheten, vast verbonden met de camera. De Elmar profiteerde van het voordeel dat de afstand tussen vatting en film bij die Leica's 28,5mm bedroeg. Het optische midden van een 50mm kon

GN-NIKKOR 45mm f/2.8. Pancake met automatische flitsbelichting, zie tekst. Foto: Nikon.

dus 21,5mm van de vatting liggen. Bij een lengte van 31,64mm gemeten vanaf de vatting, heb je dan dus ongeveer 10mm van het optische midden tot aan het front van het objectief. Dat is niet veel, maar de Elmar had bovendien een heel lichte teleconstructie, waardoor het werkelijke midden iets verder terug lag. Pas vanaf 1930 was de Elmar een echte pancake. De eerdere Leica's hadden namelijk nog geen verwisselbaar objectief.

In de jaren van de hegemonie van (D)SLR's (1960-2018) vielen de voordelen van pancakes minder in het gewicht. Een bijzonder voorbeeld uit die tijd was de GN-NIKKOR 45mm f/2,8 voor de Nikon F-camera's: de brandpuntsafstand van 45mm is vrijwel even lang als de afstand tussen de film en de vatting en het objectiefje (een Tessar-constructie) telde maar vier elementen. GN verwijst naar Guide Number, richtgetal. Je kunt het richtgetal van de flitser instellen en de scherpstelring en de diafragmaring waren gekoppeld. Zo had je dan een mechanische automatische flitsbelichting! Erg handig, want elektronische automatische flitsers bestonden nog niet. Volgens ontwerper Haruo Sato (vader van onder meer de AF-S NIKKOR 58mm f/1,4G) was het de beste Tessar uit de jaren zestig. Hij week dan ook in meerdere opzichten af van de Zeiss Tessar, onder andere door gebruik van Lanthanum glas, de kromming van de elementen en uiteraard door de kortere brandpuntsafstand.

Tegenwoordig zijn pancakes voor reflexcamera's minder aantrekkelijk, omdat ze op spiegelloze camera's met een adapter gebruikt moeten worden, waardoor ze dus niet meer plat zijn. De spiegelloze camera's van nu hebben afstanden tussen sensor en vatting van 16mm (Nikon), 17,7mm (Fujifilm X), 18mm (Sony) tot 20mm (L-mount en Canon RF).

Dat maakt meteen duidelijk dat een pancake met een brandpuntsafstand van 50mm voor fullframe of APS-C geen reële optie is. Alle huidige pancakes hebben dus een kortere brandpuntsafstand. Dat begon al met de 16mm voor de eerste spiegelloze Sony camera's, de Sony E 16mm f/2.8, voor de Sony Nex-3 en Nex-5 (APS-C, 14 megapixel, 2010). Dat objectief was tamelijk berucht vanwege de slechte hoeken. De Roemeense fotograaf Dan Pandrea noemt het zelfs: 'the worst lens you can have as a Sony-user.'

'Alle huidige pancakes hebben dus een kortere brandpuntsafstand'

De huidige Sony groothoeken zijn een stuk beter, óók de (semi-)pancakes. Iets soortgelijks geldt voor veel pancakes van andere merken. Dat komt vooral door de vooruitgang op het gebied van asferische elementen maar ook door de toepassing van meer geavanceerde telecentrische constructies. Fujifilm heeft twee pancakes voor de X-vatting: een 23mm f/2,8 en een 27mm f/2,8 (35 en 42mm fullframe-equivalent). Bij een interview op CPP+ zei Fujifilm X-productplanner Jun Watanabe zelfs dat Fuji nog meer pancakes op de markt wil brengen.

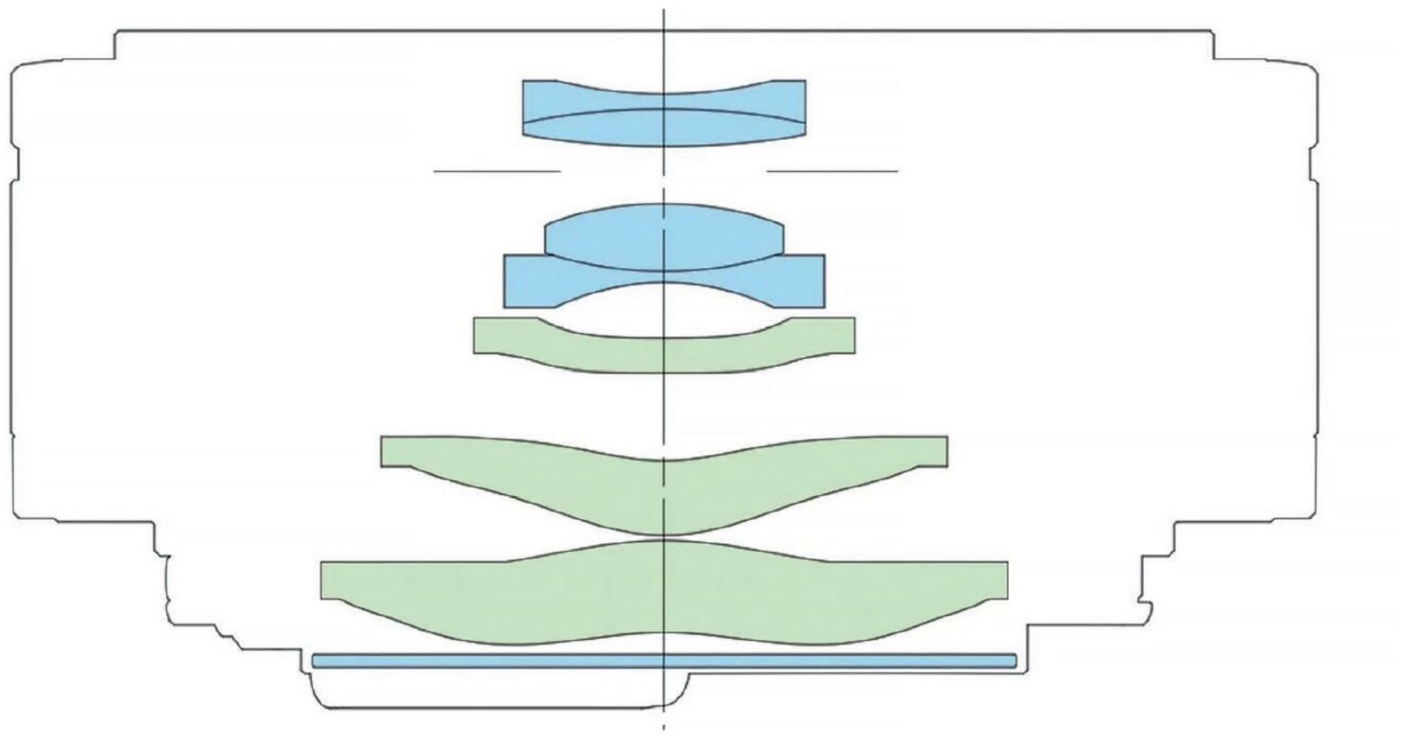
De NIKKOR Z 26mm f/2.8 is zowel geschikt voor fullframe als APS-C (DX), maar in combinatie met de Nikon Zfc ziet hij er waarschijnlijk het mooist uit. Het is bij gebruikt in combinatie met een APS-C (DX-) camera een iets korter standaardobjectief, dus universeel inzetbaar.

Fujifilm heeft ook de enige 50mm-pancake voor spiegelloze camera's gemaakt – maar dan voor de GFX-vatting, dus een groothoek.

Ondanks de optische vooruitgang blijven bij veel compacte echte groothoeken de (uiterste) hoeken een zwak punt, vooral voor fullframe. De reden is vrij simpel: om beeldfouten in voldoende mate te corrigeren, heb je meer elementen nodig. Betere groothoeken maken óók bij spiegelloze camera's om die reden vaak nog gebruik van een retrofocus-constructie. Nu niet om ruimte voor de spiegel te creëren, maar voor extra elementen ten behoeve van de correctie van beeldfouten. Pancakes zijn qua constructie eerder het omgekeerde: ze leggen het optische midden zo ver mogelijk terug, dus dichter bij de sensor vanwege de compactheid. Dat is vragen om moeilijkheden, tenzij je relatief veel asferische elementen gebruikt. Bij de Canon RF 28mm f/2,8 STM worden er drie gebruikt en wel van heel extreem asferische vorm. De 16mm Canon RF gebruikt er maar één en is dus ook opvallend minder goed.

Sommige pancakes kunnen dus in combinatie met asferische elementen heel goede prestaties leveren. Iets soortgelijks geldt voor zooms, maar die spelen natuurlijk een beetje vals door in de groothoek- en telestand weer langer te worden. Sowieso mag je je afvragen of uitschuifzooms wel echte pancakes zijn, want in uitgeschoven toestand zijn ze helemaal niet zo dun. Vrijwel alle huidige pancakes zijn behoorlijk scherp in een groot deel van het centrum. De NIKKOR Z 26mm f/2,8 levert zelfs heel goede prestaties tot nét de allerlaatste millimeters. Die twee millimeter zijn minder dan je kwijtraakt bij een objectief met meer vertekening. Bij gebruik op APS-C is het objectief zelfs meer dan uitmuntend.

Sommige goedkope Chinese pancakes leveren zeker geen prestaties om naar huis c.q. Shenzhen te schrijven, maar het is de vraag of de hoeken bij een pancake altijd zo belangrijk zijn. Gebruik je een objectief alleen voor straatfotografie en wat kiekjes, dan meestal niet. Sommige pancakes, zoals de 15mm dunne Viltrox AF 28mm f/4.5 VCM (niet overal leverbaar) doen daarom niet eens moeite om scherpe hoeken mogelijk te maken. Dat objectief heeft geen diafragma en werkt dus altijd bij een lensopening die niet ideaal is voor de hoekscherpte. Viltrox heeft echter net ook een 16mm f/2,8 geïntroduceerd die wel een diafragma heeft en ook om andere redenen betere prestaties levert.

Doorsnede van de Canon RF 28mm f/2.8. De drie groene elementen zijn extreem asferisch van vorm.

Conclusie

Bij pancakes bepaalt de vorm niet alleen de functie maar vaak ook de prestaties. Qua scherpte verschillen deze objectieven nogal: een enkel exemplaar is heel goed, maar veel pancakes hebben wat minder goede hoeken en enkele zijn zelfs vrij slecht. Bij aankoop moet je je dus afvragen of het zo'n objectief alleen voor straatfotografie en wat kiekjes wil gebruiken, of ook voor andere toepassingen. Als objectief voor erbij zijn ze vaak aantrekkelijk en ze vinden altijd wel een plaatsje, soms zelf gewoon in je jas- of broekzak.

Naam	Gewicht	Lengte vanaf vatting	Opbouw	Asferisch	Vatting(en)	Adviesprijs (ca.)
7Artisans 18mm 6,3	58	15	6/4	2	E/Z/FX	€ 80,-
Canon RF 28mm F/2.8 STM	120	24,7	8/6	3	Canon RF	€ 389,-
Sony E 20mm f/2.8	69 g	20,4	6/6	2	Sony E	€ 380,-
Fujifilm GFX 50mm f/3.5	335	48	9/6	1	Fujifilm G	€ 649,-
Fujifilm-X 23mm f/2.8	90	23	8/6	2	Fujifilm X	€ 449,-
Fujifilm-X 27mm f/2.8	84	23	7/5	1	Fujifilm X	€ 449,-
Nikkor Z 26mm f/2,8	125	23,5	8/6	3	Nikon Z	€ 589,-
Nikkor Z DX 16-50mm f/3.5-6.3 VR	135	32	9/7	4	Nikon Z	€ 379,-
Voigländer Ultron 27mm f/2	120	23,5	6/4	0	Fujifilm X	€ 548,-

De lengte vanaf de vatting (mm) is meestal aangegeven voor de Sony-vatting, voor andere vattingen kan het objectief dus zowel langer als korter zijn.

Gemaakt met menselijke creativiteit.

Gemaakt voor meer

Voor fotografen, coloristen, editors, ontwerpers en iedereen die gewoon veel ruimte nodig heeft voor zijn ideeën.

De nieuwe **ColorEdge CS3200X** geeft elke creatieveling zekerheid: Geen verrassingen bij het afdrukken. Geen twijfels bij het exporteren. 5 jaar garantie.

En met 99% Adobe RGB, vooraf gekalibreerde presets voor elk vakgebied en een ruim scherm van 31,5 inch (4K-UHD) biedt hij de ruimte die je werk verdient.

Alle info over de monitor en hoe de bovenstaande lightpainting tot stand is gekomen, vind je hier.

Eén monitor. Alle mogelijkheden. Geen compromissen.

EIZO®

Ultra Micro-Nikkors en de race naar de theoretische maximale resolutie

Objectieven met een lichtsterkte van f/1,2 die de theoretische maximale resolutie haalden? Zelfs nu is dat bijna ondenkbaar, maar toch lukte het Nikon al in de jaren zestig van de vorige eeuw. Een spannende geschiedenis over de grenzen aan de scherpte

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-S Micro-Nikkor 105mm f/2,8 VR ED | **Diafragma** f/8 | **Sluitertijd** 1/6 s

Dit verhaal begint op Marktplaats. Iemand had daar een advertentie geplaatst waarin hij een 28mm f/1,8 Ultra Micro-Nikkor aanbood. Ik had vaker met het idee gespeeld om er eentje te kopen en het zou sowieso de moeite waard zijn om er wat foto's van te maken. De verkoper stond open voor een bezoek en dus begaf ik me op weg naar Eindhoven. De geschiedenis van de Ultra Micro-Nikkors in Nederland begint daar ook, zo bleek al snel. De huidige eigenaar had ze uit de nalatenschap van zijn vader en die had ze weer van zijn werkgever Philips overgenomen. In de jaren zestig deed Philips onderzoek naar mogelijkheden om schakelingen met transistoren te verkleinen. Daarvoor was het noodzakelijk om de schakelingen te fotograferen en dat beeld herhaald en verkleind te projecteren op lichtgevoelige hars. Nikon had precies voor dat doel een hele reeks objectieven ontwikkeld, de Ultra Micro-Nikkors. Philips kocht verschillende exemplaren waaronder een 55mm f/2 en 28mm f/1.8.

Een kleine twintig jaar later, in de tijd van de eerste pc's, voerde dat ertoe dat Philips een joint venture met ASM oprichtte. Zo ontstond ASML en weer dertig jaar later werd dat bedrijf wereldleider op het gebied van machines voor het fabriceren van computerchips. De eerste generatie Ultra

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-S Micro-Nikkor 105mm f/2,8 VR ED | **Diafragma** f/8 | **Sluitertijd** 1/6 s
De Ultra Micro-Nikkors werden geleverd in mooie houten doosjes. Op de foto beide objectieven uit Eindhoven in hun originele verpakkingsdoosjes.

Micro-Nikkors was toen allang vervangen door hun opvolgers maar twee objectieven van die eerste generatie lagen bij de vader van de Marktplaatsverkoper in een la en de 28mm belandde zo uiteindelijk op Marktplaats.

‘Je hoeft dus alleen maar een foutloos objectief te maken met een heel grote lichtsterkte’

Studiegenoot en mentor

Het Nederlandse verhaal vertelt maar de helft van de geschiedenis. Die begint bij de eerste Micro-Nikkor 50mm f/3,5 uit 1956. Dat objectief, nog in de S-vatting van de meetzoekercamera’s, is vanuit ons huidige perspectief een tamelijk gewoon macro-objectief. Dat was het bij het ontstaan zeker niet. Macro-objectieven waren in die tijd nog iets heel bijzonders en dit objectief helemaal. De Micro-Nikkor bleek namelijk uiterst geschikt om documenten met de zeer gedetailleerde Japanse tekens te fotograferen voor microfilms. Andere objectieven waren daar niet scherp genoeg voor.

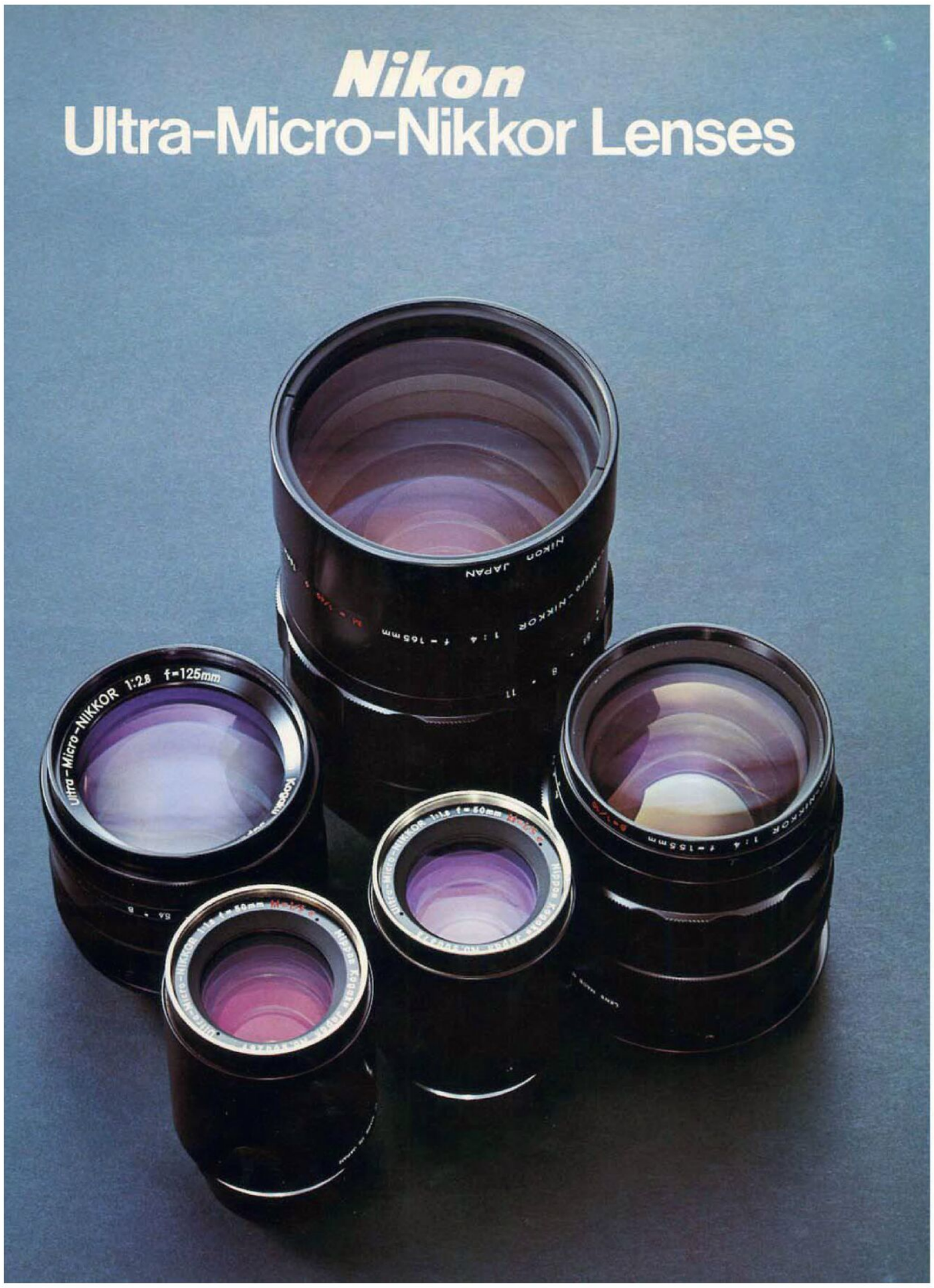
Prof. Zyun Koana van de universiteit van Tokio was bijzonder enthousiast over het objectief. Hij had ook een speciale band met beide ontwerpers ervan bij Nippon Kogaku, zoals Nikon toen nog heette. Koana was een studiegenoot van de ene, Hideo Azuma, en de mentor van de andere, de later zeer befaamde Zenji Wakimoto. In 1955 produceerde prof. Koana met behulp van de Micro-Nikkor een kaartje van 12,5 bij 7,5 cm waarop de 70 pagina’s van de Ichiyo Higuchi's novelle Takekurabe leesbaar afgebeeld stonden.

Camera Nikon Z8 | **Objectief** AF-S Micro-Nikkor 105mm f/2,8 VR ED
Diafragma f/8 | **Sluitertijd** 1/6 s

Die kwam weer terecht in een Amerikaans academisch tijdschrift en werd getoond op een cameratentoonstelling in New York in april 1955. Daaruit ontstaat vraag naar nóg scherpere objectieven voor het lithograferen van transistorcircuits.

In theorie is het maken van zo'n objectief heel simpel: hoe groter het diafragma, des te hoger de scherpte (want des te kleiner het effect van diffractie). Je hoeft dus alleen maar een foutloos objectief te maken met een heel grote lichtsterkte en klaar is Kees. Maar het maken van een foutloos objectief is heel moeilijk en wat het nog moeilijker maakt: hoe lichtsterker een objectief, des te meer fouten. Veel beeldfouten (aberraties) nemen namelijk toe tot de tweede en zelfs derde macht als je de lichtsterkte vergroot. Prof. Zyun Koana gaf de beide ontwerpers een hint: als je maar één kleur (golflengte) licht gebruikt, wordt de correctie van de chromatische aberratie gemakkelijker. Dat bleek de juiste weg: de eerste Micro-Nikkor, een 105mm f/2.8, haalde al 400 lp/mm. Dat was een derde meer dan wat tot dan toe als mogelijk werd gezien.

De eerste pagina van de brochure.

'Voor zulke enorme resoluties heb je het hoogste contrast nodig'

Duizend lijnparen

Maar Prof. Koana was niet snel tevreden: hij vroeg Zenji Wakimoto om een objectief met een resolutie van 1.000 lp/mm te ontwerpen. Daarvoor moest het objectief aan allerlei voorwaarden voldoen en moesten verschillende deels nog niet-bestaande technologieën gebruikt worden. Er werden allereerst een paar praktische beperkingen gekozen met betrekking tot de golflengte van het licht, de afbeeldingsmaatstaf, de opnameafstand en de grootte van het beeld. Verder werd de lichtsterkte beperkt tot f/1,2: iedere hogere lichtsterkte zou vanwege diffractie 1.000 lp/mm onmogelijk maken. Om de vignetering vrijwel volkomen te elimineren werden de eerste en laatste elementen groter gemaakt dan op basis van de lichtsterkte noodzakelijk. Verder werd de vertekening bij het ontwerp tot een minimum beperkt. Tot zover waren dit nog redelijk conventionele stappen.

Voor zulke enorme resoluties heb je het hoogste contrast nodig. Met gewone coating kon die niet bereikt worden. Daarom ontwikkelde Nikon multi-coating, een noviteit. Ook gebruikte Nikon bij één element fluoriet, een zout van een metaal en fluor. Tegenwoordig is het redelijk gemakkelijk industrieel te produceren, maar in die tijd bestonden die methoden nog niet.

Toch was dat alles niet genoeg. Uiteindelijk werd ertoe overgegaan om de productie 's nachts te laten plaatsvinden, om het effect van de trillingen van het vrachtverkeer uit te schakelen. In november 1964 had Nikon succes: de Ultra

Micro-Nikkor 29.5mm f/1.2 haalde precies de maximale resolutie die diffractie toeliet: maar liefst 1260 lp/mm! Dat was maar liefst een kwart meer dan prof. Koana had geëist. Deze laatste verzon nu een nieuwe publiciteitsstunt: hij reproduceerde alle pagina's van Lady Chatterley's lover op een document ter grootte van een Japanse postzegel. Die was 22,5 x 18,5mm, dus ongeveer tien keer kleiner dan het eerdere kaartje met de pagina's van Takekurabe. Ook die prestatie werd gepubliceerd in wetenschappelijke uitgaven en zorgde voor veel interesse in de Ultra Micro-Nikkor. Die vormde dan ook de aanleiding tot het ontwikkelen van een hele reeks Ultra Micro-Nikkors. Ze werden in de praktijk gecombineerd om in meerdere stappen te komen tot verkleiningen met een factor 100, bijvoorbeeld 1/4x met een 28mm f/1,8 en 1/25x met een 105mm f/2,8.

Zelf fotograferen met Ultra Micro-Nikkors?

Ultra Micro-Nikkors met een brandpuntsafstand van minder dan vanaf ca. 135mm. zijn niet geschikt om zonder meer in combinatie met de huidige camera's gebruikt te worden. De beeldcirkel is te klein. Maar er is wel een uitweg: draai je het objectief om, dan wordt de diameter van het onderwerpgebied die van het het beeldgebied en omgekeerd. Zo kom je dan bij de 28mm uit Eindhoven tot een vrijwel beeldvullende foto op fullframe bij een vergroting van 10x (beeldvullend bij 12x). Het aansluiten op een spiegelloze camera is in beide gevallen geen probleem: de vaak gebruikte 39mm Leica-vatting is vrij eenvoudig met een adapter aan te sluiten, tenminste bij spiegelloze camera's. Bij omgekeerd objectief is de afstand tussen objectief en sensor erg groot en is er alleen een adapter nodig voor de filterdraad naar de vatting, dat lukt ook met een DSLR. De afstand tot het onderwerp is bij de 28 mm f/1,8 op de foto dan 18,5 mm bij 10x. Een klein voorbehoud: De waarden zijn berekend op basis van de productgegevens uit oude folders, dus niet door ons in de praktijk getest.

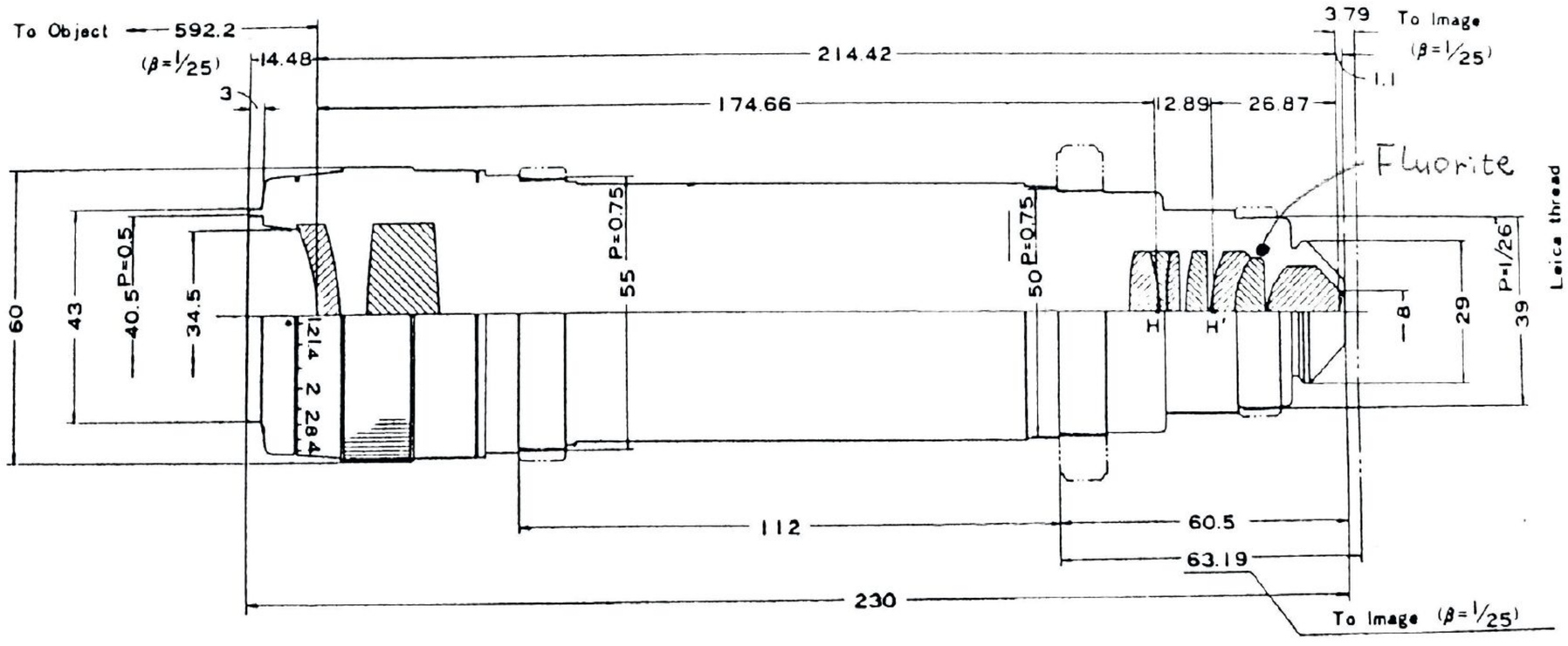
Wafers

Nikon besloot echter om het niet bij de productie van de objectieven te laten, maar ook machines te gaan vervaardigen voor de productie van computerchips, beter: wafers. Maar uiteindelijk zou Nikon voorbijgestreefd worden door de collega's van de vader van de Marktplaatsverkoper. ASML versloeg Nikon min of meer met hun eigen wapen: Koana's idee met betrekking tot de golflengte van het licht. ASML wist steeds kortere golflengten te gebruiken en zodoende machines te kunnen leveren die steeds kleinere structuren, dus steeds grotere prestaties boden. ASML ontwikkelde een methode om een extreem verhit plasma extreem UV-licht uit te laten stralen, met een golflengte die bijna zo kort is als die van röntgenstraling.
Maar met het succes van ASML is de geschiedenis van de Ultra Micro-Nikkors nog niet afgelopen. Aan de ene kant zien we dat Micro-Nikkors nog steeds in het programma zijn, al heten ze in de Z-vatting dan MC-Nikkors.

'Prof. Koana verzon nu een nieuwe publiciteitsstunt'

Aan de andere kant is Nikon doorgegaan met de ontwikkeling en verkoop van machines om computerchips te vervaardigen en is daar een goede tweede mee. De lichtsterkte van de objectieven is ondertussen toegenomen tot minder dan f/0,5 en de golflengte van het licht is afgenomen tot 38nm, ongeveer tien keer korter dan bij de Ultra Micro-Nikkors uit dit verhaal.

De laatste jaren neemt de omzet bij Nikon ook duidelijk toe, deels door de Amerikaans export-verboden voor de extreme UV-machines. Mogelijk gaan we in de toekomst ook groei zien doordat stacked sensoren (niet alleen voor camera's) voor een deel een alternatief bieden voor de toepassing van de ASML-technologie. Kortom: wordt vervolgd.

De doorsnede van de 29.5mm f/1.2

Een duik in de Commons

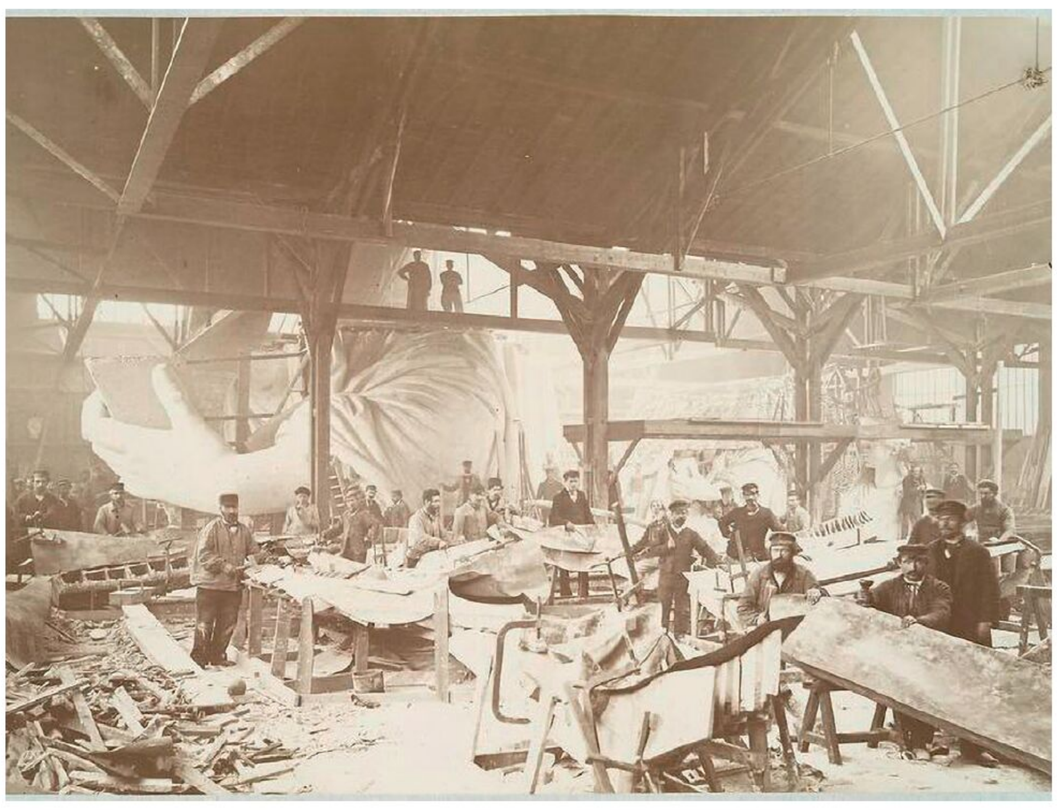
Het Franse Vrijheidsbeeld van Amerika

De geschiedenis is gevangen en bewaard in foto's. In de Flickr Commons of 'Creative Commons' zijn duizenden en duizenden beelden uit (nationale) archieven opgeslagen en bewaard voor de toekomst. Deze beelden zijn vaak fascinerend, bijzonder, grappig of historisch belangrijk. In deze serie duiken we in de Commons en behandelen we iedere editie een foto of reeks foto's uit dit bijzondere online archief. Deze keer: de bouw van het iconische vrijheidsbeeld dat nu in New York staat.

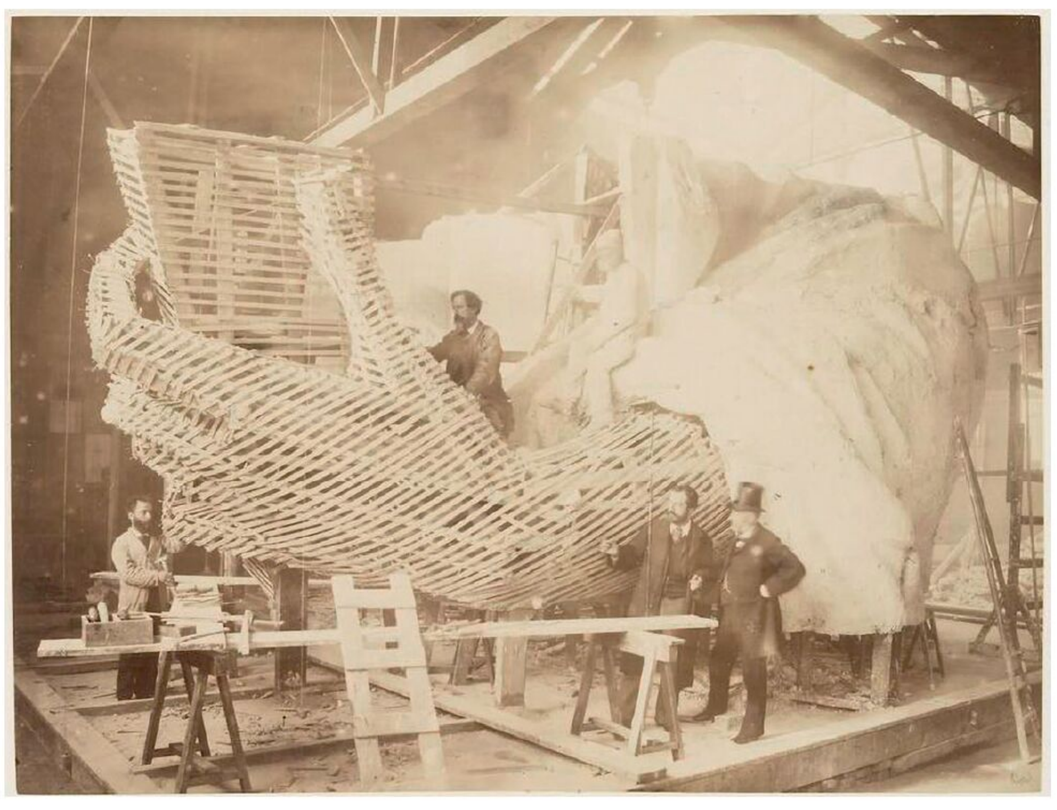
TEKST JASPER VAN BLADEL
FOTOGRAFIE ALBERT FERNIQUE / FLICKR COMMONS - THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Je zou het anno 2026 misschien niet zeggen, maar in het verleden onderhielden de Verenigde Staten en Europa natuurlijk een veel betere band met elkaar.
De relatie tussen Frankrijk en de VS was bijvoorbeeld dusdanig goed, dat Frankrijk een mooi cadeau had voor de Verenigde Staten ter ere van het eeuwfeest van de onafhankelijkheidsverklaring (1776 - 1876): het vrijheidsbeeld dat tegenwoordig in New York staat. Dat beeld is nu hét symbool van Amerika en staat te pronken op Liberty Island voor de kust van New York. Het beeld stelt de Romeinse godin Libertas voor, met een fakkel en plaquette met 'JULY IV MDCCLXXVI' (4 juli 1776). De kroon met zeven punten staat symbool voor de zon, de zeven werelddelen en de zeven zeeën. Het beeld heet officieel *'La liberté éclairant le monde'* of *'Liberty Enlightening the World'* (de Vrijheid die de wereld verlicht).

Je zou zeggen dat zo'n enorm standbeeld als het vrijheidsbeeld ter plaatse - in New York - gemaakt zou zijn, stukje bij beetje en van onder naar boven. Niets is minder waar, want het gigantische beeld is in de Franse hoofdstad Parijs gemaakt en daarna per schip naar New York vervoerd.
Een enorme en eigenlijk ook absurde klus, maar blijkbaar was de relatie tussen Frankrijk en Amerika zo goed dat de Fransen daar geen probleem in zagen. Het beeld werd volledig in Frankrijk gemaakt. De buitenkant

De constructie van het beeld.

De constructie van de enorme hand.

Het hoofd staat buiten de werkplaats.

Tentoongesteld in Parijs in 1883.

bestaat uit dunne, met de hand gevormde koperen platen die zijn bevestigd aan een ijzeren skelet (uitgedacht door Gustave Eiffel, van de Eiffeltoren). Interessant detail: voordat het beeld verscheept is, heeft het hoofd in 1883 nog een tijdje in een park in Parijs staan te pronken.

‘Het is bijna onvoorstelbaar dat de tijd, middelen en inzet beschikbaar waren in die tijd’

In 1885 werd het beeld in circa 350 losse onderdelen uit elkaar gehaald en in 214 kratten per schip naar New York gebracht. De montage nam ongeveer vier maanden in beslag en op 28 oktober 1886 werd het Vrijheidsbeeld officieel onthuld door president Grover Cleveland.

Fotograaf Albert Fernique (1841-1898) was ter plaatse in Parijs met zijn camera om de bouw van dit reusachtige beeld vast te leggen. Het resultaat is een reeks beelden die zowel intrigerend als absurd oogt. In deze context zie je de schaal van het beeld pas goed en zijn de vakmensen die bezig zijn met het skelet en de koperen platen minuscuul vergeleken bij het enorme hoofd van het beeld. Het moet een enorme klus zijn geweest en het is bijna onvoorstelbaar dat daar de tijd, middelen en inzet voor beschikbaar waren in die dagen. Al met al is het vrijheidsbeeld misschien wel het meest iconische item dat ooit cadeau is gedaan. In het album ‘Album de la construction de la Statue de la Liberté’ op de Commons staan in totaal dertien foto’s.

Over de Flickr Commons
De Flickr Commons zijn in 2008 opgezet met als doel de enorme collecties beeldmateriaal van internationale archieven en musea te tonen en - heel belangrijk - voor de toekomst te bewaren. Inmiddels zijn honderden verschillende instanties aangesloten en bestaat het online archief uit miljoenen beelden, opgeslagen in albums en gerangschikt op herkomst, trefwoorden en onderwerpen. Kijk voor meer informatie op **flickr.com/commons**.

Zo maak je sterke straatfoto's

Wat is goede straatfotografie precies? Welke foto's kun je ertoe rekenen? Hoe doe je het, welke technieken en objectieven gebruik je en hoe zorg je dat je een echt goede straatfoto maakt?

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Camera Nikon D610 | **Objectief** AF-S Nikkor 35mm f/1,4G | **Sluitertijd** 1/250s | **Diafragma** f/1,8

Wie aan straatfotografie denkt, denkt aan Henri Cartier-Bresson. Zijn beelden maken deel uit van ons collectief geheugen. Zelfs mensen die zijn naam niet kennen, hebben bij het zien van een plas water op straat een Pavlov-moment en proberen een foto te maken van iemand die... Ja wat? Wat deed die man bij die plas en waarom was die foto van Cartier-Bresson nu zo bijzonder? Voor we dat uitleggen moeten we misschien eerst wat meer vertellen over HCB – zoals hij bij Magnum, het eerste fotopersbureau voor en door fotografen, genoemd werd.

Cartier Bresson kwam via omwegen tot de fotografie. Op vijfjarige leeftijd ontving hij tekenlessen van zijn oom, een beroemd schilder die in de Eerste Wereldoorlog gedood werd. Einde tekenlessen. Maar zijn interesse in de schilderkunst hield stand; hij volgde een opleiding bij André Lhote, waarbij hij veel leerde over klassieke compositie, iets wat hem later van pas zou komen. Lhote had een hele reeks leerlingen die later beroemd zouden worden, onder wie Cartier-Bresson, Tamara de Lempicka en William Klein. Cartier-Bresson studeerde ook een jaar kunst, literatuur en Engels in Cambridge. Hij voelde zich thuis bij de surrealisten en ontmoette ze vaak in Café Cyrano. Wat hem in die kunststroming aantrok was hun gebruik van het onbewuste en onmiddellijke. Foto's konden een schat aan niet bewust ontstane diepere betekenissen omvatten, volgens de surrealisten. Veel later, in zijn boek *The decisive moment (1952)* zou Cartier-Bresson schrijven: 'In de fotografie kan het kleinste

ding een geweldig onderwerp zijn. Het kleine menselijke detail kan een Leitmotiv worden'. De titel van het boek voegt daar nog een belangwekkend aspect aan toe: het gaat om één moment, dat beslissend is.

In een desperate poging het liefdesverdriet over ene Caresse te vergeten, vertrok hij naar Ivoorkust. Hij voorzag in zijn onderhoud door te jagen op wild dat hij verkocht aan de lokale bevolking. Zijn jachttechnieken zouden hem later van pas komen in de fotografie. Hij stierf er bijna aan zwarte koorts en herstelde in Marseille. Daar zag hij een foto van de Hongaarse fotojournalist Martin Munkacsi; *Three Boys at Lake Tanganyika*, die hem ertoe inspireerde te stoppen met schilderen en zich op de fotografie te storten. In Marseille kocht hij ook zijn eerste Leica met een 50mm, een combinatie die hij voor bijna al zijn foto's zou gebruiken. Hij verfde de verchroomde delen van de camera zwart, om onopgemerkt te blijven. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog begroef hij de camera. Hij zat in het verzet en kwam in een Duits kamp terecht. Hij overleefde door te ontsnappen en groef de camera aan het eind van de oorlog weer op. In het Museum of Modern Art in New York dachten ze dat hij was overleden, en begonnen ze met de voorbereiding van een postume tentoonstelling. Tot Cartiers dubbele vreugde mocht hij die in 1946 bijwonen, al was de aanleiding hiervoor komen te vervallen. Enfin, de rest is fotografische geschiedenis.

Zijn foto's zijn van zeer groot belang, maar misschien zijn zijn gedachten over fotografie nog wel belangrijker. Hij schreef: 'Om betekenis aan de wereld te geven, moet je je betrokken voelen bij hetgeen je door de zoeker ontdekt.' In het Frans gebruikte hij het woord «signifier» en dat zette hij net zoals ik hier tussen (Franse) aanhalingstekens. Dat deed hij niet voor niets, want het woord heeft een drievoudige betekenis: het verwijst naar *signification*, betekenis, maar daarin zit ook het woord *signer* (onder)tekenen. Je zou dus kunnen zeggen: 'Om de wereld weer te geven, je stempel erop te drukken en er betekenis aan te geven, moet je je betrokken voelen bij hetgeen je door de zoeker ontdekt.' Het woord ontdekken is ook erg belangrijk: je ziet niet alleen iets, maar je ontdekt iets dat iets over de wereld zegt. De tekst vind je op henricartierbresson.org. Met deze woorden heeft hij al heel goed aangegeven wat (goede) straatfotografie is.

Zijn beroemdste foto, Gare Saint Lazare (Place de l'Europe. Paris, France. 1932), kunnen we alleen in de vorm van een boekcover tonen, maar veel van zijn werk kun je vinden in boeken en op internet, onder meer bij magnumphotos.com. Nu is zijn beroemdste foto mogelijk niet zijn beste of mooiste. Maar waardoor is hij dan zo bekend geworden? Als je maar even kijkt, dan zie je het waarschijnlijk niet, maar de compositie is behoorlijk geraffineerd. Belangrijker is dat de foto iemand laat zien die vanaf een liggende trap een poging doet om het water van de plas te ontwijken, terwijl overduidelijk is dat dat niet zal lukken. Overdrachtelijk gezien zou je kunnen zeggen dat de foto 'la condition humaine', het menselijk tekort, vastlegt. De foto heeft iets van een surrealistisch toneelstuk. Goede straatfotografie laat ons iets zien dat een betekenis heeft die we niet meteen bevatten.

Praktijk en techniek

1. Brandpuntsafstand
Groothoeken (24-28mm) bieden het voordeel van de scherptediepte en, als het pancakes zijn, de onopvallendheid. Een 50mm (-equivalent) biedt het voordeel dat de personen er vaak wat groter op komen. Je kunt ook vrij onopgemerkt fotograferen omdat je meer afstand houdt. Soms kun je ook een tele gebruiken, maar dat ziet er al snel te afstandelijk uit, te risicoloos. Met een groothoek moet je vaak wel weer erg dichtbij gaan staan. Met een vijftig millimeter heb je echter de beperking dat er vrij vaak te weinig op de foto staat. Een 35mm, dus een heel lichte groothoek, is vaak een aardig compromis. De hier afgebeelde foto's zijn dan ook gemaakt met een 35mm. Dé brandpuntsafstand voor straatfotografie bestaat niet: per onderwerp kan die sterk verschillen en hij is ook sterk afhankelijk van je persoonlijke voorkeuren en werkwijze.

2. Scherpstellen
Henri Cartier-Bresson stelde vaak van tevoren scherp en gebruikte deels de zogenoemde zonescherpstelling. Dat wil zeggen dat je een afstand instelt en dan maar hoopt dat je onderwerp binnen de scherptediepte valt. Dat is een techniek die je met de onhandig scherpstellende Leica's wel bijna gedwongen was te gebruiken. Met onze huidige camera's die personen herkennen en zeer snel daarop kunnen scherpstellen, is dat echt niet nodig. Continue scherpstelling en personen- en oogherkenning doen wonderen.

3. Richten en onopgemerkt blijven.
Henri Cartier-Bresson deed er veel moeite voor om onopgemerkt te blijven. Dat is niet altijd even gemakkelijk, het omgekeerde daarentegen wel. Wanneer je een camera met een opvallend objectief maar lang genoeg op personen gericht houdt, voelen die zich vanzelf bedreigd. Dat kun je voorkomen door dat moment zo lang mogelijk uit te stellen; soms kun je zelfs doen alsof je iets of iemand anders fotografeert. De foto van de man in de plas heb ik gemaakt doordat ik hem ineens vanuit mijn ooghoek zag aankomen en toen snel de camera aan mijn oog bracht. De instellingen had ik daarvoor al gekozen, al stond ik niet bij die plas te wachten op een geschikt slachtoffer. Bij de foto in de Parijse metro heb ik de camera aan de riem op mijn buik laten hangen, de instellingen aangepast en toen snel door de zoeker gekeken en afgedrukt.

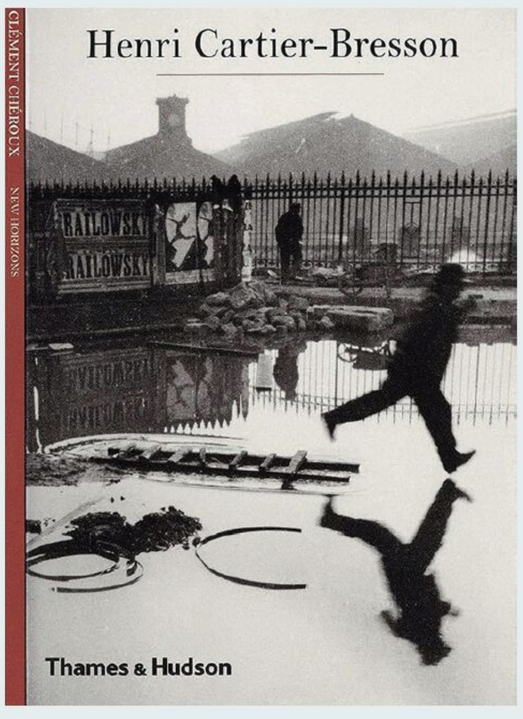
Camera Nikon D610 | **Objectief** AF-S Nikkor 35mm f/1,4G | **Sluitertijd** 1/160s | **Diafragma** f/9

Het grote voordeel van uitklapbare monitors is dat je ook vanaf je heup of andere posities kunt fotograferen. Met spiegelloze camera's kun je ook geluidloos fotograferen, al moet je bij veel modellen oppassen voor 'rolling shutter'. Je kunt natuurlijk ook juist niet onopgemerkt te werk gaan en vragen of je een foto mag maken. Het nadeel daarvan is dat je vaak weinig spontane en een beetje geposeerde foto's krijgt. Maar afhankelijk van de interactie die tot stand komt, kan het toch een origineel resultaat opleveren, kijk maar naar het werk van Ed van der Elsken.

4. Croppen
Cartier-Bresson was mordicus tegen croppen, maar de man was dan ook heel goed in het vinden van een goede compositie. Mindere goden kunnen zich die luxe niet permitteren en afhankelijk van je manier van werken en je onderwerp kan croppen wel degelijk een goed resultaat opleveren. Bij camera's met veel megapixels levert het ook nauwelijks kwaliteitsverlies op.

5. Zwart-wit vs. kleur
De klassieke straatfotografie was in zwart-wit omdat in de jaren twintig en dertig simpelweg geen kleurenfilm bestond. Joel Meyerowitz en anderen brachten daar al vrij snel verandering in. Het voordeel van zwart-wit is dat het beeld meer een abstractie is en dat kleuren de compositie niet verstoren. Aan de andere kant valt met zwart-wit een zwakke compositie eerder door de mand. Misschien is dat ook een voordeel: zo leer je welke composities echt de moeite waard zijn en welke niet. Met digitale camera's kun je gelukkig die beslissing voor kleur en zwart-wit achteraf maken en dus passend bij het onderwerp.

Conclusie
Straatfotografie is een fascinerend thema, ook omdat het wezen van de fotografie, namelijk het belang van het moment, er zo'n belangrijke rol in speelt. Een ander voordeel is dat je het genre bijna overal en altijd kunt beoefenen. Lees wel even het artikel over de juridische kant van de zaak (De Wet van de Straat, pagina 58) door en pas op voor agressieve lieden die per se niet op de foto willen. Aan de andere kant vinden mensen van wie je het helemaal niet verwacht het soms juist wel fijn om op de foto te gaan. Dat aspect maakt deel uit van de charme van straatfotografie: je komt in contact met allerlei mensen, ook al blijft het dan vaak bij oogcontact.

Review Godox C100

Unidentified photographing object

Soms kom je een fotografisch apparaat tegen dat vooral raadsels oproept. In het geval van de Godox C100 beginnen die al bij de typenaam. Nu heeft Godox ons een beetje geholpen door er een naam voor te verzinnen: het is een doorzichtige zoekercamera, of misschien wel een doorzichtige zoeker-camera.

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Eigenlijk, zo weet ik na een dag testen, is de Godox een UPO: een unidentified photographing object. De Godox bestaat voornamelijk uit een zoeker. Die zoeker is enerzijds zo simpel als maar kan; alleen één kader zonder een tweede kader en zonder optiek. Aan de andere kant is het een beetje een Star Wars-zoeker. Het is namelijk ook een doorzichtige monitor, zoals je wel in SF-films ziet. Nu is dat laatste ook weer een beetje te veel gezegd, maar je kunt wel degelijk in de monitor aanduidingen zien. Maar waarom zou je zo'n eenvoudige camera voorzien van aanduidingen voor diafragma, sluitertijd en ISO-waarde?

'Maak je een foto en bekijk je die op je computer, dan zijn er geen exif-gegevens'

Ga je op de Godox-site kijken, dan word je niet veel wijzer. Je vindt er ook geen specificaties. Brandpuntsafstand, lichtsterkte, ISO-waarden, sensor, het blijft gissen. Als de getallen op de zoekermonitor kloppen, dan variëren de diafragmawaarden tussen de f/1 en f/64, de ISO-waarden tussen 100 en 800 en de sluitertijden tussen 1s tot 1/8000s. Die kun je allemaal uitsluitend handmatig instellen. Toch krijg je bij bijna iedere instelling goed belichte foto's, al weigert de camera gewoon een foto te maken als je een al te foute instelling kiest.

Dit café der meedogenlozen is al bijna net zo mysterieus als de Godox. Camera: Godox C100, opnamegegevens onbekend. Let op: deze foto is vrij sterk bewerkt, de Godox heeft geen last van vignetering en maakt foto's die qua kleur, belichting en contrast neutraal zijn.

Het tegenstribbelende hondje en de vertraging van de Godox creëerden samen het beslissende moment. Camera: Godox C100, opnamegegevens onbekend. Let op: deze foto is vrij sterk bewerkt, de Godox heeft geen last van vignetering en maakt foto's die qua kleur, belichting en contrast neutraal zijn.

Maak je een foto en bekijk je die op je computer, dan zijn er geen exif-gegevens. Het raadsel wordt zo alleen maar groter.

De gebruiksaanwijzing helpt ons ook niet veel verder. Maar wacht, op de Godox-website staat het apparaat afgebeeld naast een analoge Zenza Bronica 6x6 spiegelreflexcamera uit de jaren zeventig (met origineel door Nikon vervaardigd objectief). De mysterieuze UPO wordt daar vastgehouden alsof het een belichtingsmeter is. De tekst suggereert zelfs dat je hem zo kunt gebruiken. Maar het is ook een camera. Het is een fotograferende belichtingsmeter met doorzichtige gegevensmonitorzoeker – denk ik.

‘Anderen hebben weer lol als ze horen dat je zo stom bent geweest’

Misschien heb je het geraden: het unique selling point van de Godox is dat het apparaat eruit ziet als een apparaat waarvan je niet precies kunt zeggen wat het is. Maar wanneer mensen het zien, dan krijgen ze de onbedwingbare behoefte het op te pakken. Al heel snel krijgen ze dan het vermoeden dat het een camera is, want er zit een soort ontspanknop op. Dat is dus toepassing 1: je kunt de UPO in handen geven van anderen en die gaan dan zichzelf en anderen ermee fotograferen. Het ding is niet duur, dus als het stuk gaat of wanneer de doorzichtige monitor minder doorzichtig wordt doordat er jam of ketchup op zit, dan is dat ook niet zo heel erg.

Je kunt er natuurlijk ook zelf mee fotograferen, toepassing 2. Doe je dat, dan kom je er al heel snel achter dat het in bepaalde opzichten de meest ergonomische camera is die je ooit in handen hebt gehad. Het ding weegt niks en je kunt echt heel goed door de 50% transparante zoeker kijken. In de gebruiksaanwijzing staat het weer niet, maar je moet de UPO wel dicht bij je oog houden, anders komt er veel meer op de foto dan je denkt. Dat kun je trouwens wel een beetje sturen, want je kunt verschillende beeldverhoudingen kiezen van 16 :9 tot vierkant en de monitor toont dan het kader. Er is geen enkele manier om de foto te bekijken, anders dan de camera met een USB-kabel aan een laptop of tablet aan te sluiten. Vergeet je – zoals ik de eerste keer – om er een micro SD-kaart in te stoppen, dan kun je rustig fotograferen en je komt er pas als het te laat is achter dat je alleen maar gedaan hebt alsóf je fotografeerde. Maar je hebt al wel lol gehad en anderen hebben weer lol als ze horen dat je zo stom bent geweest.

Om de een of andere onbegrijpelijke reden maakt de onmogelijkheid om je foto’s snel terug te kijken, het fotograferen tot een heel erg ontspannen bezigheid: je weet niet of je het goed doet en kunt het niet sturen, dus je doet het altijd goed. Scherpstellen doet de camera niet, het is net zoals de Kodak Instamatic uit de jaren zestig fixed focus. Als je afdrukt, duurt het ongeveer een seconde voordat de camera de foto maakt. Het beslissende moment kun je dus niet kiezen; dat wordt nog meer van het toeval afhankelijk dan het sowieso al is.

Je kunt er ook mee filmen, in HD. Daarvoor geldt dan weer hetzelfde als voor het fotograferen: je weet later pas wat en of je iets gefilmd hebt, toch is dat toepassing 3.

Toepassing 4 hebben we al besproken: het is ook een belichtingsmeter. Als je daar eenmaal achter bent, dan weet je ook waartoe die instellingen dienen. Je stelt twee van de drie gegevens van de belichtingsdriehoek (sluitertijd, diafragma en ISO-waarde) in, drukt op de ontspanknop en voilà: daar is de derde waarde. Je hebt nu trouwens waarschijnlijk ook een foto gemaakt, maar daar kom je pas later achter.

Toepassing 5 is een beetje een combinatie van 1 en 2: het is een leuk hebbedingetje om fotografische spelletjes mee te spelen die je creativiteit stimuleren.

Conclusie
De Godox C100 is heel handig als je analoog fotografeert en geen belichtingsmeter hebt. Hij maakt dan een centrumgerichte, behoorlijk accurate meting die je heel eenvoudig kunt aflezen. Maar het is ook een heel leuk cameraatje om spontaan mee te fotograferen, dat zelfs geschikt is voor straatfotografie. De foto’s hebben slechts een twee megapixel resolutie (in 16:9), maar wanneer je ze alleen op je telefoon bekijkt, maakt dat niet zoveel uit.

Beoordeling
Prijs/kwaliteit **9**
Beeldkwaliteit **3,42**
Bouw **8**
Funfactor **9,5**
Eindcijfer **7,5**

Adviesprijs **€ 59,-**
Info **godox.nl**

FUJIFILM Red Badge

Niet iedereen is ervan op de hoogte, maar FUJIFILM heeft een aparte reeks professionele objectieven, de zogenoemde Red Badge-lijn. Bij zo'n lijn hoort natuurlijk een lichtsterke drie-eenheid die we hier testen. Vooraf ook nog wat extra informatie over de lijn.

TEKST EN AFBEELDINGEN DRÉ DE MAN

XF16-55mmF2.8 R LM WR II

XF8-16mmF2.8 R LM WR

XF50-140mmF2.8 R LM OIS WR

FUJIFILM heeft 35 objectieven voor de X-vatting. Nu is de term 'professioneel' tamelijk subjectief, maar je zou met al die objectieven goed professioneel kunnen werken. Er zijn 22 XF-objectieven zonder Red Badge maar met de toevoeging WR (weather resistent). Maar er zijn ook nog zeven Red Badge-objectieven.

De definitie van de Red Badge-serie is in de loop der jaren geëvolueerd. Oorspronkelijk betrof het lichtsterke zoomobjectieven die de op dat moment beste technologie van FUJIFILM vertegenwoordigden. Daar zijn later ook twee vaste brandpunten bijgekomen (de 200 en de 500 mm) en drie lange telezooms. De XF100-400mm bijvoorbeeld was ten tijde van de introductie het vlaggenschip bij de telezoomobjectieven, met de hoogste resolutie en de snelste autofocus op dat moment. De lange telezooms hebben inderdaad zeer mooie MTF's, al zijn die van de lange vaste brandpunten nog mooier. FUJIFILM is bij die MTF's trouwens eigenlijk te bescheiden. Vrijwel alle andere fabrikanten tonen APS-C-grafieken op basis van 10 en 30 lp/mm, waardoor ze de zaken iets te rooskleurig voorstellen. FUJIFILM kiest 15 en 45 lp/mm en alleen dat is technisch volkomen correct.

Als je goed kijkt, zie je ook dat er in feite twee Red Badges zijn, waar dan respectievelijk 'XF' op staat en 'XF Zoom'. Hoe dan ook vormen de objectieven met Red Badge een aantrekkelijke keus uit het FUJIFILM-assortiment en ze zijn in ieder geval zeer geschikt voor professioneel gebruik.

LM staat voor linear motor, een snelle, stille en precieze scherpstelmotor in het objectief, OIS staat voor optische stabilisatie en WR voor weersbestendigheid, dus zo'n objectief is (spat)water- en stofbestendig.

FUJINONs, zoals FUJIFILM-objectieven officieel heten, zijn qua bouw vaak een beetje anders dan andere. Soms valt dat nauwelijks op, maar vaak maakt FUJIFILM gebruik van vrij extreem asferische en tamelijk veel elementen met afwijkende kleurbreking (ED). Het aantal elementen is meestal ook vrij hoog. Het is vaak vrij moeilijk om er nog klassieke typen als Tessar, Sonnar, Planar et cetera in te herkennen. Dat heeft onder meer van doen met het feit dat FUJIFILM in 1956 de eerste Japanse fabrikant was die gebruik maakte van een computer voor optische calculaties. Dat was meteen ook de eerste Japanse computer, een ENIAC-achtig apparaat met 1.700 radiobuizen. Ondanks de pre-halfgeleider

Naam	Brandpunts-afstand	Lichtsterkte	Bouw	Asf./ED/ Super ED	Lengte	Gewicht
XF8-16MMF2.8 R LM WR	8-16	2,8	20/13	4/3/3	121	805
XF16-55MMF2.8 R LM WR II	16-55	2,8	16/11	4/3/1	95 (-122)	410
XF50-140MMF2.8 R LM OIS WR	50-140	2,8	23/16	0/5/1	175	995
XF100-400MMF4.5-5.6 R LM OIS WR	100-400	4,5-5,6	21/14	0/5/1	210	1375
XF150-600MM F5.6-8 R LM OIS WR	150-600	5,6-8	24/17	0/3/4	318	2115
XF200MMF2 R LM OIS WR	200	2	19/14	0/2/1	205	2265
XF500MMF5.6 R LM OIS WR	500	5,6	21/14	0/5/2	255	1335

technologie, was hij mede door het gebruik van parallelle rekencircuits ongeveer tweeduizend (!) keer sneller in optische berekeningen dan een menselijke ontwerper.

Wij testten hier de drie-eenheid, die we ook van andere merken kennen: een lichtsterke groothoek-, standaard- en telezoom. Deze objectieven zijn zeer representatief voor een professioneel lijn als die van de Red Badge-objectieven. We beginnen met het populairste objectief uit de drie-eenheid: de lichtsterke standaardzoom.

Camera Fujifilm X-T5 | **Objectief** FUJINON XF16-55mmF2.8 R LM WR II | **Diafragma** f/2,8 | **Sluitertijd** 1/750 sec.
Brandpuntsafstand 55 mm

XF16-55mmF2.8 R LM WR II

De XF16-55mmF2.8 R LM WR II vormt de spil van de drie-eenheid. De standaardzoom is het meest universeel van de drie en wordt ook het vaakst verkocht. 16-55mm in APS-C is vergelijkbaar met 24-83 mm op 35mm, een mooi bereik.

Dit bereik lost ook meteen het grootste probleem van het traditionele 24-70mm-objectief op. 70mm is namelijk vaak te kort voor een portret, waardoor veel gezichten niet in de juiste proporties worden weergegeven. In het volgende nummer gaan we er verder op in. 83 mm is verwaarloosbaar korter dan 85mm dus juist vrij ideaal voor portretten.

De II in de naam maakt duidelijk dat dit de tweede versie is. De eerst versie was – afgaand op de MTF's – iets beter in de groothoekstand en iets minder goed in de telestand. Het belangrijkste verschil zit hem in het gewicht. Het weegt maar 410 gram; de eerste versie was 60% zwaarder.
Dat lost ook het tweede probleem van de traditionele 24-70/2,8-objectieven op: het gewicht. Qua grootte valt de 16-55 ook gunstig op (95mm). Het is geen interne zoom. Aan de andere kant lijkt het mechanische deel van het objectief zeer stevig, dus in dit geval hoef je daar niet zwaar aan te tillen. Ook in letterlijke zin, want zo'n extra tubus bekent natuurlijk weer extra gewicht.

Bouw
Bij dit objectief zien de eerste en tweede lensgroepen (grofweg de eerste helft van het objectief) er vrij normaal uit. Opvallend is wel dat het tweede, erg grote, element van ED-glas is. We zien drie vrij dikke asferische elementen in het midden en tee aan de uiteinden. Van de zestien elementen bestaat de helft uit speciale elementen: vier asferische elementen (dat zie we dat bij supergroothoeken tegenwoordig vrijwel altijd), maar ook drie ED- en één super-ED-element. We zien ook dat bij dit vrij moderne ontwerp gestreefd is naar een kleiner aantal elementen, in het streven naar gewichtsbesparing.

Het telt ook het kleinste aantal elementen uit de Red Badge-serie.

‘83 mm is verwaarloosbaar korter dan 85mm dus juist vrij ideaal voor portretten’

LAB
In het lab zien we resultaten die vrij goed overeenkomen met de MTF’s. Dat wil dus zeggen: zeer hoog goed contrast over het gehele beeldveld. Dat neemt bij diafragmeren in de hoeken nog iets toe. De scherpte is in de telestand bij volle opening beter dan in de groothoekstand, maar daarbij gaat het dan om de hoeken. Diafragmeren tot f/8 geeft in alle gevallen uitstekende resultaten. Bij een objectief dat zeker ook voor portretten gebuikt zal worden, is het bokeh belangrijk. Dat is in dit geval opmerkelijk goed met een slechts zeer gering ‘kattenogen’-effect. De FUJIFILM X-vatting is vrij breed voor APS-C, dus dat blijkt hier van voordeel.

Conclusie
Goede en degelijk gebouwde lichtsterke standaardzoom die mooi licht is. De prijs ligt onder die van de fullframe-concurrentie maar uiteraard weer boven die van objectieven niet camera-gebonden merken en lijkt daarmee vrij goed gepositioneerd. De 5 mm extra aan de tele-kant zijn erg welkom.

Adviesprijs **€ 1.349,-**
Beeldkwaliteit **8**
Bouw **8**
Prijs/kwaliteit **8**
Snelheid **8**

Camera FUJIFILM X-T5 | **Objectief** FUJINON XF16-55mmF2.8 R LM WR II | **Diafragma** f/8 | Sluitertijd: 1/450 sec.
Brandpuntsafstand 21,2 mm

XF8-16mmF2.8 R LM WR

Bij groothoekzooms is het heel prettig wanneer je het groothoekeffect kunt aanpassen en daarvoor geeft dit objectief je voldoende keus. Vaak beginnen APS-C-zooms bij 10 of 11 mm en die 2 of 3 mm zijn heel goed te zien.

Die extra mm's hebben ook consequenties gehad voor de bouw: het objectief is behoorlijk relatief groot, zeker voor een APS-C-objectief en weegt 805 gram. Het is dus net zo groot als de standaardzoom in de telestand en weegt het dubbele. Bij de bouw heeft FUJIFILM niet op materiaal bespaard: er is een geïntegreerde metalen zonnekap, het is een interne zoom en alles voelt heel degelijk aan ziet er van binnen goed (mat) afgewerkt uit. De ringen voor zoom en scherpstelling draaien ook goed.

Opbouw

Qua opbouw wijkt dit objectief af van alle andere groothoekzooms. Het objectief telt maar liefst twintig elementen. Dat is op zich al erg veel voor een groothoekzoom, vergelijkbare objectieven van Nikon, Sony en Canon hebben er minder. Van die twintig elementen bestaat de helft uit speciale elementen. Dat is op zich al uniek. Omdat die speciale elementen normaliter juist gebruikt worden om het totale aantal elementen binnen de perken te houden, is het echt opmerkelijk. Van die tien zijn er vier asferisch, drie ED en maar liefst drie Super-ED. Vooral dat laatste is bijzonder, we komen er bij de LAB-resultaten op terug. De vijftien (!) elementen na de eerste grote concave retrofocusgroep vormen een uiterst complex geheel, zelfs voor twee-derde bestaand uit speciale elementen. Oneerbiedig gezegd krijg je het idee dat de ontwerpers in die laatste groepen niet meer konden ophouden met het toevoegen van zo veel mogelijk, vooral speciale, elementen in de hoop alle beeldfouten de kop in te drukken. Zijn ze daarin geslaagd? Dat vertellen ons de LAB-resultaten.

‘Bij de bouw heeft FUJIFILM niet op materiaal bespaard’

LAB
In het LAB zien we zeer goede resultaten. Zeer goed contrast over een zeer groot deel van het beeldveld bij alle brandpuntsafstanden. De prestaties nemen toe met de brandpuntsafstand, dat wil dus zeggen dat je bij 8 en ca. 11mm bij volle opening wat minder contrast hebt. Voor de uiterste hoeken moet je hoe dan ook diafragmeren tot ca. f/8.

Het objectief is zeer goed gecorrigeerd voor chromatische aberratie. Denk je dus chromatische aberratie te zien in je RAW’s, dan ligt het niet aan je objectief, maar aan je RAW-converter. Adobe Camera RAW/Lightroom wil nog wel eens een steekje laten vallen en juist kleurfouten toevoegen. Capture One maar ook bijvoorbeeld RAW Therapee doen het vaak beter. Verder moet je voor de uiterste hoeken wel diafragmeren tot f/8, maar dat geldt alleen voor opnamen waarbij zeer kleine details van belang zijn.

De vertekening is zonder correctie wel zichtbaar maar is niet zo sterk dat hij na correctie de resolutie negatief beïnvloedt. Bij foto’s zonder duidelijke rechte lijnen, kan het voordelig zijn de vertekeningscorrectie uit te schakelen (dat kan bij FUJIFILM-RAW’s ook in Adobe Camera RAW/ Lightroom).

Adviesprijs **€ 1.699,-**
Beeldkwaliteit **8,5**
Bouw **8,5**
Prijs/kwaliteit **7,5**
Snelheid **8**

Camera FUJIFILM X-T5 | **Objectief** FUJINON XF8-16mmF2.8 R LM WR | **Diafragma** f/8 | **Sluitertijd** 1/240 sec.
Brandpuntsafstand 10,8 mm

XF50-140mmF2.8 R LM OIS WR

XF50-140mmF2.8 R LM OIS WR klinkt op het eerste gehoor een beetje vreemd. Omgerekend is het 75-210mm en dat klinkt weer als een heel logische variant op 70-200mm. Is het objectief ook kwalitatief vergelijkbaar?

De XF50-140mmF2.8 R LM OIS WR is in zekere zin uniek. Er is geen ander 70-200 f/2,8-equivalent voor APS-C. Sigma heeft lang geleden een 50-150mm f/2,8 gemaakt voor DSLR's, maar kennelijk was daar niet genoeg interesse voor. Daarmee is dit het enige APS-C-objectief dat goed aansluit bij een standaardzoom. Anders dan de vroegere Sigma is het ook een professioneel objectief.

Voor wie fullframe-objectieven kent, voelt het aan als een vrij compacte metalen 70-200. Het is geïntroduceerd in 2014 en twaalf jaar is een lange tijd in de fotografie. In dit geval betekent het vooral dat er tegenwoordig 70-200 of vooral 70-180/2,8-objectieven zijn die nog compacter en lichter zijn. Maar er valt met dit objectief uitstekend te werken: het maakt zeer goede foto's en is zeer goed hanteerbaar. Het is technisch gezien veel moderner op basis van de introductiedatum zou denken. Zo heeft het maar liefst drie snelle, stille en lineair scherpstelmotoren. Het is te combineren met de 1.4x teleconverter (XF1.4X TC WR) en de 2.0x teleconverter (XF2X TC WR).

Bouw en opbouw

We merkten al op dat het objectief zeer solide aanvoelt. Een van de redenen daarvoor is dat de behuizing van metaal is. Opvallend is de constructie van de statiefvoet: deze moet met twee aparte schroeven aan weerszijden (goed) vastgezet worden. Doe je dat , dan is hij mooi stabiel, de torsiestijfheid is zeer goed. De zonnekap zou wel wat handiger mogen zijn. Maar dat zijn details die vooral opvallen omdat objectief verder zo goed gebouwd is.

De optische opbouw van het objectief lijkt niet direct op soortgelijke objectieven. De eerste groep wel: een concaaf element gevolgd door drie niet al te dikke grote convexe ED-elementen waarvan de tweede een super-ED is. De opbouw van het objectief vergeleken met de huidige 70-200mm f/2,8's vooral anders, omdat objectief geen enkel asferisch element heeft. In plaats daarvan zijn er nogal wat concave elementen die heel dun zijn in het midden en nogal dik aan de rand. Daardoor neemt het aantal elementen wel toe. Dat zijn er 23 – waarvan 5 ED en één extra ED. Voor een relatief korte brandpuntsafstand lijken dat erg veel elementen. Maar asferische elementen hadden zeker twaalf jaar geleden vaak een tamelijk desastreus effect op het bokeh of op de prijs, dus die stap is niet zo gek.

LAB-resultaten

Die complexe opbouw blijkt in het LAB de juiste resultaten op te leveren. Er is heel weinig chromatische aberratie of LOCA (kleurveranderingen in de onscherpte). Het contrast is bij alle brandpuntsafstanden en diafragma's prima (al zou het

Camera FUJIFILM X-T5 | **Objectief** FUJINON XF50-140mmF2.8 R LM OIS WR | **Diafragma** f/8 | **Sluitertijd** 1/140 sec. **Brandpuntsafstand** 77,3 mm

microcontrast iets hoger kunnen zijn, maar lees daarom ook de algemene conclusie). De scherpte is over een groot deel van het beeld meteen uitstekend en de hoekscherpte is zeker na een à twee stops diafragmeren ook prima. Sommige testers komen tot een andere conclusie maar dat is ook niet zo gek, omdat vrijwel iedereen op veel te korte afstand test. Dichterbij is het objectief inderdaad iets zachter, maar voor portretten is dat vaak juist een goede eigenschap. Het bokeh is bij alle brandpuntsafstanden mooi, al zie je bij lichte cirkels soms wel hardere randen. De bescherming tegen tegenlicht zou beter kunnen zijn. We zien zowel herkenbare vlekken als sluier, dus dat is wel iets om op te letten. Ik zou nooit zonder zonnekap fotograferen en indien nodig nog eens apart met de hand de zon afdekken. Vignetering is ook vrij bescheiden en bij f/8 zelfs onzichtbaar. De vertekening is over de gehele linie kussenvormig en neemt toe met de brandpuntsafstand. Bij 140mm is wat groter, maar omdat hij automatisch gecorrigeerd wordt merk je er niets van. Kortom: prima waarden, terwijl de kleine tekortkomingen in de praktijk nauwelijks of niet te zien zijn.

Conclusie

Optisch prima, zeer solide gebouwd, voor de brandpuntsafstand tamelijk groot en niet licht maar uitstekend hanteerbaar. Het objectief is in zijn combinatie van brandpuntsafstand en lichtsterkte uniek, mede omdat het goed aansluit bij de standaardzoom.

Adviesprijs **€ 1.699,-**
Beeldkwaliteit **8**
Bouw **8,5**
Prijs/kwaliteit **7**
Snelheid **8,5**

Algemene conclusie

Als je een tijdje met de drie objectieven werkt, begrijp je wel waarom ze een Red Badge hebben gekregen. Ze hebben eenzelfde soort zeer solide bouw, hanteerbaarheid en beeldoverdracht. Dat laatste punt is moeilijk precies te omschrijven. Waarschijnlijk heeft het van doen met het microcontrast, maar het geeft de foto's een aanzien dat je zou kunnen aanduiden met filmisch – niet zo gek bij Fujfilm-objectieven. De standaardzoom is de tweede generatie en de andere twee objectiven zijn iets ouder. Beide objectieven van de eerste generatie zullen ongetwijfeld lichter en compacter uitgevoerd kunnen worden, maar het is de vraag of dat de hanteerbaarheid verbetert. Optisch voldoen ze in ieder geval aan alle eisen. De 200 mm en de 500 mm hebben we al eerder getest en daarmee dus vijf van de zeven Red Badge-objectieven. De serie laat een uitstekende indruk bij ons achter.

Review Tenba DNA 16 DSLR Messenger en Fulton V2 14L

Tenba is een van de eerste producenten van fototassen, het bedrijf is opgericht in 1977. De Tenba tassen en rugzakken onderscheiden zich door kwaliteit en door hun praktische bruikbaarheid. Twee nieuwe tassen onderstrepen dat.

TEKST DRÉ DE MAN

Fulton V2 14L

Heb je wel eens in een stille ruimte je fototas geopend? Grote kans dat je dan op een heel onaangename manier de aandacht op je gevestigd hebt. Die handige klittenbandsluitingen kunnen namelijk behoorlijk wat herrie maken. Tenba heeft daar iets op gevonden met de DNA 16 DSLR Messenger. Op het eerste gezicht is het een normale klittenbandsluiting, maar trek je hem eerst omlaag, dan gaat hij geluidloos open. Oké, bijna geluidloos. Als je hem in de stilte bij een begrafenis wil openen, zou ik je aanraden eerst eens flink te oefenen. Dat neemt niet weg dat het een handige oplossing is. Misschien nog handiger, zij het niet helemaal uniek: deze Tenba-tas heeft vakjes met twee verdiepingen. De onderste verdieping is gescheiden door een stevige verdeler. Daarop rust de bodem van de tweede verdieping, die wegklapbaar is. Zo kun je niet alleen tot zes objectieven in de twee zijvakken kwijt, maar het voorkomt meteen dat objectieven door je tas gaan slingeren. Dan kan er ook nog een camera met 70-200mm f/2,8 in – als die niet te groot is. Iets soortgelijks geldt voor de zijvakken: mijn 14-24mm f/2,8 ging er maar met moeite in. Aan de andere kant past ook er nog een laptop tot 16 inch én een tablet/iPad tot 11 inch in de tas.

‘Zou je ergens in het donker lopen of staan, dan ziet een automobilist je lang van tevoren’

Uiteraard zit er een aparte regenzak bij de tas. De tas zelf is ook zonder regenzak aan de onderkant volledig waterdicht, de naden zijn namelijk verzegeld. Nu zul je niet zo snel je tas in een plas water zetten, maar zet je hem in

DNA 16 DSLR Messenger

de sneeuw dan kan dat na enige tijd deels hetzelfde effect hebben. Bovendien wil het wel eens gebeuren dat het water bij hevige regen een nieuwe weg zoekt en op die weg dan je tas tegenkomt... De tas heeft echter nog een derde bijzondere eigenschap. De regenzak kan omgedraaid worden en is dan reflecterend. Zou je ergens in het donker lopen of staan, dan ziet een automobilist je lang van tevoren. Dat biedt niet alleen voordelen bij het wandelen, maar nog meer bij het fotograferen. Zeker met elektrische auto's die je vaak veel later hoort aankomen, lijkt het me een handige maar vooral veilige eigenschap.

Al met al een tas met vele voordelen en één klein nadeel: je moet onderweg de 70-200 op je camera laten zitten. Dat is echter bij veel tassen het geval.

Fulton V2 14L

Fotoapparatuur hebben is fijn, maar de apparatuur ronddragen weer minder. Als je rondloopt heb je bovendien vaak nog andere zaken bij je: een laptop maar misschien ook wel een baguette en een fles wijn en wat kaas – ik noem maar wat. Dan is het fijn als de maker van je fototas met je mee heeft gedacht en ervoor gezorgd heeft dat je niet twee tassen moet rondzeulen – of dat er baguettekruimels tussen je apparatuur komen. Op die manier krijg je bovendien de kans om galant te zijn, want anderen hoeven dan weer minder of misschien wel niets te dragen.

De Tenba Fulton V2 14 l biedt je die kans, maar de tas is ook heel handig als je alleen op stap gaat. De bovenste helft bestaat uit een op het eerste gezicht ietwat merkwaardige zak. Die kun je dan heel gemakkelijk opendoen. Voor apparatuur is hij niet erg geschikt, want hij kent verder geen indeling. Maar als je gaat wandelen en iets meeneemt om te eten en te drinken, dan is het juist weer bijzonder handig. Je reisgenoot kan hier namelijk tijdens het lopen spullen uit je rugzak annex fototas halen en weer terugstoppen en je hoeft niet eens te blijven staan. Het foto-gedeelte van de tas sluit op je rug, zodat niemand je apparatuur ongemerkt uit je tas kan halen. Het is eigenlijk een combinatie van een rugzak en een fototas – niet alleen uiterlijk maar ook innerlijk.

Aan de zijkanten kan er een statief bevestigd worden, en/of een regenjas of een paraplu. Behalve twee regenjasjes, een fles wijn, twee baguettes en een stuk brie, past er één camera met tot drie objectieven waarvan een 70-200 in én een laptop tot 14 inch. De tas is overigens ook in een iets grotere versie leverbaar, namelijk, een zestien liter-variant.

Conclusie

Tenba maakt een hele reeks tassen, rugzakken en koffers maar deze twee vormen wel heel mooie voorbeelden van de innovatieve denkwijze van het merk. Beide tassen zijn vooral ideaal voor wie een niet al te grote uitrusting heeft. Maar zelfs als je zoals ik met tien objectieven op stap gaat, kan het handig zijn om een tweede kleinere tas te hebben voor specifieke uitstapjes.

Beoordeling beide tassen:

Prijs/kwaliteit **8**
Afwerking **9**
Indeling **7-10**
(afhankelijk van gebruik)
Bescherming **8**
Eindbeoordeling **8**

DNA 16 DSLR Messenger **€ 199,95**
Tenba Fulton V2 14l **€ 129,95**
Info **tenba.nl**

Review Eizo CS3200X

Je ziet niet wat je niet ziet

Eizo had al een vrij groot programma met uitstekende monitoren voor foto- en filmbewerking van 27 en 24 inch, de CS-serie. Ook waren er twee topmodellen in de CG-serie met 31 inch-scherm, één vooral gericht op video en de andere meer voor (foto-)grafische toepassingen. Met de CS3200X is er nu een 32 inch-monitor in de lager geprijsde CS-serie. Wij voelden hem aan de tand.

TEKST DRÉ DE MAN

Je staat er waarschijnlijk zelden bij stil, maar je monitor is een van de allerbelangrijkste onderdelen van je foto-uitrusting. Je gebruikt hem niet alleen bij de fotobewerking, maar ook voor de beoordeling en verdere selectie van je foto's. Toch vervangen de meeste fotografen hun monitor pas als hij kuren begint te vertonen of technisch wel héél erg achterop begint te raken. Dat is lang nadat hij al een slechter beeld vertoont. Maar ook in nieuwstaat vertoont menige monitor eigenschappen die hem voor fotografie minder geschikt maken. Dat geldt bijvoorbeeld voor monitoren met een gekromd scherm, vaak gaming-monitoren. Die zijn minder geschikt omdat je dan de vertekening niet goed kunt beoordelen en zelfs het beoordelen van de compositie wordt door de kromming bemoeilijkt.

De kromming is voor het focusseren ook niet nodig, zeker niet bij 32 inch. Uiteraard zijn er dan nog scherpte-eisen: 4K / Ultra HD zou je wel een noodzaak kunnen noemen, als je met een 24 megapixel of meer werkt.

'De CS3200X biedt een uitzonderlijk hoge waarde van 99% AdobeRGB en is al gekalibreerd bij aflevering'

De Eizo heeft dan ook 3840 x 2160 (4K UHD) bij 140 ppi. Een zeer hoge beeldfrequentie (hier 60 Hz) is daarentegen weer niet van belang. Die kan zelfs nadelig

zijn, omdat monitoren met een hoge beeldfrequentie vaak voorzien zijn van ventilatoren, en het geluid daarvan kan erg storend zijn als je langer foto's bewerkt. De Eizo heeft gelukkig geen ventilator. De belangrijkste eis: de kleuren, helderheden en contrasten moeten zeer exact zijn, vooral bij niet sterk verzadigde tinten en de monitor moet vrijwel alle kleuren binnen AdobeRGB kunnen weergeven.

Kalibratie

De CS3200X biedt een uitzonderlijk hoge waarde van 99% AdobeRGB en is al gekalibreerd bij aflevering, gebruikmakend van een LUT in de de monitor, dus verliesvrij. Verder is er nog een tiental vooringestelde en gekalibreerde profielen, waarbij AdobeRGB, BT709 en DCI P3 de belangrijkste zijn. Een andere interessante mogelijkheid is Sync Signal: daarbij stelt de monitor onder meer de kleurruimte, het gamma en de resolutie automatisch in op basis van het (video-)signaal.

De monitor wordt afgeleverd met een kalibratierapport. Daarin zie je dan meteen ook dat de monitor op 25 plaatsen gemeten is en dat de weergave over het gehele scherm binnen zeer nauwe specificaties valt. Eizo biedt ook standaard vijf jaar garantie en een aparte zero pixel defect-garantie. Ook dat maakt al duidelijk dat het een monitor is van zeer hoge kwaliteit. Bij kalibratie met behulp van de Color Navigator Software (maar ook gebruikmakend van bijvoorbeeld de vergelijkbare Spyder software) kan die kleurjuistheid gedurende de levensduur gehandhaafd blijven. Het voordeel van de Color Navigator Software is vooral dat de gegevens van de monitor al goed ingevoerd zijn. Omdat de meetcel (die een opvallende gelijkenis vertoont met een SpyderX) niet duurder is dan als je hem los koopt, is het zeker aan te raden. Als je zelf al een kalibratiecel hebt, dan is het waarschijnlijk minder zinvol.

'Zonder de kleppen viel er dubbel zoveel licht op het scherm'

Kalibratie is ook bij moderne LCD-monitoren van groot belang. De vroegere CRT-monitoren, dus monitoren met een beeldbuis, moest je iedere twee weken kalibreren, maar eens per maand is ook voor een moderne monitor zinvol. Zelfs monitoren van zeer hoge kwaliteit als deze Eizo verlopen in de loop van de tijd, zo neemt de helderheid af. De duurste monitoren van Eizo hebben een ingebouwde meetcel en kalibreren automatisch. Dat is vooral van belang binnen bedrijven. Voor individuen is dat minder belangrijk, want het kalibratieproces verloopt heel snel en eenvoudig en de software waarschuwt je wanneer je weer moet kalibreren. Visuele beoordeling en eigen tests maakten duidelijk dat de door Eizo opgegeven waarden heel precies kloppen.

De Eizo kan 1,07 miljard kleuren weergeven (10 bit, alle aansluitingen) maar maakt intern gebruik van een 16 bit LUT met 278 biljoen kleuren. In het Engels zijn dat er dan resp. meer dan een biljoen resp. bijna drie triljoen. De maximale helderheid is 350 cd/m2, wat ongeveer drie keer zoveel is als aanbevolen bij het bewerken van foto's. Het is ook meer dan voldoende om na vele jaren een veelvoud van de benodigde helderheid over te houden. Het maximale dark room contrast is 1.300. Hogere waarden zijn ook hier overbodig, omdat er maar weinig fotografen zijn die hun foto's in het donker bekijken of bewerken. De meegeleverde kleppen zijn wel belangrijk. Deze beschermen de monitor tegen invallend licht. Bij de kalibratie bleek meteen al hoe belangrijk dat was: zonder de kleppen viel er dubbel zoveel licht op het scherm. Pas na de montage van de kleppen viel dat op.

Ze zijn magnetisch, dus je kunt ze heel eenvoudig en snel aanbrengen.

De Eizo heeft een zeer stabiele ronde voet en is opvallend gemakkelijk te verdraaien. Hij heeft de gebruikelijke aansluitingen: HDMI, Display Port en USB 3. Heel prettig is dat hij maar liefst vier USB-aansluitingen heeft voor andere apparaten. Kabels worden meegeleverd. Op zich zou de monitor zonder installatie van drivers herkend moeten worden, maar in mijn geval lukte dat pas nadat ik een Windows-update had uitgevoerd. Wordt de monitor dus alleen herkend als een generieke monitor, dan is het zaak om even te kijken of Windows een tussentijdse update nodig heeft. De bijbehorende software liet zich snel en probleemloos installeren. Daarbij gaat het om kalibratiesoftware (ColorNavigator).

‘Een foto waarvan ik dacht dat hij scherp was, viel een beetje door de mand’

32 inch

Eizo noemt het een 31,5 inch-monitor, maar het scherm heeft precies dezelfde maat als de schermen die anderen wel 32 inch noemen. Je krijgt dus een halve inch cadeau :) De schermdiagonaal is tachtig centimeter en het scherm is afgerond 70 x 40 cm. Ik gebruik vaak een 27 inch-monitor die ook 4K UHD is. Het verschil tussen 27 en 32 inch leek me niet echt van belang. Toen ik de beide monitoren met precies dezelfde resolutie echter vergeleek, voor de kleinere monitor zelfs op iets kleinere

afstand, was er een opvallend verschil in scherpte. Het was bovendien een verschil wat ik niet verwacht had: het beeld op de 32 inch monitor leek onscherper. Inzoomen tot op dezelfde grootte liet zien dat de scherpte wel degelijk hetzelfde was, maar door de grootte van het scherm viel de onscherpte op. Daarbij ging het dan met name om dat deel van de foto dat net buiten de scherptediepte viel. Dat was een beetje een tegenvaller: een foto waarvan ik dacht dat hij scherp was, viel een beetje door de mand. Het was zelfs een dubbele tegenvaller: aan de ene kant moet ik dus nog kritischer worden op de scherpte(diepte) van mijn foto’s en aan de andere kant zal ik er niet omheen kunnen om een grotere monitor te kopen...

Het vormt echter meteen ook een bewijs van het feit hoe belangrijk een goede monitor is en van het feit dat je vaak niet merkt wat er op je huidige monitor aan te merken is. Ik zag ook kleurverschillen: mijn huidige monitor geeft sommige subtiele nuances niet zo goed weer als de Eizo. Met andere woorden: je ziet niet wat je niet ziet. Dat is dan deels ook een voordeel: mijn camera is (nog) beter dan ik dacht. Meevallers en tegenvallers, maar voor de Eizo was het een compliment.

Conclusie
Het is een monitor van zeer hoge kwaliteit waarvan je mag verwachten dat hij ook na jaren van intensief gebruik nog uitstekende prestaties levert. De prijsstelling is om die reden, maar ook vergeleken met de CG-serie en Adobe-RGB Apple monitoren, aantrekkelijk. De vijfjarige garantie maakt het tot een nog beter aanbod.

Beoordeling
Prijs/kwaliteit **8**
Beeldkwaliteit **9**
Snelheid **8**
Behuizing **9**

Adviesprijs **€ 1.809,-**
Info **eizo.nl**

Review Laowa 200 mm f/2 AF FF

Zeer lichtsterke 200 mm-objectieven genieten bijna een cultstatus. Een van de redenen daarvoor is dat ze tot nu toe alleen verkrijgbaar waren in vattingen voor spiegelreflexcamera's. De introductie van de Laowa 200 mm f/2 was dan ook een aangename verrassing.

TEKST EN FOTOGRAFIE DRÉ DE MAN

Het bijzondere hieraan is echter niet zozeer de zeldzaamheid, maar veeleer de combinatie van lichtsterkte en brandpuntsafstand, waardoor de achtergrond mooi onscherp kan worden weergegeven. Combineer je dat met een mooi bokeh, dan ontstaan er unieke foto's. Veel huwelijksfotografen hebben dan ook bijzondere portretten gemaakt met dit soort objectieven. Portretten? Ja, normaal gesproken zijn 85 tot 135 mm de meest gangbare brandpuntsafstanden voor portretten. Maar vaak kun je ook met een langere brandpuntsafstand heel mooie portretten maken. Dat hangt wel af van de gezichtsvorm: de kaak lijkt meestal ietsje breder en de neus kleiner, vooral als het hoofd een heel klein beetje naar beneden helt.

'De Laowa is nieuw goedkoper dan de andere objectieven tweedehands.'

Dat kan bij veel gezichten flatteus zijn, ook al is het dan niet helemaal de meest natuurgetrouwe weergave van een gezicht. Anders gezegd: een te grote brandpuntsafstand maakt het gezicht vaak mooier, een te kleine afstand meestal lelijker. Je kunt scherpstellen tot anderhalve meter en dat is voor portretten zelfs al te dichtbij in dit geval.

Als je de Laowa vergelijkt met de Nikon- en Canon-objectieven voor DSLR (allebei drie kilo), valt meteen op dat de Laowa half zo zwaar is. De Laowa is verkrijgbaar in Nikon Z- en Sony E-vatting, maar ook in Canon EF-vatting, eventueel met een adapter. Een tweede opvallend kenmerk is de prijs: de Laowa is nieuw goedkoper dan de andere objectieven tweedehands. Iets meer dan tweeduizend euro is nog steeds niet goedkoop, maar vergeleken met de alternatieven wel. Toevallig is er sinds kort ook een Sigma met een vergelijkbaar gewicht. Maar ook deze Sigma is aanzienlijk duurder en iets zwaarder dan de Laowa.

Camera Nikon Z8 | **Objectief** Laowa 200mm f2.0 | **Sluitertijd** 1/320 s | **Diafragma** f/2

De Laowa kost dan wel minder dan een tweedehands objectief van het cameramerk, maar het uiterlijk wekt die indruk niet. Het heeft, net als veel andere Laowa-objectieven, een speciaal metalen oppervlak in een al even speciale kleur blauw die we alleen van Laowa kennen. Wanneer je het uiterlijk niet wil laten verschillen van je andere objectieven, kun je tevens voor zwart kiezen.

Ook de zonnekap heeft deze uitstraling; bovendien valt de statiefvoet op, die gemakkelijk te bereiken is, er eveneens goed uitziet en – wat nog belangrijker is – stabiel is. Daarnaast is er een 43mm-filterlade, wat het geheel qua prijs nog iets interessanter maakt: filters van 100 mm en groter zijn vrij duur, terwijl 43 mm-filters inmiddels vrij goedkoop zijn.

Praktijk

We hebben het al gehad over het relatief lichte gewicht van de Laowa. Dat maakt het objectief, ondanks zijn grootte, geschikt om uit de hand te fotograferen. Het is overigens twaalf centimeter breed en respectievelijk 15 (Canon EF), 17,5 (Sony E) en 17,7 cm (Nikon Z) lang. Ook de filterlade valt op. Wat de Laowa daarentegen mist, is beeldstabilisatie. Dat is echter vooral een nadeel voor degenen die het objectief met een Canon-DSLR gebruiken. Spiegelloze fullframe-camera's hebben allemaal sensor-gebaseerde stabilisatie en die werkt bij deze brandpuntsafstand vrij goed. In combinatie met de Nikon Z8 heb ik in ieder geval geen bewegingsonscherpte geconstateerd.

De Canon EF-vatting is vrij breed, zodat de uittredepupil van het objectief ondanks de hybride vatting vrij groot is. Je ziet nauwelijks dat bokehcirkels aan de beeldranden worden afgesneden; bij F/2,8 is het effect bijna verdwenen en bij volledig open diafragma is het alleen in de hoeken te zien. Zie verder de voorbeelden. De scherpstelling werkt goed en houdt het midden tussen relatief langzaam en snel; bij kleine scherpstelbewegingen houdt het objectief het goed bij, maar voor snelle sporten is hij niet bijzonder geschikt. Het heeft maar één scherpstelmotor en de bewegende lensgroep is zo te zien vrij groot.

In dit specifieke geval was er geen portretmodel beschikbaar, dus moest ik op zoek naar alternatieven. Deze vond ik op een weide in de buurt van Slenaken. Een twintigtal schapen kondigde mekkerend aan dat ze op de foto wilden – of zoiets. Het objectief kon de bewegende dieren goed volgen. Zo maakte ik toch nog een vrij aardig, zij het wat ongebruikelijk portret. Vanwege de storende kleur van het oormerk heb ik ervoor gekozen om de foto om te zetten naar zwart-wit. Daarnaast heb ik nog een paar foto's gemaakt ter illustratie van de bokeh en de scherptediepte.

Camera Nikon Z8 | **Objectief** Laowa 200mm f2.0 | **Sluitertijd** 1/4000 s | **Diafragma** f/2

Camera Nikon Z8 | **Objectief** Laowa 200mm f2.0 | **Sluitertijd** 1/2500 s | **Diafragma** f/2.8

LAB

De MTF van de objectief suggereert dat de scherpte bij volledig open diafragma uitstekend is. Een enkele recensent op internet is daarentegen van mening dat de scherpte nogal teleurstellend is. Hoe kan dat? De reden is vrij eenvoudig: een dergelijke MTF heeft betrekking op scherpstelling op oneindig, en in dat opzicht is het objectief zeer scherp. Op korte afstand zien we een zeer geringe sferische en chromatische aberratie, maar net genoeg om het beeld als je bij 100% vergroting precies kijkt een beetje onscherp te maken. Als je dan ook nog een testprogramma zoals Imatest gebruikt, dat niets van optica begrijpt, krijg je dergelijke beoordelingen.

De afstemming is ideaal voor portretten, en je hoeft maar een heel klein beetje te verscherpen om de minimale onscherpte weg te nemen. Voor de meeste toepassingen is het objectief heel goed afgestemd. Je kunt ook niet zeggen dat het beeld onscherp is: wat betreft de scherpte in lijnparen per millimeter scoort het uitstekend, het beeld is slechts een klein beetje zachter.

Camera Nikon Z8 | **Objectief** Laowa 200mm f2.0 | **Sluitertijd** 1/320 s | **Diafragma** f/2

‘Voor de meeste toepassingen is het objectief heel goed afgestemd’

We zien een lichte chromatische aberratie, zowel lateraal als axiaal. Veel belangrijker is de overgang tussen scherp en onscherp: deze is erg mooi. Het bokeh – bij dit objectief een van de belangrijkste redenen om het te kopen – is, met andere woorden, mooi. Het is weliswaar niet helemaal zo mooi als dat van de Nikon 200 mm f/2, maar dat objectief is om die reden ook legendarisch; verder kan de Laowa zich op dit punt meten met elke concurrent (voor zover je daarover bij niet meer leverbare objectieven van concurrenten überhaupt kunt spreken). Het is echter vreemd dat het bokeh van de voorgrond iets mooier is dan van de achtergrond; andersom zou beter zijn. We zien weliswaar ca. twee stops vignetering bij volle opening, maar dat is voor dit soort lichtsterke objectieven normaal en in Raw zie je er waarschijnlijk niets van terug. We zien wel focus breathing; het beeld verandert dus van grootte bij het scherpstellen, wat bij filmen minder mooi kan zijn. Dat houdt ook in dat dichtbij de brandpuntsafstand iets korter is, maar niet in storende mate. De vertekening en de andere beeldfouten zijn ook gering. De chromatische aberratie is als aangeven vrij gering, maar in combinatie met een 2x converter (niet getest) waarschijnlijk storend.

Conclusie

Het objectief vormt een welkome aanvulling op het aanbod van de camerafabrikanten. Niet alleen omdat geen enkel cameramerk een vergelijkbare objectief aanbiedt, maar vooral omdat het qua beeldkwaliteit veel biedt.

Beoordeling:
Beeldkwaliteit **9**
Prijs-kwaliteit **8**
Snelheid **7**
Afwerking **8**

Specificaties en prijs:
Prijs **€ 2.069,-** (Canon EF),
€ 2.299 (Nikon/Sony)
Info **www.laowa.nl**

Review Canon EOS R6 Mark III

Met de EOS R6 Mark III presenteert Canon geen radicale revolutie, maar eerder een verfijnde evolutie van een camera die bij veel fotografen al geliefd was. Ten opzichte van de Canon EOS R6 Mark II zijn de veranderingen subtiel, maar in de praktijk wel merkbaar. In de periode dat ik de camera kon gebruiken, heb ik hem helaas niet zo vaak mee naar buiten kunnen nemen als ik had gewild. Het weer werkte niet altijd mee, waardoor de fotosessies die ik had gepland beperkt bleven. Toch heb ik tijdens de momenten waarop ik wel kon fotograferen een goede indruk gekregen van de prestaties van de camera.

TEKST EN FOTOGRAFIE YONG LEI VAN BARLINGEN, AMBASSADEUR DIGIFOTO PRO

De ergonomie en bediening van de Canon EOS R6 Mark III voelen direct vertrouwd voor wie al met de R6-serie werkt. De camera ligt prettig in de hand en reageert snel, waardoor je als fotograaf meteen kunt beginnen. Het menu is op enkele punten aangepast, waardoor bepaalde instellingen sneller en intuïtiever te vinden zijn.

Tijdens het fotograferen merk je dat je minder tijd kwijt bent aan zoeken in menu's en meer aandacht kunt geven aan het moment zelf.

Meer flexibiliteit door grotere sensor

Een grote upgrade is de grotere sensor, die fotografen net wat meer flexibiliteit biedt. In de praktijk betekent dit dat er meer ruimte ontstaat voor croppen in de nabewerking, zonder direct zichtbaar kwaliteitsverlies. Dat kan bijvoorbeeld prettig zijn wanneer een compositie net iets anders uitpakt dan gepland, of wanneer een foto uiteindelijk op groter formaat wordt afgedrukt. In mijn eigen gebruik merkte ik vooral hoe prettig die extra marge kan zijn.

Tijdens het maken van portretten merkte ik hoe mooi en precies de focus op de ogen wordt gelegd. Dat geeft beelden meteen meer kracht en zorgt ervoor dat het belangrijkste punt in de foto precies daar ligt waar je het wilt hebben.

Autofocus in actie

De kracht van de autofocus kwam goed tot haar uiting toen ik het strand op ging met twee enthousiaste honden. Rennende honden zijn onvoorspelbaar en bewegen snel, maar de EOS R6 Mark III weet daar goed mee om te gaan. De combinatie van snelheid en precisie zorgt ervoor dat je een hoog percentage scherpe beelden overhoudt, zelfs bij snelle bewegingen. Wat daarbij echt opvalt, is de Animal Eye Detection.

'Tijdens het fotograferen merk je dat je minder tijd kwijt bent aan zoeken in menu's'

De camera herkent de ogen van de hond razendsnel en blijft deze betrouwbaar volgen, ook wanneer het dier naar je toe rent of van richting verandert. Dit geeft vertrouwen tijdens het fotograferen: je kunt je volledig richten op timing en compositie, terwijl de camera het scherpstelwerk grotendeels overneemt. Het resultaat zijn beelden die niet alleen technisch scherp zijn, maar ook echt tot leven komen, met de focus precies op de juiste plek. De beelden ogen natuurlijk en zacht, terwijl ze hun scherpte behouden.

Het resultaat zijn bestanden die prettig werken in de nabewerking en waarbij er nog voldoende ruimte blijft om de compositie subtiel te verfijnen. De EOS R6 Mark III reageert snel en precies, waardoor je als fotograaf het gevoel hebt dat de camera echt met je meewerkt. Dat maakt het werken met deze camera ontspannen, ook wanneer momenten zich snel aandienen.

Sterke hybride prestaties

Waar de EOS R6 Mark III zich ook duidelijk onderscheidt, is in zijn hybride karakter. De camera

is niet alleen een krachtige fotocamera, maar ook een zeer capabele videocamera. Zo ondersteunt de camera 7K RAW-opnamen tot 60p en oversampled 4K 60p, wat resulteert in scherpe en filmische beelden met vloeiende slow motion.

‘Het is een camera die niet probeert te imponeren met grote veranderingen’

Voor contentmakers die hun beelden op verschillende platforms willen gebruiken, is de mogelijkheid tot Open Gate-opnames bijzonder praktisch. Hierdoor kan één opname relatief eenvoudig worden aangepast naar verschillende beeldverhoudingen. Daarnaast beschikt de camera over professionele videofuncties zoals een waveform monitor, 4-kanaals audio, metadata tagging, proxy-opnames en een full-size HDMI-uitgang.

Conclusie
De EOS R6 Mark III is geen camera die alles opnieuw uitvindt, maar wel een model dat het bestaande concept verder verfijnt. De combinatie van een verbeterde sensor, een vertrouwde bediening en sterke hybride mogelijkheden maakt het een veelzijdig gereedschap voor fotografen en makers die zowel stilstaand beeld als video serieus nemen. Voor gebruikers van de R6-serie voelt deze camera als een logische stap vooruit. Voor nieuwe gebruikers biedt hij een krachtige en gebalanceerde hybride camera die in verschillende disciplines uitstekend presteert. Na meerdere shoots kan ik in ieder geval zeggen dat ik erg tevreden ben over deze camera. Het is een camera die niet probeert te imponeren met grote veranderingen, maar juist uitblinkt doordat alles goed in balans voelt en dat is uiteindelijk precies wat je wilt wanneer je je volledig op het beeld wilt kunnen concentreren.

Beoordeling: 9
Beeldkwaliteit **9,5**
Behuizing **9**
Snelheid **9**
Prijs/Kwaliteit **9**

Specificaties en prijs:
Omvang **138 x 98 x 88 mm**
Gewicht **600 gram**
Adviesprijs **€ 2949,- (body)**
Info **Canon.nl**

Drie verenigingen waar fotografie centraal staat

Of je nu net begint met fotograferen of al jaren actief bent, een fotoclub biedt inspiratie, feedback en houvast. Van kleine, hechte verenigingen tot grotere clubs met een uitgebreid programma: er is altijd een fotoclub die aansluit bij jouw interesses en niveau. Kijk voor meer informatie op digifotopro.nl/fotoclubs.

FOTOKRING EEMLAND

AMERSFOORT

Fotokring Eemland is een actieve fotoclub in Amersfoort voor zowel beginnende als gevorderde fotografen. De vereniging bestaat in 2026 negentig jaar en viert dat jubileum met onder meer een fotowedstrijd, lezingen, workshops en een expositie. Binnen de club draait het niet alleen om techniek, maar vooral om inspiratie, beeldtaal en inhoudelijke ontwikkeling. De leden komen vrijwel iedere dinsdagavond samen, behalve tijdens de zomervakantie en rond kerst. De bijeenkomsten vinden meestal plaats in het bijgebouw van een lokale kerk en soms in kunsthal Rietveldpaviljoen, beide in Amersfoort. Op het programma staan fotobesprekingen, presentaties van leden en lezingen door gerenommeerde fotografen. Daarnaast organiseert de club exposities, zoals een grote jubileumexpositie dit najaar. Een belangrijk onderdeel van Fotokring Eemland zijn de werkgroepen. Leden kunnen zich verdiepen in onderwerpen als portret, architectuur, landschap en natuur, smartphonefotografie, macro- & experimentele fotografie en documentaire & straatfotografie.
Binnen deze werkgroepen worden foto's besproken en gezamenlijke projecten, uitstapjes en fotoshoots georganiseerd. Geïnteresseerden mogen drie keer vrijblijvend een clubavond bezoeken. Ook bij verschillende jubileumactiviteiten zijn niet-leden welkom. Het lidmaatschap omvat het lidmaatschap van de Fotobond en geeft toegang tot het programma, de werkgroepen en wedstrijden.

© Monique van den Hoek

Leden ca. 80
Clubavonden iedere dinsdagavond
Locatie bijgebouw Fonteinkerk, Amersfoort
Contributie € 104 per jaar
Aanmelden bestuur@fotokringeemland.nl
Meer informatie fotokringeemland.nl

Nieuwe clubs welkom!
Heb je zelf een fotoclub en staan jullie open voor nieuwe leden? Stuur een e-mail naar redactie@clipboardmedia.nl en wie weet staat jullie club in de volgende editie op deze pagina.

© Leo van der Harst

FOTOCLUB F70

RIJSWIJK

Fotoclub F70 is al meer dan zestig jaar actief in Rijswijk en is een laagdrempelige, sociale vereniging voor iedereen die zich verder wil ontwikkelen in digitale fotografie. Zowel beginnende amateurfotografen als ervaren en semiprofessionele fotografen zijn welkom. De club biedt een gevarieerd jaarprogramma waarin samen fotograferen, kennis delen en inspiratie opdoen centraal staan. Tijdens het seizoen komen uiteenlopende onderwerpen voorbij, waaronder landschaps-, model-, portret- en architectuurfotografie, creatieve fotobewerking en HDR. Ook worden ervaren fotografen uitgenodigd als gastspreker om hun werk, werkwijze en praktische tips te delen. Daarnaast organiseert F70 workshops, fotoprojecten, competities, exposities en gezamenlijke foto-uitjes. Zo gingen leden eerder op pad voor avondfotografie op de Kop van Zuid, macrofotografie in de Botanische Tuinen en een fotosessie in Rotterdam na een workshop over kleur. Voor liefhebbers van portret- en modelfotografie zijn studiofaciliteiten beschikbaar. Beginnende fotografen kunnen regelmatig deelnemen aan een fotocursus, ook als zij nog geen lid zijn. Daarnaast stelt F70 ieder jaar een eigen jaarboek samen met foto's van leden. Via onder meer Facebook kunnen leden en geïnteresseerden het werk en de activiteiten van de club volgen. Wie eerst wil kennismaken, kan zich aanmelden voor een gratis kennismakingsavond.

Leden ca. 80
Clubavonden iedere dinsdagavond
Locatie Wijkcentrum Stervoorde aan de Doctor H.J. van Mooklaan, Rijswijk-
Contributie € 27 per kwartaal
Aanmelden info@fotoclubf70.nl
Meer informatie fotoclubf70.nl

© Greet Van Thielen

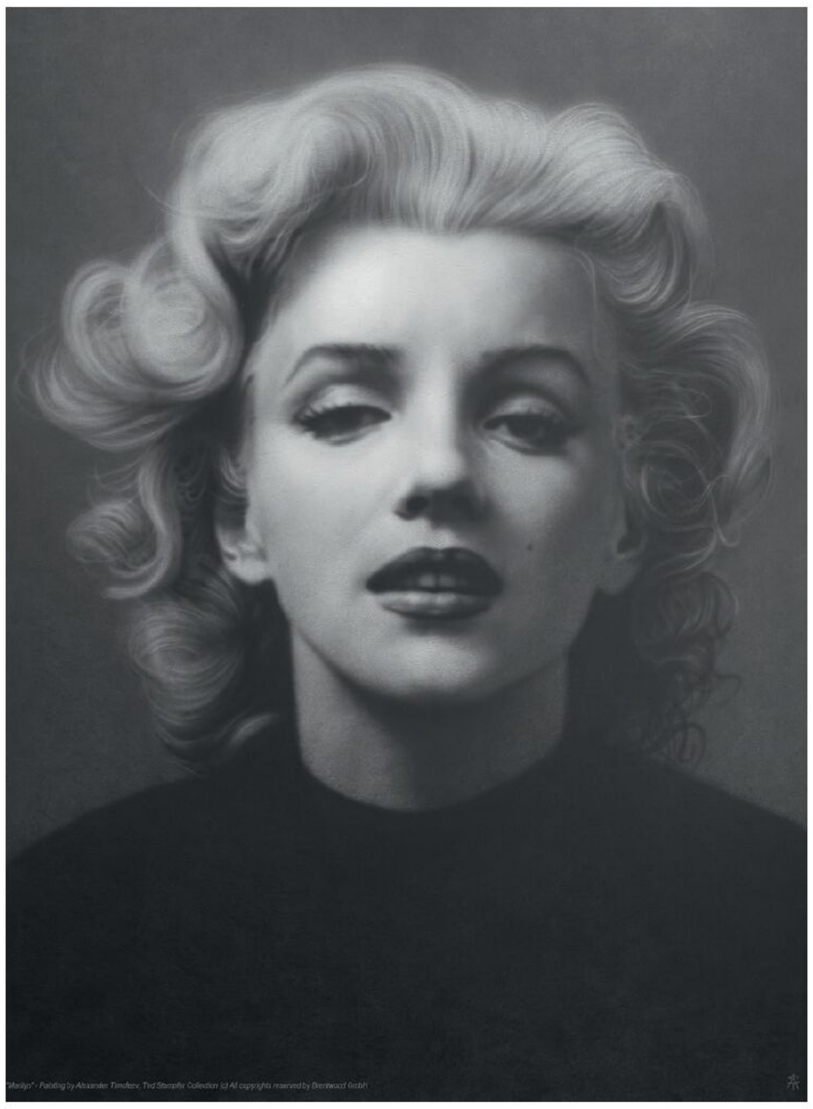
VRIENDEN VAN DE FOTOGRAFIE

SCHILDE, PROVINCIE ANTWERPEN

Vrienden van de Fotografie is een actieve fotoclub in Schilde, vlak bij Antwerpen. De vereniging ontstond in 2008 uit een groep fotografieliefhebbers die na een fotocursus hun kennis en enthousiasme met elkaar wilden blijven delen. Inmiddels komen de leden iedere dinsdagavond samen in gemeenschapscentrum Werf 44. Tijdens de bijeenkomsten worden foto's besproken, technieken uitgelegd en gezamenlijke projecten voorbereid. Het programma wisselt theorie en praktijk af. Zo komen onderwerpen als beeldbewerking in o.a. Lightroom en Photoshop, en alle facetten van de fotografie aan bod. Ook worden regelmatig gastsprekers en andere fotoclubs uitgenodigd om werk te bespreken of hun werkwijze toe te lichten. Naast de wekelijkse avonden organiseert de club uitstappen en fotografieweekenden. In 2026 stonden onder meer een weekend aan de Opaalkust, fotografie vanuit vogelhutten en een praktijksessie op een kartingcircuit op het programma. Leden werken daarnaast aan jaarlijkse fotografische uitdagingen, waarbij zij nieuw werk maken. Thema's dit jaar waren: transport, sport, minimalisme en straatfotografie. Ieder jaar organiseert Vrienden van de Fotografie een tentoonstelling in Werf 44 in Schilde. Tijdens de clubavonden wordt gezamenlijk aan de selectie, presentatie en voorbereiding daarvan gewerkt. De vereniging is aangesloten bij Breedbeeld, Fotogroep Antwerpen en de Koninklijke Antwerpse Verbroedering van Fotokringen. Van leden wordt verwacht dat zij regelmatig aanwezig zijn en actief bijdragen aan de werking van de club.

Leden 32
Clubavonden Iedere dinsdag van 19.30 tot 22.00 uur
Locatie Werf 44, Schoolstraat, Schilde
Contributie € 60 per jaar
Aanmelden info@vvdf.be
Meer informatie vvdf.be

AGENDA

© Marilyn Monroe © Alexander Timofeev, Ted Stampfer Collection

© Wineke Gartz, Mother Song II

© Thato Toeba

WINEKE GARTZ – MOTHER SONG II

TE ZIEN T/M 18 OKTOBER 2026
FOTOMUSEUM HILVERSUM | HILVERSUM

Met *Mother Song II* presenteert Fotomuseum Hilversum een speciaal voor het museum gemaakte installatie van Wineke Gartz. Videoprojecties, fotografie, geluid, textiel en architectonische elementen komen samen rond thema's als activisme, stilte en innerlijk conflict. Gartz combineert materiaal uit het protestarchief van haar ouders met beelden van recente en historische demonstraties, waaronder de Feminist March in Amsterdam en de Pentagramdag van Vrouwen voor Vrede uit 1986. Trommels, strijdliederen, vogelzang en stilte versterken de sfeer. Door beweging en verstilling, licht en donker en liefde en pijn te verbinden, maakt Gartz de energie van protest voelbaar en nodigt ze bezoekers uit het werk ook emotioneel te ervaren.

Info fotomuseumhilversum.nl

LAYERED REALITIES: PHOTOGRAPHY & COLLAGE

TE ZIEN T/M 18 OKTOBER 2026
FOTOMUSEUM HILVERSUM | HILVERSUM

Met *Layered Realities: Photography & Collage* presenteert Fotomuseum Hilversum werk van vijftien hedendaagse kunstenaars uit binnen- en buitenland. Zij onderzoeken met fotografie en collage thema's als identiteit, familiegeschiedenis en beeldcultuur. De tentoonstelling laat zien hoe collage nog altijd een krachtige beeldtaal is om bestaande denkbeelden open te breken. Fotografie wordt gecombineerd met video, installaties, ruimtelijk werk en textiel. Onder anderen Ruth van Beek, Noémie Goudal, Neo Matloga, Jaya Pelupessy, Sheida Soleimani en Guanyu Xu zijn vertegenwoordigd. Zo toont Layered Realities hoe collage nieuwe perspectieven en toekomstscenario's zichtbaar maakt.

Info fotomuseumhilversum.nl

MARILYN

TE ZIEN T/M 25 OKTOBER 2026
FORUM GRONINGEN | GRONINGEN

Met *Marilyn* presenteert Forum Groningen een veelzijdig portret van de vrouw achter de wereldberoemde mythe Marilyn Monroe. Aan de hand van kleding, persoonlijke bezittingen, brieven, foto's en filmbeelden toont de expositie hoe Norma Jeane Baker uitgroeide tot een van de grootste iconen uit de popcultuur. Bezoekers ontdekken niet alleen de actrice uit films als *Gentlemen Prefer Blondes* en *The Seven Year Itch*, maar ook de ambitieuze zakenvrouw achter Marilyn Monroe Productions en de geëngageerde vrouw die zich uitsprak tegen ongelijkheid. Veel objecten zijn afkomstig uit de collectie van verzamelaar Ted Stampfer en waren jarenlang niet publiekelijk te zien. De tentoonstelling onderzoekt waarom Marilyn honderd jaar na haar geboorte nog altijd kunstenaars, beroemdheden en nieuwe generaties weet te inspireren.

Info forum.nl

LISA KONNO & PAUL KOOIKER

TE ZIEN T/M 1 NOVEMBER 2026
MUSEUM KRANENBURGH | BERGEN

In de duo-tentoonstelling Lisa Konno & Paul Kooiker brengt Museum Kranenburgh het werk van beide kunstenaars samen in een totaalinstallatie rond mode en identiteit. Konno en Kooiker bewegen zich tussen fotografie, mode, beeldende kunst, installatie en performance en presenteren ieder een autonoom project dat niet eerder museaal te zien was. Konno toont kostuums en accessoires uit Figure (2025/26), haar samenwerking met De Nationale Opera en Ballet, waarin het lichaam, vrouwelijke schoonheid en schoonheidsidealen centraal staan. Kooiker presenteert Business of Fashion (2018), een serie portretten van invloedrijke figuren uit de modewereld. Zijn afstandelijke en tijdloze beelden roepen een ongemakkelijke sfeer op en stellen vragen over individualiteit binnen de mode-industrie. Samen nodigen de werken uit tot kritische reflectie op de manier waarop mode invloed heeft op ons zelfbeeld en de vorming van identiteit.

Info museumkranenburgh.nl

© Lisa Konno en Paul Kooiker, collage, 2026

© Xiaoxiao Xu

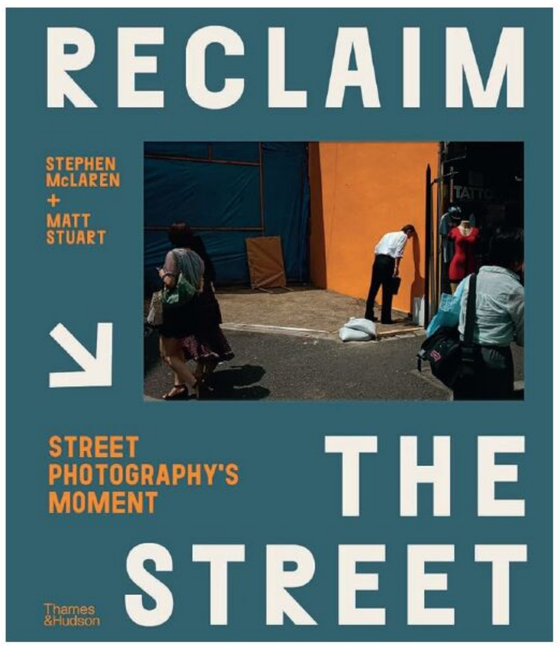
QUICKSCAN 3 – FOTOGRAFIE NU

TE ZIEN T/M 22 NOVEMBER 2026
NEDERLANDS FOTOMUSEUM | ROTTERDAM

Met Quickscan 3 – Fotografie nu presenteert het Nederlands Fotomuseum een actueel overzicht van de Nederlandse fotografie. Twintig fotografen en beeldend kunstenaars laten zien hoe het medium zich de afgelopen tien jaar heeft ontwikkeld en hoe grenzen tussen fotografie, video, installatie, performance, archief en digitale technieken steeds verder vervagen. De tentoonstelling onderzoekt niet alleen wat een foto laat zien, maar ook hoe beelden worden gemaakt, verspreid en geïnterpreteerd. Thema's als sociale media, kunstmatige intelligentie, documentaire-verantwoordelijkheid en de veranderende rol van het fotoboek spelen daarbij een belangrijke rol. Met werk van onder anderen Khalid Amakran, Bebe Blanco Agterberg, Jan Dirk van der Burg, Tina Farifteh, Paul Kooiker, Jaya Pelupessy, Gilleam Trapenberg en Xiaoxiao Xu toont Quickscan 3 hoe hedendaagse makers kritisch en experimenteel omgaan met fotografie in een snel veranderende beeldcultuur.

Info nederlandsfotomuseum.nl

DF PRO VOLG ONS OP | DIGIFOTO PRO | @DIGIFOTOPRO | @DIGIFOTOPRO | @DFPRO | DIGIFOTO PRO IS POWERED BY

STEPHEN MCLAREN EN MATT STUART

Reclaim the Street: Street Photography's Moment

In *Reclaim the Street: Street Photography's Moment* brengen Stephen McLaren en Matt Stuart de hedendaagse straatfotografie wereldwijd in beeld. Het boek presenteert werk van meer dan honderd gevestigde en opkomende fotografen en laat zien hoe breed het genre tegenwoordig wordt geïnterpreteerd. Niet alleen bekende fotografische centra komen aan bod; er is nadrukkelijk aandacht voor bloeiende fotografiescènes buiten het Westen. Het boek combineert 34 fotografenportfolio's met uitgebreide casestudy's en overzichten van steden en regio's waar levendige communities van straatfotografen zijn ontstaan. Onder anderen de Indiase fotograaf Swarat Ghosh, de Thaise fotograaf Jutharat Pinyodoonyachet en de Braziliaanse fotograaf Gustavo Minas zijn vertegenwoordigd. De straat verschijnt in het boek als een voortdurend veranderende omgeving waarin mensen, culturen en toevallige ontmoetingen samenkomen. De uiteenlopende beelden tonen dat straatfotografie niet aan één vaste stijl of definitie gebonden is. Kleur, humor, vervreemding, sociaal document en het klassieke beslissende moment lopen door elkaar heen.
Met 320 pagina's en ongeveer 500 afbeeldingen vormt *Reclaim the Street* een omvangrijk internationaal overzicht en een inspiratiebron voor iedereen die geïnteresseerd is in de ontwikkeling van moderne straatfotografie.

ADVIESPRIJS € 40,00
PUBLICATIEJAAR 2023
UITGEVER THAMES & HUDSON

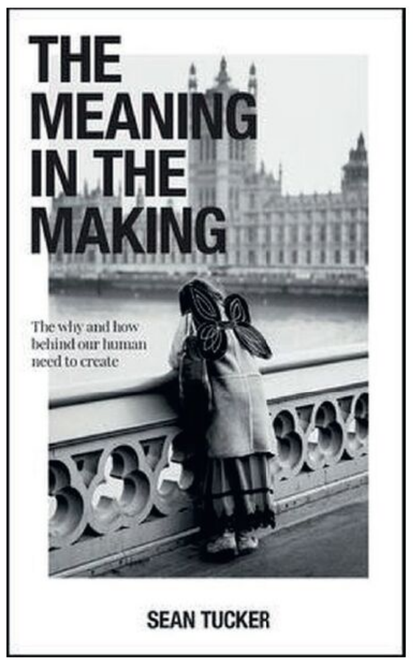

MAARTEN EN BILLIE SLAGBOOM

Hier woont alleen de tijd - De overgave

In *Hier woont alleen de tijd - De overgave* leggen Maarten en Billie Slagboom vast hoe verlaten en vervallen gebouwen langzaam worden teruggegeven aan de natuur. Al tien jaar voelen deze plekken voor het fotografenduo als een magneet. Binnen lijkt de tijd op het eerste gezicht stil te staan, maar de foto's laten juist zien dat er voortdurend iets verandert. Varens, mossen, algen en schimmels nemen muren, vloeren en machines over en brengen nieuw leven in omgevingen die ooit volledig door mensen zijn ontworpen. De gebouwen zijn in dit fotoboek meer dan alleen locaties. Ze krijgen bijna het karakter van personages, beladen met sporen van gebruik, verval en herinnering. De beelden tonen hoe menselijke controle, orde en doelmatigheid uiteindelijk plaatsmaken voor toeval en natuurlijke groei. Die overgave wordt niet alleen als verlies gepresenteerd, maar ook als iets troostends en vernieuwends. Het boek vormt een nieuw deel binnen het project *Hier woont alleen de tijd*. Maarten en Billie Slagboom publiceerden eerder al twee delen onder deze titel en werkten daarnaast samen aan *Sleutelscènes*, een fotografische pelgrimstocht langs klassieke filmlocaties. De overgave bevat 192 pagina's en verschijnt als gebonden uitgave bij Kyosei.

ADVIESPRIJS € 45,00
PUBLICATIEJAAR 2026
UITGEVER KYOSEI

SEAN TUCKER

The Meaning in the Making: The How and Why Behind Our Human Need to Create

In *The Meaning in the Making* onderzoekt fotograaf en filmmaker Sean Tucker waarom mensen de behoefte voelen om iets te maken. Het boek gaat niet alleen over fotografie, maar over creativiteit in brede zin: van schilderen en schrijven tot filmen, ontwerpen, dansen en beeldhouwen. Volgens Tucker is creëren een manier om orde aan te brengen in een chaotische wereld en betekenis te geven aan wat we meemaken. Daarbij richt hij zich vooral op de vragen waar veel makers tegenaan lopen. Hoe vind je een eigen stem? Hoe ontdek je wat je met je werk wilt vertellen? Hoe ga je om met kritiek, vergelijking, jaloezie en de druk om voortdurend iets nieuws te produceren? Tucker koppelt deze thema's aan een bredere creatieve filosofie, bedoeld om makers gemotiveerd en mentaal gezond te houden. De hoofdstukken behandelen onder meer aandacht, controle, ego, kritiek, gevoel, tijd en betekenis. Daardoor is het boek minder een praktisch fotografiehandboek en meer een reflectie op het creatieve proces zelf. Tucker schrijft over de reden achter het maken, niet alleen over de techniek. The Meaning in the Making is daarmee geschikt voor fotografen en andere creatieve makers die bewuster willen nadenken over hun werk, hun motivatie en de boodschap die zij willen overbrengen.

ADVIESPRIJS € 24,09
PUBLICATIEJAAR 2021
UITGEVER ROCKY NOOK

WE MAKE A DIFFERENCE

PRODUCTS AND SERVICES THAT DISPLAY THE TIPA LOGO IS YOUR ASSURANCE OF THEIR OUTSTANDING

QUALITY, DESIGN AND PERFORMANCE

Every year since 1991, TIPA awards have been given to the best photo, video and imaging products and accessories, including smartphones and equipment for printmaking, image editing and display. The TIPA logo is awarded by a large group of respected editors of technical magazines and websites from around the world, including the Camera Journal Press Club of Japan.

Visit our website to learn more about our organization and TIPA World Awards
www.tipa.com

5 jaar garantie
NIKKOR Z

Chris Grundy, Z8

Registreer je NIKKOR Z-lens binnen 90 dagen na aankoop en geniet van 5 jaar garantie.

NIKKOR Z NIKKOR Z 70–200mm f/2.8 VR S II

Je favoriete professionele zoomlens is nu nog beter. Het beste AF-systeem van Nikon, vernieuwde S-Line-optiek, krachtigere beeldstabilisatie, snellere autofocus en verbeterde ergonomie tillen je Z-systeem naar een hoger niveau.

PROF. TELEZOOM | S-LINE-KWALITEIT | SSVCM | 6-STOPS VR | ARNEO & MESO AMORF COATING

Keep inspiring

Nikon